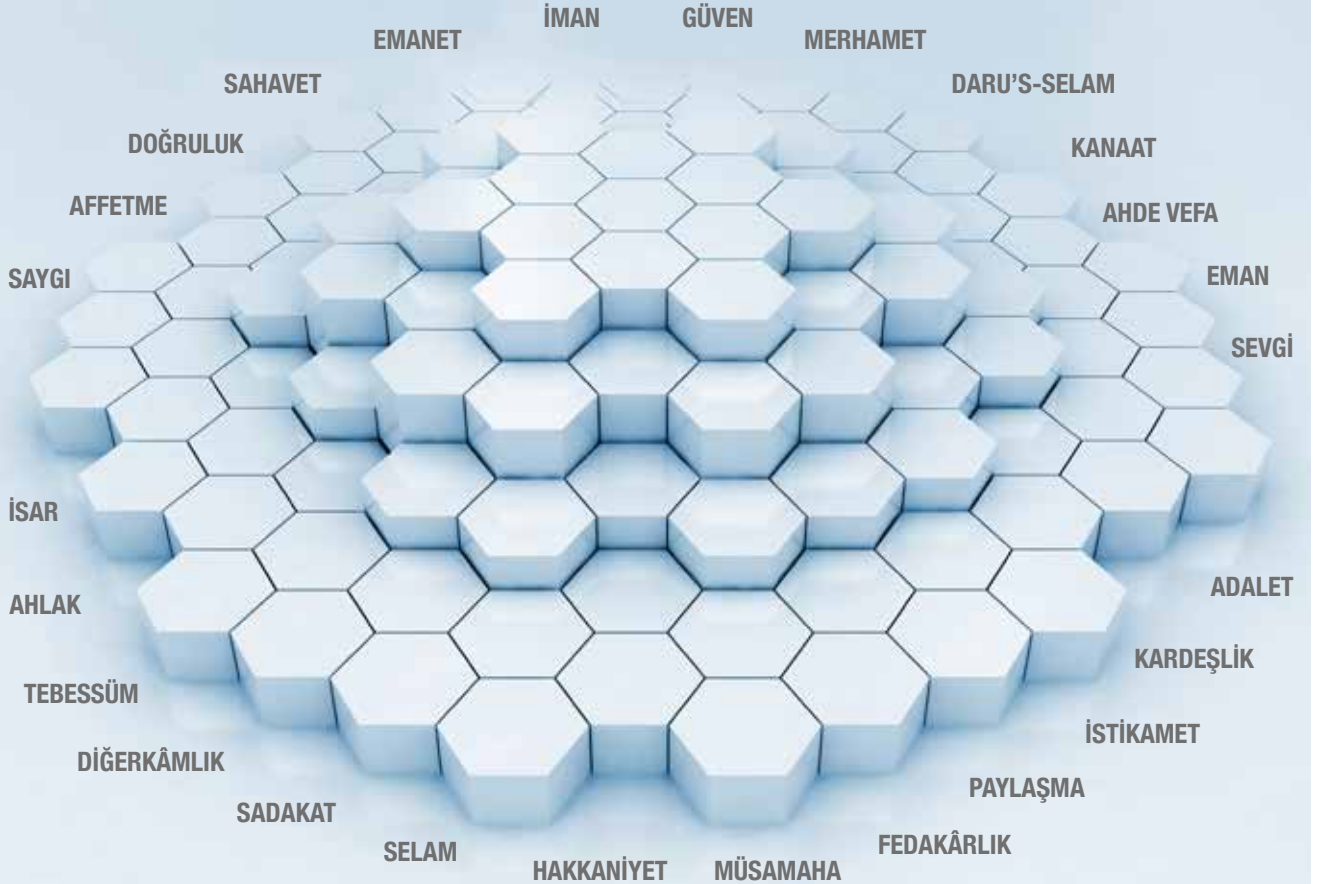

diyanet

Aylık Dergi | Nisan 2017 | Sayı: 316

HZ. PEYGAMBER VE GÜVEN TOPLUMU

HZ. PEYGAMBER VE
GÜVEN TOPLUMU:
DARU'S-SELAM

HZ. PEYGAMBER'İN
KARAKTERİ:
GÜVENİLİRLİK

GÜVEN-DİN İLİŞKİSİ
ÜZERİNE PSİKOLOJİK
BİR ANALİZ

PROF. DR. YAVUZ
ÜNAL İLE GÜVEN
TOPLUMU ÜZERİNE

DİN GÖNÜLLÜSÜNÜN
EN GÜZEL VASFI:
GÜVENİLİR OLMAK

YENİ
YAYINLARIMIZ

Yaz Kur'an Kursları **DİNİMİ ÖĞRENIYORUM**

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

www.diyaret.gov.tr

Her yıl nisan ayı geldiğinde içimizi ayrı bir sevinç ve mutluluk kaplar. Baharla gelen yağmurların tabiatı yeniden hayata döndürmesi gibi, rahmet peygamberinin (s.a.s.) doğumu da ölü ruhlara can, maneviyat eksikliği ile daralan kalplere huzur ve inşirah verir. Kerim Elçi'nin doğum yıldönümü, dinî hayatımızda hissedilir bir silkinme, getirdiği değerler etrafında yeni bir diriliş ve heyecan sağlar. Bu yıl, üç ayların rahmet ve mağfiret iklimiyle de buluşan kutlu doğum ise ayrı bir huzur, feyiz ve bereketin kutlu habercisidir. 2017 yılı Kutlu Doğum Haftası'nın ana teması "Hz. Peygamber ve Güven Toplumu."

Güven olgusu, insanın fitratında taşıdığı ve doğuşundan itibaren hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu temel bir duygudur. Çocuğu anne babasına sevgi ve saygıyla bağlayan, anne babanın şefkat ve merhameti yanında çocuğa sağladıkları güven ve huzurdur. Ev, vasıta alırken veya arkadaş seçerken güvenilir olmalarına dikkat ederiz. Yardımlaşma, dayanışma ve güven unsurunu dikkate alarak "ev alma komşu al" deriz. Dinî bilgiyi ehlinde ve güvenilir kaynaktan elde etmeye çalışırız. Tedavi olmak için alanında uzman olduğuna inandığımız hekime başvururuz. İş ve ticaret hayatında güveni neredeyse her şeyin başında görürüz. Sanal dünyanın bize sunduğu sınırsız imkânlardan istifade ederken bile güveni esas alır ve "güvenli internet" ağlarını tercih ederiz. Çocuklarımızı, sevdiklerimizi, güvenemediğimiz insanlara emanet etmeyiz. Hasılı güven, sosyal hayatta ilişkilerimizin seyrini belirleyen en temel faktörlerin başında gelir. Tarih boyunca kalıcı uluslararası münasebetlerin temel parametresini oluşturan da büyük ölçüde güvenidir. Kısacası güven duygusu hem bireysel, hem toplumsal, hem de uluslararası düzeyde ilişkileri etkileyen anahtar bir kavramdır.

Veladetiyle insanlığa kurtuluş müjdesi getiren, insanı ve insani değerleri yükselten, ahlaki erdemleri yaşayarak öğreten sevgili peygamberimizin en başta gelen vasıflarından biri güvenilir olmasıdır. O, kendisine inanan inananın herkesin itimat ettiği, en değerli eşyalarını emanet ettiği ve kendisinden asla bir zarar beklemediği Muhammedü'l-Emin'dir. Denilebilir ki sevgili peygamberimizin davetinde başarılı olmasının en önemli etkenlerinden biri Allah resulünün güvenilir olmasıdır.

Bugün adını barış ve esenlikten alan bir dini insanlığa tebliğ eden ve teşrifleriyle insanlığa güven ve huzur getiren bir peygamberin ümmeti olarak Müslümanlar, dünyanın pek çok yerinde zor süreçlerden geçiyor. Kendi aralarında birlik, beraberlik sorunu, dış dünyaya karşı da dahili ve harici odakların tuzaklarıyla güven sorunu yaşıyor. Günümüzde İslam dini ve Müslümanların, dünyanın değişik bölgelerinde güvenlik problemleriyle yan yana zikrediliyor olması oldukça üzücü. Belki daha da üzücü olan, kendi coğrafyasında fitne ve tefrika, dışarıda İslamofobyaya ile karşı karşıya olan Müslümanların, bu kumpas ve meydan okumalara karşı hikmetli bir duruş sergileyememiş olması.

Rahmet peygamberinin bize yön verecek ve çağın bunalımlarını aşmada insanlığa yol gösterecek mesajlarına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz bir süreçte, Kutlu Doğum Haftası vesilesiyle haftanın ana teması olan "Hz. Peygamber ve Güven Toplumu" konusunu farklı bakış açıları ve birbirinden değerli kalemlerin katkılarıyla huzurunuzu getiriyoruz.

Bu vesileyle, hafta boyunca gerçekleştirilecek bütün programların verimli, bereketli geçmesini ve küresel ölçekte güven toplumunu hep birlikte inşa etmede bizlere yeni ufuklar açmasını diliyorum.

Ayrıca rahmet ve bereket mevsimi olan üç aylarınızı tebrik ediyor, her anını ibadete dönüştürmeyi ve bol manevi kazanımlar elde etmeyi bizlere ihsan etmesini Yüce Rabbimden niyaz ediyorum. Mayıs sayısında görüşmek dileğiyle...

DÜNYA MÜSLÜMANLARI Mor'ların Ülkesi: Moritanya

48

GÜNDEM

Hiz. Peygamber ve Güven Toplumu: Daru's-Selam

6

DİN DÜŞÜNCE YORUM

Biri Bizi Gözetliyor

37

2017 NİSAN

GÜNDEM

- 6 Hiz. Peygamber ve Güven Toplumu: Daru's-Selam
Dr. Ekrem KELEŞ
- 13 Hiz. Peygamber'in Hedeflerinden Biri: Güven Toplumu Oluşturmak
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN
- 16 Güven-Din İlişkisi Üzerine Psikolojik Bir Analiz
Doç. Dr. Ali AYTEN
- 19 Hiz. Peygamber'in Karakteri: Güvenilirlik
Prof. Dr. Abdurrahman KASAPOĞLU
- 22 Güvenilir Olmak, Güven Duymak, Güveni Kurmak
Meral GÜNEL

- 25 Ne Kadar Güvendeyiz?
Muhammet Sönmez BAYRAKTAR

SÖYLEŞİ

- 28 Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Yavuz ÜNAL: "Emin İnsanlardan Oluşan Bir Toplum İnsanlık İçin En Güvenilir Toplumdur."
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

DİN DÜŞÜNCE YORUM

- 34 Emanet
Selva ÖZELBAŞ
- 37 Biri Bizi Gözetliyor
Sümeyra SAV

VAHYİN AYDINLIĞINDA

- 40 İlahî Risalet Elçilerinin Misyonu: İnsanlığı Çatıştırmak Değil Barıştırmaktır
Prof. Dr. Muammer ERBAŞ

HADİSLERİN IŞIĞINDA

- 42 Güven Duygusu
Prof. Dr. Zekeriya GÜLER

AYİNE

- 44 En Hayırlı İstek
Dr. Lamia LEVENT ABUL

EN GÜZEL İSİMLER

- 46 Azamet ve Heybeti Akıllara Sığmayan Celil
Fatma BAYRAM

DÜNYA MÜSLÜMANLARI

- 48 Mor'ların Ülkesi: Moritanya
Prof. Dr. Ahmet KAVAS

HADEME-İ HAYRAT

- 52 Dağ Köyünde Bir Kütüphane
M. Emin GÜRDAMUR

GEZİ-YORUM

Lüksemburg ve Trier Notları

76

SÖYLEŞİ

Prof. Dr. Yavuz ÜNAL

28

DİN VE HAYAT

Rahmet ve Mağrifet İklimi: Üç Aylar

72

İZ BIRAKANLAR

- 54 İbnü'l-Cezeri
Yaşar AKASLAN

BUNU KONUŞALIM

- 56 "Din Gönüllülüğü; İnsanların 'Sana İhtiyacım Var.' Dediği Alanlarda Var Olmayı Gerektiriyor."
Ali AYGÜN

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

- 60 Allah Güzeldir, Güzeli Sever...
Prof. Dr. Sadık KILIÇ

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE

- 62 Ashab-ı Suffa'dan Enderun'a Sistem Kuranları Yetiştirme Stratejisi
Hasan Eren ULU

HATIRA DEFTERİ

- 66 Bir Emek Bin Mutluluk
Elif KÖKSAL

DİN VE HAYAT

- 67 Din Gönüllüsünün En Güzel Vastı: El-Emin'in Yolunda Güvenilir Olmak
Doç. Dr. Abdurrahman CANDAN

- 70 Din Gönüllüsü Ben Selahaddin ÇELEBİ

- 72 Rahmet ve Mağrifet İklimi: Üç Aylar
İbrahim ATEŞ

- 74 Akli Korumak
Uğur ÜNAL

GEZİ-YORUM

- 76 Lüksemburg ve Trier Notları
Doç. Dr. Fatih ERKOÇOĞLU

KİTAPLIK

- 80 İslam Sanatı
Ali AYGÜN

diyanet

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Kurulu
Dr. Yüksel SALMAN
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ
Abdülkâfi İŞCAN
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Ali AYGÜN
M. Emin GÜRDAMUR

Dijital Medya
Muhammed Kâmil YAYKAN

Tashih
Mustafa BEKTAŞOĞLU

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım
EVEN Medya

Bardacık Sk. No: 27/16 Çankaya-Ankara
Tel: 0312 437 37 27 Fax: 0312 437 37 04
www.evenmedya.com iletisim@evenmedya.com

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurtiçi yıllık: 84.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsviçre ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Baskı

İleri Haber Ajansı Tanıtım İletişim Matbaacılık Yayın-
cılık ve Teknik Hizmetleri A.Ş. Tel: 0212 454 32 90

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık
Dergi (Türkçe)
Basım Tarihi: 05/04/2017
ISSN-1300-8471

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme
Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu
Girişimci Şubesi IBAN: TR08 0001 0025 3305 9943
0850 19 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun foto-
kopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir
bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet
İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü-
ne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftü-
lükleri - Yurtdışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din
Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapıla-
bilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.
Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın
organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf
ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak
gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ
Diyabet İşleri Başkanı

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

HZ. PEYGAMBER VE GÜVEN TOPLUMU

Kâinat, Cenab-ı Hakk'ın insanoğluna emanettir. Bu kıymetli emanet, her anlamda güveni, istikrarı, huzuru ve barışı hak etmektedir. Hâlbuki bugün insanlık emanete hakkıyla riayet edemediği için küresel ölçekte bir güven bunalımı yaşamaktadır. Bireyler ve toplumlar arası ilişkileri sarsan, insanın tabiatla ilişkisini bozan ve dünyanın her geçen gün daha güvensiz hâle gelmesine sebep olan hâdiselerin ardı arkası kesilmemektedir. İslam karşıtlığı, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve nefret suçları artmakta; terör ve şiddet masum canlara kıymaya devam etmektedir. Terör örgütleri desteklenerek vekâlet savaşlarına maşa yapılmakta, mezhep ve meşrep farkları üzerinden fitne, fesat ve husumet tetiklenmektedir. Zulüm ve haksızlık, işgal ve sömürge çağdaş yöntemlerle, algı operasyonları ve manipülasyonlarla sürdürülmekte; habis menfaatler uğruna nice cinayetler, katliamlar, cürümler işlenmeye devam edilmektedir.

Bu kargaşa ortamında müthiş bir güvensizlik ve istikrarsızlık yaşayan insanoğlu, doğduğu günden itibaren başlayıp hayatı boyunca devam eden güven ihtiyacını karşılamak için teknolojinin imkânlarını seferber etmektedir. Sınırlara güvenlik duvarları örülmekte; sokaklar, cadde-ler, işyerleri, alışveriş merkezleri, hava alanları kameralarla gözetlenmektedir. Olağanüstü güvenlik önlemleri alınmasına rağmen, kuşku, korku ve tedirginlik hâlinin giderilememesi, akıllara şu soruyu getirmektedir: Acaba “güvenen ve kendisine güvenilen insanı” inşa etmek, “güven toplumunu” tesis etmek adına takip edilen yol yanlış olabilir mi?

Dünyayı kuşatan güven problemi öyle boyutlara ulaşmıştır ki, insanın en temel dokunulmazlık alanlarında bile kendisini emniyet içerisinde hissetme imkânı son derece daralmıştır. İslam âlimleri, dinin gayesini güvenlik perspektifinden okurken, “zarurat-ı hamse” başlığı altında beş temel dokunulmazlık konusu belirlemişlerdir. İrk, dil, din, yaş ya da cinsiyet farkı gözetilmeksizin her insanın eşit biçimde sahip olduğu bu güvenlik hakları, “din, akıl, can, mal ve nesil güvenliği” şeklinde açıklanır. Bazı âlimler bu beş gayeye, Allah'a kulluk, yeryüzünün imar edilmesi, sosyal düzen ve istikrarın sağlanması, hürriyet ve adaletin temini gibi yan unsurları da ilave etmişlerdir. Sonuçta insanoğlu için korkudan azade, emniyet içinde bir hayat sürme gayesi, vazgeçilmezdir.

Bugün, saydığımız beş alanda güvenliğimiz ihlal edilirken, sadece bizim değil, ortak yurdumuz olan dünyamızın da güvenliği ve geleceği tehlike altındadır. İnsanoğlu hırsına, tamahına, kibrine, hükümlerlik arzusuna yenilmiş, maddi menfaatleri ve çıkar savaşları için attığı umarsız adımlar yüzünden tabiatın dengesini bozmuş, yeryüzünde fesat ve bozgunculuk için yeni kapılar açmıştır. Denizler, akarsular, toprak ve hava kirlenmiş, bitkiler ve canlılar âlemi zarara uğramış, nesillerin sağlığı ve huzuru gözardı edilmiştir.

Üzülerek ifade edelim ki, tüm bu yaşanan olumsuzluklardan müminler topluluğu da kendisini koruyabilmiş değildir. Tarihte “selam ve eman yurdu” olarak bilinen, güvenliğin, kardeşliğin, huzurun timsali olan İslam belde-leri bugün karanlık ve kurlarsız savaşların pençesinde can çekmektedir. Saldırı ve çatışmalar, şiddet ve terör, İslam

coğrafyasını kan ve gözyaşıyla karmış, kültür ve medeniyetimizin zengin mirası tarumar edilmiş, şehirler harabeye dönmüştür. Müslümanların can, akıl, mal ve nesil emniyeti, ırz ve namusu, onur ve haysiyeti pare pare olurken, dahası din emniyetleri de büyük bir tehdit ve tehlike altına girmiştir.

İşte bütün bu gerçekler karşısında, Diyanet İşleri Başkanlığı olarak 2017 yılı Kutlu Doğum Haftası'nın temasını "Hz. Peygamber ve Güven Toplumu" şeklinde belirledik. Bu temanın yurt sathında ve gönül coğrafyamızda işlenmesiyle, barış ve güven toplumu olabilmek için, yeniden Emin Peygamber'in emin ümmeti olabilmek için mümin gönüllerde bir bilinç ve farkındalık oluşturmayı hedefledik.

Güven; inanmak ve emin olmaktır; endişelerden sıyrılma ve korkuları bir kenara bırakmaktır. Din-i mübin-i İslam'da iman ile güven arasında çok güçlü bir ilişki mevcuttur. İman eden kimse anlamına gelen "mümin"; güvenilir insan anlamına gelen "emin"; güven, güvence ve güvenlik anlamına gelen "emniyet"; can ve mal güvencesi anlamına gelen "eman"; hıyanetin zıddı olarak kullanılan "emanet" kavramları, aynı kökten beslenmektedir. Bu kökün bağlandığı nokta ise, Yüce Yaratıcı'nın mahlukâta sağladığı sonsuz güvendir.

İslam'a göre, güvenin yegâne kaynağı Cenab-ı Hak'tır. Yüce Rabbimizin esmayihüsnasından biri olan "el-Mümin", "huzur, esenlik ve güven veren, kendisine güven duyulan, emniyet ihsan eden" demektir. Dolayısıyla Allah'a iman eden bir mümin, kendisinin de bir parçası olduğu varlık âleminin Yüce Allah'ın himayesi, koruması ve garantisi altında olduğuna inanır. Mümin, Yüce Allah'ın kudretine teslim olan, zihnini ve yüreğini en sağlam, bâki, değişmez mesnede yalayan, böylelikle huzura kavuşan kimsedir. Mümin, dünyada ve ahirette huzur ve mutluluğa ancak bu güven sayesinde kavuşabileceğini bilir. Nitekim İstiklal Şairimiz Mehmet Âkif, bu hakikati "Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete râm ol / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol" demek suretiyle dile getirmiştir.

İnsanlığa imanı ve güveni aşlamak, vahyi ve hidayeti taşımak için gönderilen bütün peygamberlerin ortak niteliği "doğruluk ve güvenilirlik" anlamına gelen "sıdk ve emanet" vasfına sahip olmalarıdır. Çünkü tebliğ ve davetin başarıya ulaşması için doğruluk, dürüstlük ve samimiyet şarttır. Şiddetin, zulmün, talanın, istismarın hat safhada yaşandığı, dolayısıyla insanların güvene her zamankinden fazla ihtiyaç duyduğu Cahiliye döneminde Sevgili Peygamberimizin "Muhammedü'l-Emin" olarak anılması son derece manidardır. Rasul-i Ekrem (s.a.s.), hayatının her döneminde sadece müminlerin değil, düşmanlarının da kendisinden emin olduğu yüce bir şahsiyettir. O, Hz. Peygamber (s.a.s.), her şeyden önce güvenilir bir insan, güvenilir bir baba, gü-

venilir bir eş, güvenilir bir arkadaş, güvenilir bir dosttur. Akrabaya, komşuya, ticarete muhatap olduğu insanlara, idaresi altındaki Müslümanlara güven veren, özü sözü bir, sadık insandır. Hâkimliği, komutanlığı, imamlığı, risaleti güven üzerine kuruludur. Kur'an-ı Kerim'i ona getiren vahiy meleği nasıl "el-Ruhu'l-Emin" ise (Şuara, 26/193.), Mekke, Kâbe nasıl "el-Beledü'l-Emin" ise (Tin, 95/3.), Rasul-i Ekrem de (s.a.s.) öylece dosdoğru, öylece emindir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), güvenmeyi ve güvenilir olmayı, kendisini model alan bütün müminlerin ayrılmaz vasfı olarak zikretmiştir. "Mümin, insanların canlarına ve mallarına zarar vermeyeceğinden emin oldukları kimsedir." hadisi (Tirmizi, İman, 12.), "iman" ile "insanlara güven sunma" arasında doğrudan bağ kurması bakımından dikkat çekicidir. Mümin, yüreğindeki sarsılma güveni çevresine aksettirmekle ve davranışlarına dökmekle mükelleftir. Onun Allah'a ve Rasulüne imanı, insanlara sağladığı emana dönüşmeli; yüreğindeki güven hissi, toplumda güvenilirliğin teminatı olmalıdır. "Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz." (İbn Hanbel, II, 349.) hadisi gibi, emanet bilincine sahip olmanın imanla özdeşliğini hatırlatan sayısız hadis-i şerif vardır.

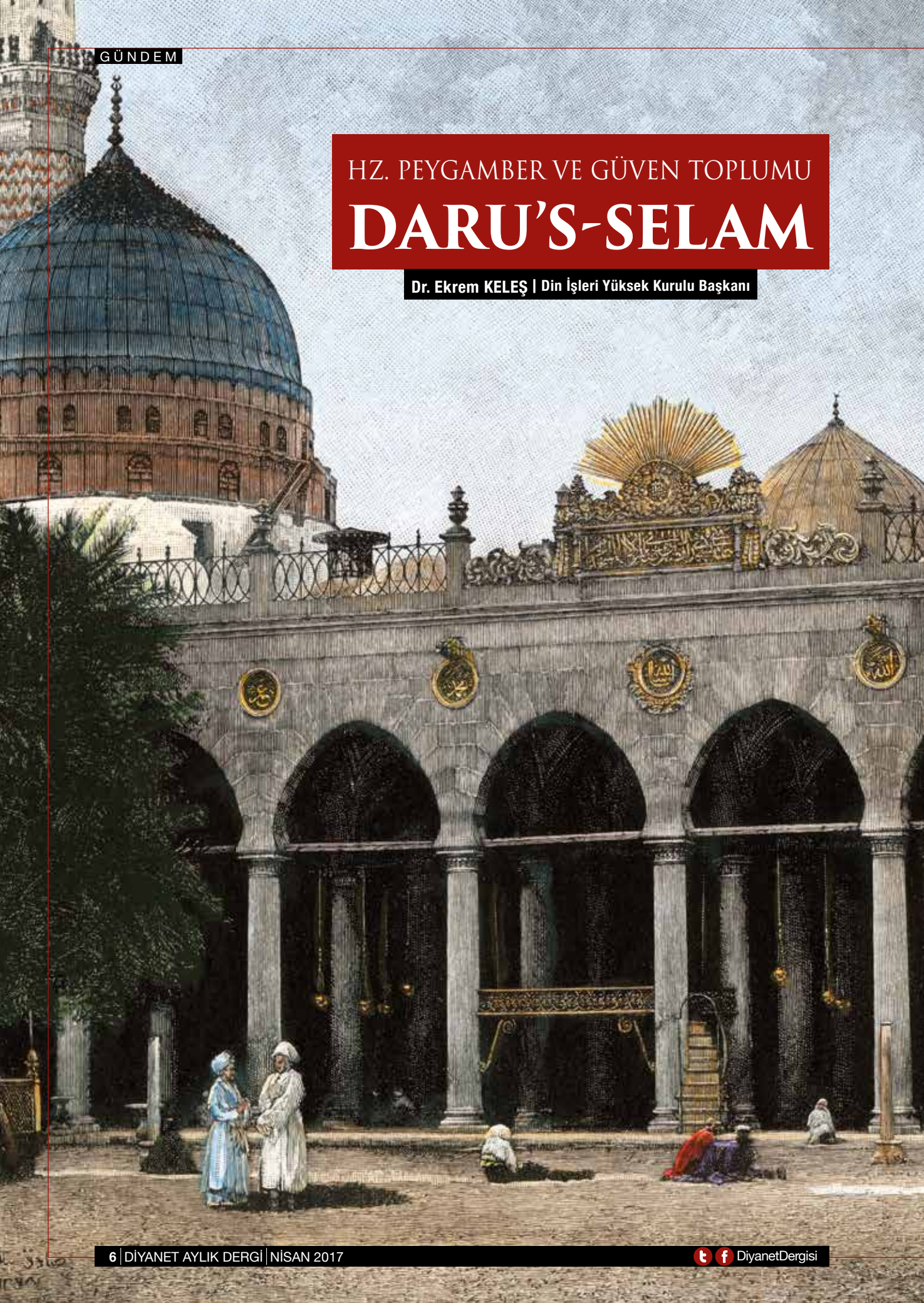
Kısacası, eman ve güvenin inşası öncelikle insanın kendi nefsinde başlar. Ne kadar dış tedbirler, güvenlik kalkanları oluşturulursa oluşturulsun, eğer insan içten gelen, inancından beslenen bir güven karakteri geliştirememişse, hepsi başarısızlığa mahkûm olacaktır. Çünkü imanı dilinde kalan ve benliğini kaplamayan her insan, dinine olan güveni zayıf olduğu nispette insanlara olan güvenini ve güvenilirliğini de kaybedecektir. Diğer taraftan, tek başına kaldığında bile Allah'ın gözetiminde olduğunu farkında olan, iman, ihsan ve ihlas sahibi bir Müslüman, sadece kendi güvenliği için değil, insanlığın ve tabiatın güvenliği için de emek vermekten kaçınmayacaktır.

Bugün, omuzlarımızdaki yükü, dağlara emanet edilemeyip de bize tevdi edilen o ağır yükü hissetmeye, emanet bilincini yeniden kuşanmaya muhtacız. Göğsümüze emanet edilen imanın, kalbimize emanet edilen ihsanın, aklımıza emanet edilen idrakin gereğini yapmalıyız. Zamana ve insana dair güvensizlik söylemlerine aldanmadan, pes etmeden, cesaretimizi yitirmeden "eman toplumunun oluşumunda payı bulunan emin insanlar" olmak için çaba sarfetmeliyiz. Halife olarak yeryüzünü imar etmekle mükellef olduğumuz bilinciyle, hakikatin ve adaletin gücüne duyduğumuz sarsılmaz güvenle yol almalıyız. İslam'ın tarihsel tecrübesi bizlere güven toplumunun niteliklerine dair açık ipuçları verirken, yüreğimizin sesi ve imanımızın güvencesi bize bugün de İslam toplumlarını güven iklimine taşıyacak imkân ve kararlılığı sunmaya muktedirdir.

HZ. PEYGAMBER VE GÜVEN TOPLUMU

DARU'S-SELAM

Dr. Ekrem KELEŞ | Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

Yüce Allah insanı sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Yeryüzünde tek başına değil toplu olarak yaşar. Topluluk halinde yaşayan insanların ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar karşılanırken insanlar kendi istek ve arzuları ile başbaşa bırakıldıkları zaman kaçınılmaz bir şekilde çatışmalar, anlaşmazlıklar ve düşmanlıklar ortaya çıkar. Bu çatışmaları ve düşmanlıkları önlemek üzere Yüce Allah insanlara kendilerinden elçiler göndererek onların düzenini, huzurunu temin edecek ve güven içinde yaşamalarını sağlayacak bir nizam göndermiştir. Peygamberlerin getirdiği bu nizamın temel hedefi canın, malın, aklın, dinin ve neslin korunmasıdır.

Güvence altına alınması zorunlu olan bu beş esasa, terim olarak 'Zarurat-ı Hamse' denir. 'Zarurat-ı Hamse' ilk peygamber Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed Aleyhisselama kadar bütün elçilerin güvence altına alınmasını zorunlu gördükleri ve bunun için çalıştıkları beş temel ilkedir. Canın korunması, malın korunması, aklın korunması, dinin korunması ve neslin korunması... Güvence altına alınması zorunlu görülen bu beş temel ilke, güven toplumunun kurulabilmesi için İslam'ın vazgeçilmez kabul ettiği temel esaslardır.

Son elçi Hz. Muhammed (s.a.s.) bu temel esasları güvence altına alacak tebliğat ve talimatı en mükemmel şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca bizzat kendi örnekliği ve rehberliği ile eğittiği sahabe-i kiram ile Medine-i Münevvere'de tarihin şahit olduğu en mükemmel güven toplumunu kurmuş ve yaşatmıştır. Bu toplumu oluşturan fertler, sıradan bir topluluğun üyeleri değildi. Birisinin acısı hepsini etkileyen bir cesedin uzuvları gibiydiler. "Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve sancıyla bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Buhari, Edep, 27.) Bu topluluğun oluşturduğu cemiyette tüm müminler kardeşti. (Hucurat, 49/10.) Hadis-i

ber bu hususu bir hadis-i şeriflerinde şöyle ifade buyurmuşlardır: "Hiçbiriniz kendisi için istediğini mümin kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olmaz." (Buhari, İman, 7.) Bu ilke güven toplumunun en önemli ahlaki prensiplerindendir.

Sahabe-i kiram bu ilkeyi daha da ileri taşımıştır. Öyle ki Kur'an-ı Kerim onları güven toplumunun en ileri ahlaki ilkesi olan isar/kendinden önce başkasını düşünme nitelikleriyle şöyle övmüştür: "Onlardan önce bu yurda yerleşmiş ve gönülden inanmış olanlar, kendilerine göç edip gelenleri severler, onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar; ihtiyaç içinde olsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarırsa işte kurtuluşa erecekler onlardır." (Haşr, 59/9.)

Böylece Rasul-i Ekrem'in önderliğinde ve eğitiminde kurulan ilk İslam toplumunda, bir güven toplumunda bulunması gereken temel ahlaki ve insani ilkeler efsanevi örneklerle ortaya konmuştur. Asr-ı saadet olarak isimlendirilen bu örnek güven toplumu, kıyamete kadar insanlığın yolunu aydınlatacak ilkeleri uygulamalı olarak göstermiştir.

İşte Muhammedü'l-Emin'in gösterdiği ve uygulamalı olarak ortaya koyduğu bu yol 'Sırat-ı müstakim'dir. İnsanlığı esenliğe kavuşturacak dosdoğru yoldur. Bu yolu takip edenler, 'Daru's-selam'a erişirler. Bunun için Yüce Allah insanları 'Daru's-selam'a davet etmekte ve bu esenlik ülkesine ulaşmak isteyenlere yol göstermektedir. 'Allah esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola iletir.' (Yunus, 10/25.)

Son elçi Hz. Muhammed (s.a.s.) temel esasları güvence altına alacak tebliğat ve talimatı en mükemmel şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca bizzat kendi örnekliği ve rehberliği ile eğittiği sahabe-i kiram ile Medine-i Münevvere'de tarihin şahit olduğu en mükemmel güven toplumunu kurmuş ve yaşatmıştır.

şerifin ifadesiyle bu toplumda müminin mümine bağlılığı taşları birbirine kenetli yalçın duvar gibi metindi. (Buhari, Edeb, 36; Tecrid-i Sahih, 12/134.)

Toplumsal huzur ve güvenin en önemli ahlaki ilkelerinden biri, kişinin kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi başkalarına karşı yapmaması, kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa başkalarına öyle davranması ilkesidir. Hz. Peygam-

Muhammedü'l-Emin ve güven toplumunun inşası

Güven toplumunu inşa edecek olan güzel ahlak sahibi bireylerdir. Bu kişilerin, güven toplumunun kurucu ilkeleri diyebileceğimiz adalet, emanet, haklara riayet, eşitlik ve kardeşlik bilinci, iyilik ve takvada yardımlaşma ve dayanışma, ihtilaf ahlakını gözetme, diğerkâmlık, itidal, istikamet, samimiyet, sadakat, dürüstlük, ahde vefa, merhamet, şefkat, sevgi, saygı, hoşgörü, müsamaha, hüsnüzan ve kanaat gibi güzel ahlaki vasıflarla donanımli olmaları gerekir.

Hız. Peygamber bu hususta en güzel örnektir. "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." (Kalem, 68/4.) ayeti kerimesinde ifade edildiği gibi Hız. Peygamber çok yüksek bir ahlaka sahiptir.

Peygamberlikle görevlendirilmeden önce de güzel ahlakı ile toplumda temayüz etmiş ve "Muhammed el-Emin" (Güvenilir Muhammed) adıyla anılır olmuştur. Risalet vazifesiyle görevlendirildikten sonra da "Ben, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." (İbn Hanbel, II, 381.) buyurmuştur.

Hiç kuşkusuz onun bu yüce ahlakının en bariz vasıflarından biri emin/güvenilir olmasıydı. En başta en yakını olan ailesinden başlamak üzere içinde yaşadığı toplum içinde kusursuz bir güven kazanmıştı.

Bu vesile ile tarihin tanık olduğu en iyi güven toplumunu/asr-ı saadeti inşa eden bu yüce mimarın güven veren hayat tablolarından bir kaçına işaret etmek yerinde olacaktır:

Allah Rasülü ilk vahyi alıp büyük bir heyecanla evine döndüğü za-

man Hız. Hatice annemizin kendisine söylediği şu sözler, aslında güven toplumunun kurulmasında bireylerde bulunması gereken çok önemli ahlaki niteliklerden bazılarını sıralamaktadır: "Hayır, müjdelersin! Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin, sözü doğru söylersin, muhtaç olanların bakımını üstlenirsin, aç ve açıkta olanı koruyup, kollarsın, misafire ikram edersin ve musibete

Başkalarına huzur ve güven taşıyacak kişinin, önce kendisinden emin ve iç dünyasında huzura kavuşmuş olması önemlidir. İç dünyası huzura kavuşmamış ve tereddütlerle dolu bir kişinin başkasına güven vermesi düşünülemez.

maruz kalanlara yardım edersin." (Buhari, Tefsir, Alak 1.) Hız. Hatice validemiz, daha kendisi ile evlenmeden önce de onun ne kadar güvenilirdir bir kişi olduğunu biliyordu.

İçinde doğup büyüdüğü toplumda güvenilirliği, ahde vefası, emanete riyeti ile bilindiği için ona düşman olanlar bile kıymetli eşyalarını ona emanet etmekteydi. Hicret için yola çıkacağı zaman Mekke müşriklerin kendisini öldürmek üzere toplandıkları çok tehlikeli bir

ortamda dahi kendi yatağına Hız. Ali'yi yatırarak ona yanındaki emanetleri sahiplerine vermesini tembih etmişti. (İbn Hişam, Siret, III/11; Beyhaki, es-Sünenü'l-kübra, VI, 474.)

Kureyş kabilesi, Kâbe'nin tamirine karar verip yeniden inşa ettiği sırada Hacerülesved'i kimin yerine koyacağı hususunda kabileler arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Neredeyse bu anlaşmazlık yüzünden birbirlerine kılıç çekeceklerdi. Bu büyük anlaşmazlık çok güvendikleri ve Muhammedü'l-Emin olarak nitelendirdikleri genç Muhammed'in hakemliği ile çözüme kavuşturulmuştu. (İbn Hişam, Siret, II/18-19.)

Rasul-i Ekrem, Akabe biatlarında müminlerden biat alırken, Medine-i Münevvere'de ensar ile muhacirler arasında kardeşlik akdederken, Medine ahalisini temsil eden muhtelif gruplarla Medine Sözleşmesi'ni imzalarken ve nihayet Veda Hutbesi'ni irat ederken insanların huzur, mutluluk ve güven içinde yaşayacakları bir güven toplumunun inşasına yönelik esasları ortaya koymuştur.

İman, emanet ve eman/emn-emniyet

İman, emanet ve eman/emn-emniyet kelimeleri Arapçada aynı kökten gelir. Bu kelimelerin birbirleri ile çok sıkı irtibatı vardır. İmanın karşıtı küfür, emanetin karşıtı hıyanet, emnin/emanın-emniyetin karşıtı korkudur.

İman, her şeyden önce kişinin iç huzura erişmesini sağlar. Kişi iman ile iç dünyasında güvene erer. Kalbi istikrara kavuşur. Tereddütten kurtulur. Mutmain olur. Zihnindeki fırtınalar dinir.

Başkalarına huzur ve güven taşıyacak kişinin, önce kendisinden emin ve iç dünyasında huzura kavuşmuş olması önemlidir. İç dünyası huzura kavuşmamış ve tereddütlerle dolu bir kişinin başkasına güven vermesi düşünülemez.

Emanet ile kastedilen, bir kişinin yanına koruması için bırakılan ve dia manasındaki dar anlam değildir. Emanet, güvenilir/emîn olmak ve güven vermek demektir. Lügatler, İbnü's-Sikkit'ten 'el-emîn' kelimesinin hem güven veren hem de kendisine güvenilen anlamına geldiği anlamını aktarırlar. Emin kişi, insanların güvendikleri, kendisinden zarar gelmeyeceğini bildikleri, mevsuk anlamına gelir. Bundan dolayı insanlar Efendimize Muhammedü'l-Emin demişlerdi. Peygamberlerin sıfatlarından biri olan emanet de, her bakımdan güvenilir olma özelliklerini ifade eder.

Zaten iman, emin olmayı gerektirir. "Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur. Ahde vefa göstermeyenine ise dini yoktur." (İbn Hanbel, III, 134.) rivayeti, iman ile güvenilirlik ve güvenilir olma arasındaki ilişkiyi anlatan hadislerdendir. Kastedilen elbette imanı kâmilidir.

"Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir arada bulunmaz." (İbn Hanbel, II, 349.) Hadis-i şerifi hıyanet ve yalanın müminde tabiat hâline gelmeyeceğini ifade etmektedir.

Aynı kökten türeyen emn ve eman kelimeleri de güvende olmak, korkudan ve her türlü tehlikeden uzak bulunmak anlamına gelir. Kişinin canının, malının, ırzının ve her türlü dokunulmazlarının güvence altına alındığı yere 'Daru'l-eman' denir.

Bundan dolayı Müslümanların hâkimiyeti altında yaşayan gayrimüslimlerin canları, malları, inançları, nesilleri Müslüman toplumun güvencesi altına alınmış ve yaşadıkları yere 'Daru'l-eman' denmiştir.

Emanın/emniyetin/güvenliğin hakkıyla sağlandığı toplumlarda bireyler korkudan emin olmanın ve kendilerini güvende hissetmenin huzuru içinde olurlar.

Kur'an-ı Kerim, Kâbe'yi kastederek; "Orada apaçık ayetler vardır. İbrahim'in makamı vardır, kim oraya girerse eman (güvenlik) içinde olur..." (Âl-i İmran, 3/97.) buyurmakla burayı emin bir belde, her türlü kanın dökülmesinin haram olduğu bir sığınak olarak ilan etmiştir.

Güvenlik (emniyet/emn)

Öncelikle şunu ifade edelim ki, toplumda her sorunun güvenlik tedbirleri ile halledilmesinin imkânı yoktur. Ne kadar arzu edilirse edilsin güvenlik olmadan güven toplumu inşası pek mümkün olmaz. Bundan dolayı güven toplumu için güvenlik en önemli ihtiyaçlardan biridir. Ancak güven toplumu, güvenliğin yanında kurucu mahiyette birçok esası bünyesinde barındırır. Bunların başında adalet, emanet ve ahlaki erdemler gelir.

Hiz. Peygamber'in idealindeki İslam toplumu, güvenin ve barışın egemen olduğu bir toplumdur. Onun İslam yurdunun güvenliği ile ilgili hedef olarak gösterdiği tablo gerçekleşmiştir: "Allah bu işi kemale erdirecektir. Öyle ki, bir kişi hayvanının üzerinde Allah'tan başka kimseden korkmadan ve davranışını kurt kapmasının dışında hiçbir endişe taşımadan Sana'dan Hadramevt'e gidebilecektir." (Buha-

ri, İkraha, 1.) Rasulü Allah (s.a.s.), aynı hususta Adiy b. Hatim'e de şöyle söylemiştir: "Eğer ömrün yeterse Hîre'den tek başına bir kadının kalkıp Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan Kâbe'yi tavaf edebildiğini mutlaka göreceksin." (Buhari, Menakıb, 25.)

Bu hadisler, Müslümanlara, İslam toplumunda insanların nasıl bir güven ve güvenlik ortamında bulunmaları gerektiği hususunda önemli bir hedef göstermektedir. Ayrıca İslam'ın yeryüzünde mutlaka hâkim olacağını, İslam'ın hâkimiyeti altındaki bir dünyanın da insanlığa huzur, güven ve emniyet telkin edeceğini müjdelemiştir.

"Sizden her kim canı, malı, ailesi güvende bulunur, ruhen ve bedenen sağlıklı olur, günlük rızkı da yanında bulunursa sanki dünya onundur." (Tirmizi, Zühed, 34.) hadis-i şerifi de insan için güvenliğin ne büyük bir nimet olduğunu anlatan bir rivayettir. Kişi ne kadar zengin olursa olsun, ne kadar çok imkâna sahip olursa olsun, ne kadar ilim ve fikir sahibi olursa olsun, güvenliği yoksa bütün bunların çok bir anlamı kalmaz. Bu bakımdan kişinin hem kendisi hem de içinde yaşadığı toplum bakımından güvende olması büyük bir nimettir.

Yüce Allah'ın fert, aile ve toplum olarak insana lütfettiği nimetlerin başında güven ve güvenlik gelir. Hiç kuşkusuz bunun ne anlama geldiğini en iyi yurtlarında güven ve güvenliği kaybetmiş olan toplumların bireyleri anlarlar. Bunun için Hz. İbrahim duasında kişinin yaşadığı yerin güvenliğini istemiş ilk önce Rabbimizden, sonra da

gıda ihtiyacını. Bu ikisinin de yok olması, kişinin hayatını devam ettirmesini imkânsız kılan unsurlardır.

İslam'a davet de ancak güvenli bir ortamda sağlanabilir. Nitekim Hu-
deybiye Musalahası, güvenli bir da-
vet ortamı sağlamak için yapılmıştı.

Mümin, güvenilen ve güven veren insandır

Güvenilir olmak, müminin en temel özelliklerinden biridir. Hz. Peygamber “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir. Mümin de insanların canları ve malları hususunda kendisine güvendikleri kişidir.” (Tirmizi, İman, 12.) buyurmuştur.

Hadis-i şerifin ilk kısmında “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir.” buyrulması, toplumda Müslüman olmayanların bunun dışında tutulduğu anlamına değildir. Hadis-i şerifin hitap ettiği toplum, ağırlıklı olarak Müslümanlardan oluştuğu için bu şekilde hitap edilmiştir. Müslüman olsun olmasın, içinde yaşadığı toplumun bireylerine karşı Müslümanın güven verici sorumluluğu değişmez. Nitekim hadis-i şerifin diğer bir rivayetinde ‘Müslümanlar’ yerine ‘insanlar’ denmiştir. “Müslüman, dilinden ve elinden insanların selamette olduğu kimsedir. Mümin ise malları ve canları hususunda insanların kendisini emin görüp güvende oldukları kimsedir.” (Ahmed b. Hanbel, II, 379; Nesai, İman, 8.)

Hz. Peygamber bir defasında peş peşe üç kere “Vallahi iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir, vallahi iman etmemiştir.” demiş,

“Kim, ya Rasulallah?” diye sorulunca, “Komşusu, şerrinden emin olmayan kişi.” buyurmuştur. (Buhari, Edeb, 29.)

Komşusuna güven veremeyen kişinin, gerçek manada imana ulaşamayacağını bu şekilde açıklayan Allah Rasülü, müminlere hangi şartlarda olursa olsun emin/güvenilir olmalarını telkin etmiştir. Bunu yalnızca telkin etmekle kalmamış Muhammedü'l-Emin, güvenilir bir kişi olarak toplumda bizzat kendi örneğiyle müminde aranan bu güvenilirliği en ileri düzeyde fiili olarak göstermiştir. Onun yüce kişiliğinden güvene aykırı bir tek olumsuz örnek sadır olmamıştır.

Güven toplumu için toplum önderlerinin güvenilirliği ve örnekliliği

Güven toplumunun kurulabilmesi ve devam edebilmesi için toplum önderlerinin emin/güvenilir olması gerekir. Güven toplumu, emin/güvenilir olma vasıflarıyla topluma örneklik ve önderlik yapan kişiler eliyle inşa edilebilir. Bunlar gökyüzündeki yıldızlar gibidir. Toplumun yolunu aydınlatır.

Hz. Peygamber bir gece ashabı ile sohbet ederken yüzünü semaya çevirerek “Yıldızlar, gökyüzünün güvenceleridir. Yıldızlar gitti mi, gökyüzü için beklenen (kıyamet) gelir. Ben de ashabım için güvenceyim. Ben gidince de ashabım için beklenen (fitneler) gelir. Ashabım da ümmetim için güvencedir. Ashabım gidince de ümmetim için beklenen (yoldan sapmalar) gelir.” (Müslim, Fedailü's-sahabe, 207.) buyurmuştur.

Bu hadis-i şerif, mealinde ifade edi-

len anlamın yanında kanaatimizce şöyle bir mesaj da taşımaktadır: Toplumda örnek kişilikleri ve önderlikleri ile topluma yön veren ve güven telkin eden kişilerin bulunmaması durumunda toplum içinde fitne, fesat ve kargaşa ortaya çıkar ve toplumsal güven sarsılır. Bu durum hadiste semayı aydınlatan yıldızların kaybolmasına benzetilerek anlatılmıştır. Çünkü güzel ahlak, bilgi ve hikmete dayalı önderlikleriyle millete yön veren ilim ve fikir adamları kalmadığı zaman toplumda güven yara alır. Yani güven toplumunu iyi insanlar inşa eder. İyi insanlar gitti mi toplum güven toplumu olmaktan çıkar. Yıldızlar gökyüzünde kaybolunca nasıl ki karanlıktan başka bir şey kalmaz ise aynı şekilde topluma örnek şahsiyetlerin ortada kalmaması durumunda o toplumun yolunu aydınlatacak kimse kalmaz ve toplum güven toplumu olma vasfını kaybeder.

Gökyüzünün kozmik düzeninde yıldızların varlığı ve düzeni nasıl merkezi bir role sahipse toplumun huzur ve güvenliği açısından emin toplum önderlerinin varlığı da aynı role sahiptir. Gökyüzünden yıldızların kaybolması demek, kıyametin kopması demektir. Bunun gibi Hz. Peygamberin önderliğinde sahabe-i kiramın ortaya koyduğu İslam'ın ana yolunu gösteren temel ilkelerin ortadan kalkması ve böylece ümmet için rehberliklerinin kaybedilmesi, ümmetin kıyameti demektir. İslam'ın inşa ettiği güven toplumunun yok olması anlamına gelir.

Kurumların güvenilirliği

Güven toplumunun en önemli özelliklerinden biri de kurumlarının güvenilir olmasıdır. Kurumların

güvenilirliği, başta yöneticiler olmak üzere çalışanların güvenilirliği ile doğrudan irtibatlı bir husustur. Bu da ancak görevlerde emanet ve liyakat ilkesinin gözetilmesi ile sağlanabilir. Kur'an-ı Kerim'de mealen şöyle buyrulmaktadır: "Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işitmekte, her şeyi görmektedir." (Nisa, 4/58.)

Bu sebeple toplumsal emanetlerin büyüklerinden olan devlet görevlerinin ehline verilmemesi, kıyamet alametlerinden sayılmıştır. Görev ve sorumluluk alanlarının ehil olmayan kimselere verilmesi halinde bunun güven bunalımı, sosyal çöküntü ve kargaşa anlamında toplumsal kıyametin kopmasına yol açacağı bir hadis-i şerifte şöyle yer almıştır: Rasulü Allah (s.a.s.), (bir bedevinin kıyametin ne zaman kopacağını sorması üzerine) şöyle buyurdu: "Emanet zayı edildiği vakit kıyameti bekle!" Bunun üzerine bedevi, "Emanetin zayı edilmesi nasıl olur ya Rasulallah?" diye sorunca, Hz. Peygamber, "Yönetim, ehli olmayan kimseye verildiğinde kıyameti bekle." buyurdu. (Buhari, Rikâk, 35.)

Güven toplumunun en önemli kurucu unsurlarından biri adalettir. Adalet ve hakkaniyet olmadan toplumsal güven ve barış sağlanamaz. Adaletin tesis edilmediği toplumlar da adam kayırmalar ve iltimaslar yaygınlaşır. Emanete ehil olanlar hak ettikleri yerlerde olmazlar. Eşitlik ilkesine aykırı olarak toplumun itibarlı ve zengin kesimleri kendilerine sağlanan iltimas ile hak etmedikleri mevkilere yerleşirler.

Böylece toplumsal denge bozulur, kargaşa başlar.

Adaletin olmadığı yerde haklar zayı olur. Hâlbuki toplumda haklarının korunması ve zayı edilmemesi gereken yetimler, düşkünler, dul hanımlar, özel ilgi ve bakıma muhtaç kesimler vardır. Bütün bunlar topluma emanettir. Toplum adına bunların hukukunu koruyacak olanlar, toplumsal görevlerin kendilerine emanet edildiği yöneticilerdir. Halife seçilince Hz. Ebu

Güven toplumunun kurulabilmesi ve devam edebilmesi için toplumun önderlerinin emin/güvenilir olması gerekir. Güven toplumu, emin/güvenilir olma vasıflarıyla topluma örneklik ve önderlik yapan kişiler eliyle inşa edilebilir.

Bekir'in -Allah ondan razı olsun yaptığı tarihi konuşmayı unutmamak gerekir:

"Ey insanlar! En iyiniz olmadığım halde yöneticiniz seçildim. İyi yaparsam beni destekleyin. Kötü yapacak olursam, beni yola getirin. Doğruluk emanet, yalan ise hıyanettir. İçinizde zayıf ve güçsüz olanlar, Allah'ın izniyle hakkını kendisine verinceye dek benim yanımda güçlüdür. Güçlü olan da, Allah'ın izniyle zayıfın hakkını on-

dan alıncaya dek benim yanımda zayıftır. Bir toplum Allah yolunda cihadı terk ederse Yüce Allah o toplumu zelil eder. Allah'a ve Rasulü'ne itaat ettiğim sürece siz de bana itaat edin. Allah'a ve Rasulü'ne itaat etmezsem, sizin de bana itaat etmeniz gerekmez." (İbn Hişam, Siret, VI, 82.)

Yüce Allah adaletin tesisine çok büyük önem vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de mealen şöyle buyrulmaktadır: "Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Maide, 5/8.)

Bu husustaki bir diğer ayet-i kerimenin meali ise şöyledir:

"Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayın, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır." (Nisa, 4/135.)

Hırsızlık yapan Fatıma adlı bir kadına hırsızlık cezası verilmemesi için bazı kimselerin aracılık yapması üzerine Rasulü Allah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Sizden önceki insanların helak olmalarının sebebi, aralarında ileri gelen (soylu, zengin) kimseler hırsızlık yapınca suçun cezasını vermeyip zayıf (ve fakir) kimseler hırsız-

lık yapınca ceza uygulamalarıdır. Bu canı bu tende tutan (Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsa, onun da elini keserdim!" (Müslim, Hudud, 9.)

Güven toplumu için sosyal adalet ve sosyal güvenlik şarttır. Bu hususta Hz. Peygamber devlet başkanı sıfatıyla şöyle buyurmuştur: "Her kim (öldükten sonra) geride mal bırakırsa, o mal mirasçılarınınındır. Kim ardında bakıma muhtaç kimse (veya alacaklı) bırakırsa, onun bakımı bize aittir." (Buhari, Feraiz, 25.) Sistemin şekli ve kurulmasına ilişkin ayrıntılar elbette usulüne göre oluşturulur. Ancak burada önemli olan, Hz. Peygamber'in çok temel bir ilke ortaya koymuş olmasıdır. Bu temel ilke çerçevesinde güven toplumunda gerekli tedbirler alınır ve düzenlemeler yapılır. Hiç kimse aç ve açıktaki bırakılmaz. Toplumun bütün bireylerinin temel ihtiyaçları karşılanır.

Güven toplumunu sarsan bazı hususlar

Güven toplumuna zarar veren hususların başında zulüm, ihanet ve sahtecilik gelir. Toplumda ihanet, zulüm ve sahtecilik karşısında sessiz kalınması, güven toplumunun yara almasına yol açar.

Bireylerinde nemelazımcılık, bencilik, cehalet, sadakatsizlik, yalan, istismar, aldatma, hırs, tamah, haddi aşmak, iffet ve hayâ yoksunluğu gibi gayriahlaki birtakım vasıfların yaygınlaşması da güven toplumunu zedeler.

Hıyanetin yansımalarını muhtelif alanlarda gözlemlemek mümkündür. Sözelimi üretilip piyasaya sürülen ve taşınması gereken nitelikleri taşımayan her ürün, aslında nispetine göre bir hıyanetin yansımalarını taşır. Gıdalarda sahtecilik yaparak piyasaya sürmek ve in-

sanların sağlığını tehlikeye atmak nasıl hıyanet ise ehil olmayan insana görev tevdi edip o toplumsal görevin hakkını verememek de bir hıyanettir.

En büyük ihanet ise, güven toplumunu oluşturan değerlere karşı yapılan hıyanettir. Bu ihanet peşinden diğer emanetlere ihaneti getirir. Yüce Allah Kur'an-ı Hakiminde şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Allah'a ve Rasulüne hıyanet etmeyin ki bile bile emanetlerinize hıyanet etmeyiniz." (Enfal, 8/27.)

Allah ve Rasulü tarafından ortaya konulmuş bulunan ve insanlığa hayat veren değerlere ihanet edildiği takdirde artık bu ihaneti yapanların çiğnemeyeceği değer kalmaz. Bireyleri insanlığa hayat veren değerlere ihanet etmeye başlayan bir toplum, güven toplumu olma vasfını kaybeder. Neticede toplum bireyleri artık birbirlerine güvenlerini de kaybeder. Onlar birbirine güvenemeyince başkaları onlara hiç güvenemez. Artık böyle bir toplumda güven kalmaz. Herkes birbirine güvenemez hâle gelir. Amir memura, memur amire, vatandaş devlete, devlet vatandaşa güvenini kaybeder. Güven toplumunda asıl olan güvenmek iken güvensizlik esas hâle gelir.

Peygamber Efendimiz hıyaneti münafıklık alameti olarak zikretmiştir: "Münafığın alameti üçtür: Konuştuğunda yalan söyler, kendisine bir şey emanet edildiğinde ihanet eder, söz verdiği zaman sözünde durmaz."

Bitirirken

Güven toplumunu güvenilir insanlar kurar. Böyle bir toplumda insanlar büyük ölçüde ahlaki üstünlüklerle donanımlı olurlar. Güven toplumunda hukukun üstünlüğü

vardır. Zayıfın hakkı alınıncaya kadar herkes onun yanında yer alır. İnsanlar, kanayan bir yara gördüklerinde bunu ta ciğerlerinde hissediler. Hiç kimse 'Adam aldırma da geç git' diyemez, aldırır ve fakat hakkı tutar kaldırır. Güven toplumunun mimarları, her daim hakkın yanında yer alır.

Güven toplumunda bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibi görülür. Böyle bir toplum, şeytanın kendisine kulluk edilmesinden ümidini kestiği toplumdur.

Güven toplumu, okyanusun pislikleri dışına attığı gibi içindeki pislikleri dışına atan toplumdur. Bu bakımdan güven toplumunda hiç kimse ahlaksızlığın reklamını yapamaz.

Güven toplumunda ihtilaf ahlaki vardır.

Güven toplumunda insan insanın kurdu değil, yurdudur. İnsanlar birbirlerini yok etmeye, birbirlerini bitirmeye veya sömürmeye çalışmazlar. Tam tersine güven toplumunda insanlar, kendilerini düşündükleri kadar başkalarını da düşünürler. Hiç kimse komşusu açken tok yatmaz.

Güven toplumunda doğruluk, dürüstlük, ahde vefa, sevgi, saygı, hüsnüzan, ülfet, muhabbet ve hüsnümuâşeret vardır.

Güven toplumunda aldatma, kandırma ve sahtecilik kendine yer bulamaz.

Güven toplumunda emanetler ehline verilir.

Güven toplumu, ilim, irfan, güzel ahlak ve hikmet toplumdur.

Kısacası güven toplumu, 'Darü's-selam'dır. Esenlik yurdudur. Erdemli şehirdir. Huzur iklimidir. ■

HZ. PEYGAMBER'İN HEDEFLERİNDEN BİRİ: GÜVEN TOPLUMU OLUŞTURMAK

Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN | Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Etienne Dinet (1861-1929)

insana en çok yakışan, içini ısıtan ve devamlı ihtiyacı olan duygulardan biri güven ve güvenliktir. Dinî literatürde güvenlik daha çok "emanet" kav-

ramıyla ifade edilir. Emanet, güven duymak, korkusuz olmak gibi anlamlara gelir. Kendini güven içinde hissedenler ruhen rahat ederler ve sağlıklı bir gelişim gösterirler. Çün-

kü insana ait bir duygu olan emanet, insanın ruh ve beden olarak sağlıklı yaşamasının temel şartıdır. Tarih boyunca insanlar güvende olabilmek ve emniyetlerini temin

etmek için büyük çabalar sarf etmişlerdir. Nerede olursa olsun, insan için güvenlik her şeyin başında gelir. Zira canı, malı, ailesi güvende olmayan bir insanın yaşama anlam vermesi mümkün değildir. Esasen devletler de bütün yönleri ile güvenliği temin etmek içindir. Bunun sonucu olarak devletlerin harcamalarının önemli bir bölümünü güvenlik harcamaları oluşturmuştur. Devletlerin hukuk devleti olması ve anayasa yapmaları da insanların temel hak ve hürriyetlerini teminat altına almaya yöneliktir.

Emanet Kur'an'ın temel kavramlarından. Onun ne kadar önemli olduğunu Yüce Allah bir ayette şöyle ifade eder: "Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir." (Ahzab, 33/72.) Bu ayetten hareketle, İslam âlimleri, Allah'ın insanlara yüklediği, din ve dünya ile ilgili bütün yükümlülükleri bu kavram ile ifade etmişlerdir. İnsanın üstlendiği ve yerine getirmekle yükümlü olduğu emanetler şöyle sıralanabilir:

1. İnsanın Allah'a karşı sorumluluğunun temelini oluşturan iman ve ibadetler.
2. Toplum ve aile hayatının her alanında Yüce Allah'ın insana yüklediği her türlü ahlaki ve sosyal görevler. Buna göre insan topluma, toplum insana, aile üyeleri de birbirine emanettir.
3. Bir kişinin kendi varlığı, bedeni ve ruhi imkân ve kabiliyetleri. İnsan bunları Allah'ın kendisine verdiği bir emanet olarak bilip her türlü tehlikeden ve zararlı etkenlerden korumakla yükümlüdür.

Emanet, emin ve mümin aynı kök-

ten gelmektedir. Yüce Allah insanların güven içerisinde yaşamasını murat etmiştir. Bunun için de erdemli toplumu, toplumun en erdemlisi olan peygamberlere emanet etmiştir. Peygamberin temel özelliklerinden birini de "emin/güvenilir" olmak olarak belirlemiştir. Peygamberler emin insanlar oldukları için imanı hak etmişlerdir. Onların oluşturduğu toplum da güven/emanet toplumudur. Çünkü o toplum emin insanlar olan müminlerden oluşmaktadır. Peygamberlere inananlara mümin (güvenilir kimse) adı verilmesinin en önemli sebebi ve hedefi budur. Mümin insan güvenilirdir ve güvenilir olmak zorundadır. İmanla hıyanet aynı kalbe sığmaz. İman ile güvenilir kimse olmak arasında sıkı bir bağ bulunduğunu bildiren Hz. Peygamber bir keresinde de şöyle buyurmuştur: "Kişinin kalbinde iman ve küfür bir arada bulunmaz. Güvenilirlik ve hainlik de bir arada olmaz." (Ahmed b. Hanbel, III, 349.) Hz. Peygamber Müslümanı tanımlarken de, "Mümin, insanların kendisine güvendiği kimsedir. Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların salim olduğu kişidir. Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a andolsun ki, kötülüklerinden komşusunun emin olmadığı kimse cennete giremez." (Ahmed b. Hanbel, III, 54.), buyurarak da onun güvenilir olma özelliğinin altını çizmiştir.

Böylece emanet ve emanete riayet, bireyleri niteleyen en önemli ahlaki faziletlerden, toplumu huzura kavuşturan ve Allah katında makbul insan olmayı temin eden en önemli özelliklerden biri olmaktadır. Nitekim Yüce Allah müminlerin temel özelliklerini sayarken bunlar arasında emanete riayet etmeyi şu ifadelerle özellikle vurgulamıştır: "Yine onlar ki, emanetlerine ve

verdikleri sözlere riayet ederler." (Mü'minûn, 23/8; Mearic, 70/32.)

Bütün peygamberlerin ve sevgili Peygamberimiz'in gönderilişindeki temel hedeflerden biri de güvenli bir toplum oluşturmaktır. Hz. Peygamber, kendisine tevdi edilen güvenli toplum oluşturma hedefine ulaşmak için ilahî iradenin yönlendirmesi ve kontrolü altında elinden gelen bütün çabayı sarf etmiştir. İlk önce kendisi toplumun güvenliğini kazanarak "Muhammedü'l-Emin" sıfatı ile anılmıştır. Öyle ki, düşmanları bile onun güvenilir olduğundan şüphe duymamıştır. Sonra da Kur'an'ın emanete yer vermesi ile birlikte o da müminlerin kalbine güveni aşılama ve güvenilir olmayı onlar için ahlak ve yaşam tarzı hâline getirmeye gayret etmiştir. Bu yüzden Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in hadislerinde emanet müstesna bir yere ve vurguya sahiptir.

Hz. Peygamber güvenli bir toplum oluşturmaya baştan beri hedeflemiştir. Mekke'de Müslümanlar, maruz kaldıkları can, mal, namus emniyetsizliklerinden şikâyet edip ümitsizliğe düştüğü bir sırada Hz. Peygamber güvenli toplum oluşturma hedefini şu ifadelerle ortaya koymuştur: "Siz acele ediyor, ümitsizliğe kapılıyorsunuz. Şunu iyi bilin ki, ileride öyle mal, can, namus emniyetinin sağlandığı günler gelecek ki, bir kadın Yemen'den kalkıp bindiği devesi üzerinde tek başına Mekke'ye gelecek, Kâbe'yi tavaf edip tekrar bineğine binerek tek başına memleketine dönecektir. Bu sırada yolda vahşi hayvandan başka hiçbir şeyden de korku ve endişe hissetmeyecektir!" Yine Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettikten sonra ensar ve muhacir arasında meydana getirdiği "kardeşleştirme anlaşması" ve Medine Anayasası'nı oluşturmalarının temel

amaçlarından biri, toplumun huzur, barış ve güven içerisinde yaşamasını temin etmektir.

Hız. Peygamber birçok hadisinde emanet üzerinde durur, emaneti doğrudan imanla irtibatlandırır ve şöyle buyurur: "Emanete riayet etmeyende (kâmil) iman yoktur." (Ahmed b. Hanbel, III, 135, 154.) Aynı zamanda Hız. Peygamber güvensizliğin sembol ismi olan münafığın temel özelliklerini sayarken onun emanete hıyanet eden bir kişiliğe ve ruh haline sahip olduğunu ifade eder. (Buhari, İman, 24.) Çünkü emanetin zıddı hainlik ve hıyanettir. Yüce Allah bu konuda müminleri uyarırken şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler! Allah'a ve rasule hainlik etmeyiniz ki, bile bile kendi emanetlerinize hıyanet etmiş oluyasınız." (Enfal, 8/27.)

Emanet konusunda en önemli hususlardan birisi, emanetin ehline verilmesidir. Zira ehline verilmeyen emanet zayi edilmeye mahkumdur. Yüce Allah bu hususu şöyle ifade eder: "Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Doğrusu Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor! Şüphesiz ki Allah, hakkıyla iştir, hakkıyla görendir." (Nisa, 4/58.) Bu ayetten hareketle İslam âlimleri, her türlü yöneticilik, eğitim-öğretim gibi toplumu ve toplumsal yapıyı ilgilendiren işlerin tamamını da birer emanet olarak değerlendirmişlerdir. Toplumsal güvenliğin ve huzurun sağlanması için bu gibi görevlerin adaletli davranmayı ahlak edinmiş ve güvenilir kimselere verilmesi gerektiği konusunda görüş birliği oluşmuştur. Çünkü bu konuda Hız. Peygamber'in önemli bir uyarısı olmuştur. Emanetlerin ehline verilmesi gerektiğini em-

reden Hız. Peygamber, "Emanet kaybedilince kıyameti bekleyin." buyurdu. "Emanet nasıl kaybolur?" diye sorulunca da şöyle dedi: "Bir iş ehli olmayana verildiğinde kıyameti bekleyin." (Buhari, İlim, 12, Rikâk, 35.) buyurmuştur. Bu ve benzeri hadisler okunduğunda ilk etapta akla evrensel düzenin bozulup ahiret hayatının başlayacağı büyük kıyamet gelse de, hadisten sadece bunu anlamak isabetli olmaz. Zira hadisin dünyaya dönük yönü de vardır. Bu ayetin ve ilgili hadislerin gereği yerine getirilmediği zaman dünyada da birtakım kıyametlerin

Emanet, emin ve mümin aynı kökten gelmektedir. Yüce Allah insanların güven içerisinde yaşamasını murat etmiştir. Bunun için de erdemli toplumu, toplumun en erdemlisi olan peygamberlere emanet etmiştir.

kopacağı unutulmamalıdır. Âdil ve ehil olmayan bir idareci bulunduğu birimdekilere ve dolayısıyla ülkeye her zaman küçük kıyametler yaşatır. Orada olması ve kurulması gereken düzen kurulmadığı ve hakkıyla idare edilmediği zaman yöneticiye güven sarsılır. Güvenin olmadığı yerde de huzur ve başarıdan bahsedilemez. Ehline verilmeyen her işte de durum aynıdır.

"Hız. Ebu Zerr'in yöneticilik/memurluk istemesi üzerine Hız. Pey-

gamber ona şöyle demiştir: "Ey Ebu Zerr! Sen zayıfsın, yöneticilik ise bir emanettir. (Hakkını vermediğin takdirde) kıyamet günü rüsvaylık ve pişmanlıktır. Ancak kim onu hak ederek alır ve bu konuda üzerine düşen görevleri hakkıyla yerine getirirse o hariçtir." (Müslim, İmare, 17.)

Hız. Lokman'a: "Sende gördüğümüz bu faziletin sebebi nedir?" diye sorulduğunda o şöyle cevap vermiştir: "Emaneti yerine getirme, doğru söz ve beni ilgilendirmeyen şeylere karışmamak." (Tirmizi, Zühd, 11.)

Kur'an'ın emanet kelimesini geniş anlamda kullanmasından hareketle, kâinata var olan her şeyin emanet sistemiyle birbirine bağlı olduğu söylenebilir. İnsan insana, toplum fertleri birbirine, anne babaya, baba anneye, çocuklar anne-babaya, anne-baba çocuklara, eşler birbirine, devlet ve halk yöneticilere, yöneticiler halka, vatan vatandaşlara, vatandaşlar vatana, iş memura, memur kuruma, komşular birbirine, işçi patrona, patron işçiye emanettir. Herkes bulunduğu noktaya bu cepheden bakar ve emanetin tersinin ihanet olduğunun da bilincine varırsa problemler asgariye inebilir. Emin olmanın ve emniyet içerisinde yaşamının yegâne yolu, emaneti tevdi edene ettiğimiz imanın bilincine varmak ve emanete riayeti ahlak hâline getirmektir. Allah'a iman etmiş olmak, özellikle insan hakları noktasından insanların güvenini kazanmakla olur. İslam toplumu demek güven toplumu demektir. Toplum olarak güvenli değilsek imanımızı gözden geçirmemiz gerekir. Herhâlde Yüce Allah'ın: "Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin..." (Nisa, 4/136.) buyururken bizden imanımızı yoklamamızı istemektedir. ■

GÜVEN-DİN İLİŞKİSİ ÜZERİNE PSİKOLOJİK BİR ANALİZ

Doç. Dr. Ali AYTEN | Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yaşamımız için vazgeçilmez öneme sahip güven duygusunu ilk olarak nasıl kazanırız? Psikologlara göre hayatın temel unsurlarından biri olan güven, yaşamın ilk dönemlerinden itibaren kazanılan bir duygudur.

Her sabah küçük kızımı bakıcıya emanet edip evden çıkarken güven duygusunun önemini bir kez daha anlarım. Güvenin kişiyi nasıl da hayata bağlayan, zorlukları katlanılabilir ve hayatı yaşanılabilir kılan bir duygu olduğunu yeniden idrak ederim. Bakıcının nasıl biz varken onunla ilgileniyorsa biz orada yokken de aynı şekilde, en azından ona yakın bir ilgi göstereceğini, çocuğun ihtiyaçlarını zamanında ve yeteri kadar gidereceğini, onu kollayıp gözeticeğini ümit ederim. Bu güven duygusu beni rahatlatır. Evden gönül huzuruyla ayrılmamı ve gün boyu işlerime yoğunlaşabilmemi sağlar. Gündelik hayatta her birimiz yapıp etmelerimizi güven duygusu çerçevesinde gerçekleştiririz. Kendimizle ve başkalarıyla olan ilişkilerimizi güven/güvensizlik üzerine inşa ederiz. Başkalarına güvenir ve güven veririz. Güven verebildiğimiz ve güven ortamına ulaşabildiğimiz kadar belirsizlik, korku ve kaygıdan uzak kalabiliriz. Güvenmeyi ve güven vermeyi her birimiz yaşayarak, tecrübe ederek öğreniriz.

Peki, yaşamımız için vazgeçilmez öneme sahip güven duygusunu ilk olarak nasıl kazanırız? Psikologlara göre hayatın temel unsurlarından biri olan güven, yaşamın ilk dönemlerinden itibaren kazanılan bir duygudur. İnsanın Sekiz Evresi (Okuyan Us Yay., 2014.) isimli kitabın yazarı meşhur gelişim psikoloğu Erik Erikson'a göre birey, bebeklik çağında annesi ya da temel bakım veren kimse onunla bir güven ilişkisi geliştirir. Bebek karnı acıktığında karnının doyurulması ya da midesindeki rahatsızlığının giderilmesiyle temel bakım vere-nine (çoğunlukla bu annedir) karşı güven duygusu geliştirir. Bilir ki

her ne zaman ihtiyaç duysa karnı doyurulacak ve altı temizlenecektir. Bu döngü gün içerisinde tekrar tekrar yaşanır. Bu tekrarlar esnasında bebek ümit etmeyi öğrenir. İhtiyacının karşılanacağına ve yalnız olmadığına dair bir ümit geliştirir. Zamanla bebek ihtiyacı yerinde ve zamanında karşılandıkça güven duygusu kazanır, dışsal dünyaya (dış dünya?) güvenmeyi öğrenir. Bu dönemde kazanılan güven duygusu psikologlara göre bir yönüyle güven için ilk pro-

Hayat, Yaratıcı'nın bir potansiyel olarak genlerimize işlediği ve temelleri bebeklik çağında atılan güven duygusu üzerine kurulmuştur. Psikologlara göre insanın var olmasını sağlayan en temel ihtiyaçlardan biridir güven.

totiptir. Hayatının daha sonraki dönemlerinde bireyin kendisiyle, ailesi ve arkadaşlarıyla, toplumdaki diğer bireylerle ve hatta Allah'la olan ilişkisinde bu ilk güven duygusu modeli bir yönüyle etkili olabilir. Bu dönemde güven duygusunda ortaya çıkacak eksiklik, bütünüyle kapatılamayacak bir açık olarak görülme de, hayatın daha sonraki dönemlerinde önemli rol oynayabilir.

Hayat, Yaratıcı'nın bir potansiyel olarak genlerimize işlediği ve temel-

leri bebeklik çağında atılan güven duygusu üzerine kurulmuştur. Psikologlara göre insanın var olmasını sağlayan en temel ihtiyaçlardan biridir güven. Mesela hümanist psikolog Abraham Maslow, Motivasyon ve Kişilik (Motivation and Personality) başlıklı temel eserinde, güvenliği ihtiyaçlar hiyerarşisinde ikinci sıraya yerleştirir. İnsanoğlu, yemek ve su gibi en temel fiziksel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra huzur içinde uyuyabileceği, dış dünyanın tehlikelerine karşı korunabileceği bir barınağa ve eve muhtaçtır. İnsan güvende olmak, emin olmak ister. Bu fiziksel güvenlik ihtiyacı sosyal ilişkilerde de kendisini gösterir. Zira tıpkı fiziksel güvenlik gibi sosyal açıdan da insan güvende olmak, güvенеbileceği insanlar arasında bulunmak, güvene dayalı ilişkiler geliştirmek ister. İnsan güvende olduğu oranda sağlıklı, huzurlu ve mutlu olur. Güvenli olduğu ölçüde verimli çalışır, insanlara katkıda bulunur. Güven verdiği oranda etrafına da huzur getirir. İnsani ilişkileri güçlenir, hayat kalitesi artar ve toplumsal huzura katkıda bulunur. Tüm bu yönleriyle güven toplumsal yaşamın en güçlü harcıdır. İnsanların bir arada uyum ve huzur içerisinde varlığını sürdürmesini temin eder.

İnanmak özü itibarıyla güvenmektir. Birey hayata başladığı ilk andan itibaren güven duygusunu öğrenirken aslında inanmayı, yani kendisinin ötesinde bir varlığa bağlanabilme ve ona inanabilme yönünü de keşfeder. Önce annesine ya da bakım verenine güvenen ve onun kollarında huzur bulan birey bilişsel yetenekleri geliştikçe dünyanın ve hayatın gerçek Yaratıcı'sını bilir ve idrak eder. O'na inanır ve güvenir. O'nun mutlak kudret sahibi hayatı ve ölümü yaratan, her şeyi belirli

bir ölçüye göre tasarlayan ve belirli sebepler dâhilinde ortaya çıkışına izin veren Yüce Yaratıcı olduğuna inanır. O'nun her şeyin ilk sebebi olduğunu bilerek her şeyin O'nun kontrolünde olduğuna güvenir. Bu, insanı hayata bağlayan belirsizlik ve hiçliğin karanlığından onu kurtaran yegâne duygudur. Dini yaşamak inanmakla güvenmekle başlar ve başkalarına güven vermekle devam eder. Zaten dinin İslam'ın özü de barış ve emniyettir. Kişinin kendisiyle barışık olması kendine güvenmesi ve güvenle bağlanacağı Yaratıcısını keşfetmesi ve güven ilişkisi oluşturacak bir hayatı tesis etmesidir. Kişi aşkın olana ve oradan gelen öğretilerin doğruluğuna güvenirken etrafında ilişkide bulunduklarına da güven verir. Allah'a içtenlikle bağlanan ve güvenen birey Allah'la kurduğu bu güven ilişkisini bir yönüyle toplumsal hayattaki ilişkilerine taşımaya gayret eder. Güven sayesinde insanlar bir toplum oluşturur; sosyal normlar, kültür ve medeniyet güven üzerine inşa edilir. Güven sayesinde insanlar birbirine yardım eder. İnsan güven duyduğuna yardım eder; güven duyduğundan yardım bekler ve yardım alır. Yardım ettikçe güven aşılar. Çünkü ümit verir, iyiliğin var olabileceğine dair sürekli ümit aşılar. Bir şeylerin düzelebileceğine dair ümit verir. Bu yönüyle güven aynı zamanda pasif bir duygu değil insana sorumluluk yükleyen ve bir yönüyle kendi gücünü oluşturacak motivasyonlar sunan aktif bir süreçtir. Güven kazanılan, sürdürülen ve korunan çok yönlü bir duygudur.

Din, güven üzerine kurulur ve insana güven verir, hem de bireyin hiçbir yerde bulamayacağı bir güven duygusu sunar kişiye. İnsana kaygı

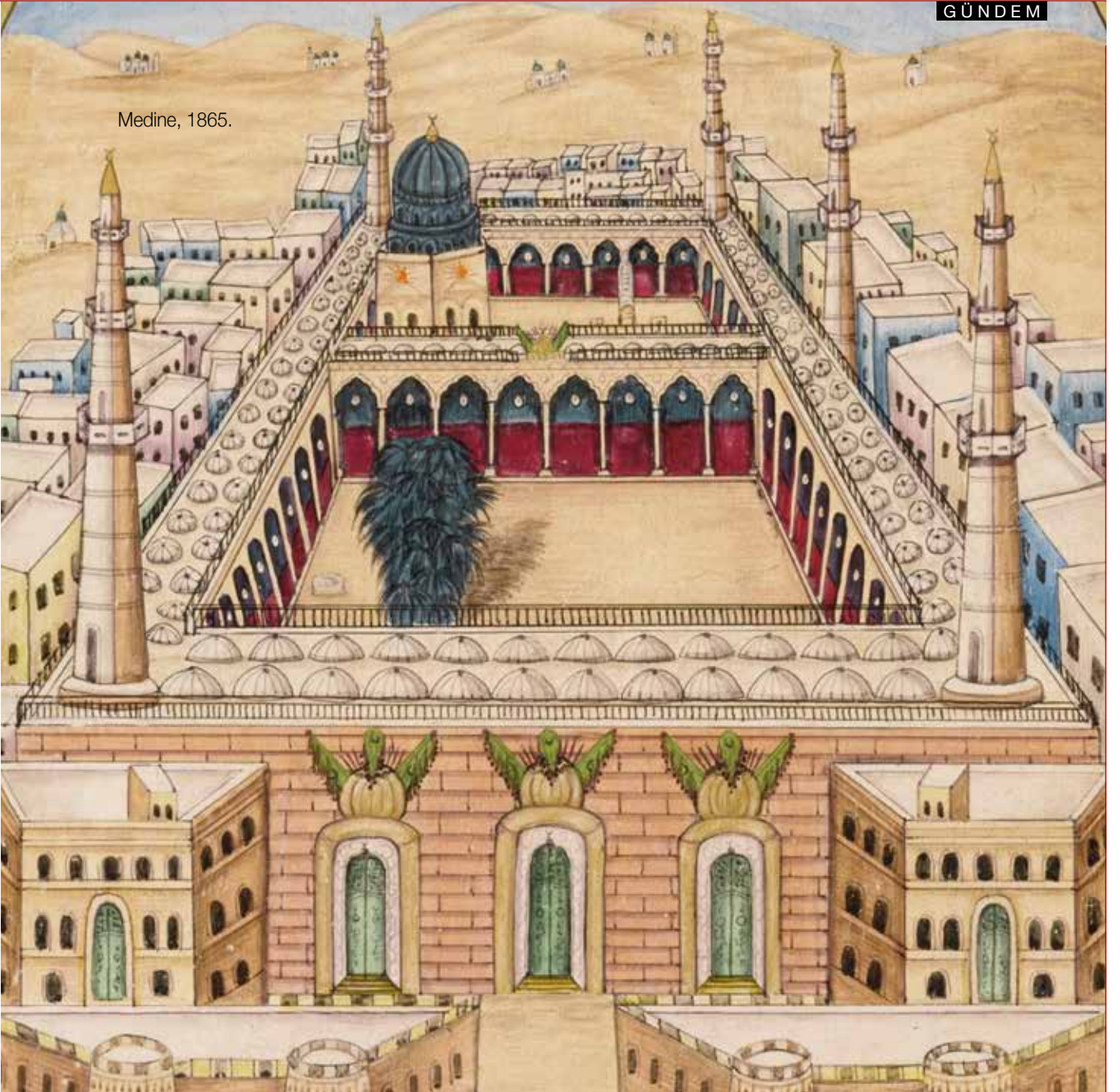
ve belirsizlik gibi varoluşsal sorunlara karşı sığınabileceği emniyetli bir sığınak sunar. Tam bir teslimiyetle Allah'a ve O'nun ilkelerine güvenen kimse bu dünya hayatını emniyet altına almış demektir. Gerçek anlamda dinin öğretilerini benimseyen kimse zihnindeki pek çok soruya cevap bulmuş, ölüm kaygısı ve ölüm sonrasının nasıl olacağı konusunda kendini güvende hissedebileceği kanaatine varmıştır. Çünkü o sınırsız güç ve kudrete sahip olan, insana şah damarından da yakın olan Yüce Varlığa güvenmiştir. Kişinin Allah'la kurduğu bu güven ilişkisi en güzel şekilde tevekkülde ortaya çıkar. Çünkü birey tevekkül ederek inanç ve güven duyduğu varlığı sorunlarının çözümünde vekil kılar. Üstesinden geleceği sorunları cesaretle hallederken üstesinden gelemeyeceği sorunların çözümünde teslimiyetle Allah'ı kendine vekil kılar. "Allah bize yeter, o ne güzel vekildir." diyerek inancını ve güvenini sabır ve metanetle birleştirir. İnanan birey her gün beş defa "Yalnız senden yardım dileriz." derken Yaratıcı'la olan güven ilişkisini tazeler.

Dindar kişi Yüce Yaratıcı'ya güvenen, güvende olduğunu hisseden ve etrafındakilere güven veren kimsedir. İlişkide bulunduğu kişilere sözleri ve davranışlarıyla güvenilir olduğu mesajını verir. Tıpkı Hz. Peygamber'in (s.a.s.) buyurduğu gibi "Müslüman insanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir." (Buhari, İman 4, 5.) Çünkü Allah'la güven ilişkisine girmiş kimse olan dindarın etrafındakilere de güven vermesi beklenir. Konuştuğunda doğru söyler, söz verdiğinde sözünü tutar, kendisine emanet edileni güven içerisinde korur. Söz ve davranışlarıyla tutarlı

bir şahsiyet örneği ortaya koyarak etrafındakilerin de kendisini güvende hissetmesine katkıda bulunur. Bu yönüyle güven hissedilen ve hissettirilen çok yönlü bir duygudur, bireyin yükünü azaltırken aynı zamanda ona sorumluluk da yükler. Varlığı hem kişiye hem de topluma huzur, iyi oluş ve mutluluk getirirken yokluğu belirsizlik, kaygı, üzüntü ve mutsuzluk getirir. Kısacası varlığı abat ederken yokluğu hem psikososyal hem de fiziksel açıdan harap eder.

Güven kaybı inanç kaybını da beraberinde getirebilir, insanın ilişkilere olan güveninin kaybolması, kendisine olan güveninin azalması ve nihayetinde Yaratıcı'la olan bağlarının zayıflamasına sebep olabilir. Bazı durumlarda insanlar arasındaki güven eksikliği kişileri yavaş yavaş inançlarını test etme durumuna sürükleyebilir. Aynı şey inanç kaybının güven kaybı getirmesi için de söz konusudur. İnancını kaybeden kişi sadece Yaratıcı'ya olan güvenini kaybetmiş değildir, kendisine ve insanlara olan güvenini de kaybetmiş demektir. Bu tür kişiler bir yönüyle insanların iyilik ortaya koyabileceğine, ilişkilerin huzur ve mutluluk getirebileceğine olan inancını (inançlarını) da kaybetmiştir. Son cümle olarak hayat güvenle başlar ve güven duygusunun kazanılması, geliştirilmesi ve korunması sürecinde bireyin iradi davranışlarının, sorumluluklarının yerine getirip getirmemesinin de elbette katkısı olacaktır. Özellikle toplumsal huzur ve güvenin temininde toplumun her ferdine ayrı ayrı sorumluluk düşmektedir. Bu yönüyle güven, erdemlerin yaşanması yolunda gösterilecek emek ve çaba neticesinde ortaya çıkan olumlu bir güç ve değerdir. ■

Medine, 1865.

HZ. PEYGAMBER'İN KARAKTERİ: GÜVENİLİRLİK

Prof. Dr. Abdurrahman KASAPÖĞLU | İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kur'an, peygamberlerin güvenilirliğini başta Hz. Muhammed olmak üzere birçok peygamberi örnek vererek dile getirmiştir. Bu konuda tekrara gitmek suretiyle konuya verdiği önemi pekiştirmiştir.

Allah'tan almış oldukları mesajları insanlara ulaştırmakla görevli olan peygamberler, bu iletişim süreci içerisinde "kaynak" rolünü üstlenirler. İlahî mesajları insanlara en etkili biçimde ulaştırabilmek ve onları ikna edebilmek için bir kaynağın sahip olması gereken temel nitelikleri kişiliğinde taşımaları gerekmektedir. İletişim bilim, bir kaynak için en önemli özelliğin "güvenilirlik" olduğu üzerinde durmaktadır. Aynı şekilde Yüce Allah da insanlara mesaj getirmek üzere seçtiği peygamberleri "güvenilir" kimseler arasından tercih etmiştir.

Kur'an, peygamberlerin güvenilirliğini başta Hz. Muhammed olmak üzere birçok peygamberi örnek vererek dile getirmiştir. Bu konuda tekrara gitmek suretiyle konuya verdiği önemi pekiştirmiştir.

Modern iletişim biliminde güvenilirliğin koşulu, kaynağın propaganda aracılığıyla çıkar peşinde olmamasıdır. "Güvenilirlik", kaynağın dinleyicileri kandırma ve şahsi çıkar temin etme ithamlarından uzak olmasıdır. Eğer kaynak, ortaya koyduğu görüşü savunmaktan çıkarı olan ya da o görüşü kişisel herhangi bir nedenle savunan birisi olarak algılanırsa, ikna edici özelliği azalır. Etkileyici iletişimle ilgili görüşler, açık ya da gizli amaçlar kaynağın çıkarı ile özdeşleştiğinde geri çevrilir, direnç görür ya da algılanmaz.

Kur'an'da beş peygamber, kendilerini "rasulün-emin" yani güvenilir elçi olarak tanıtmışlardır. Bu beş peygamber de güvenilirliklerini, getirdikleri mesajlara karşılık bir çıkar peşinde olmadıklarını açıklayarak ortaya koymaya çalışmışlardır. Allah'tan getirdikleri mesajlara karşılık herhangi bir maddi çıkar beklentisi içerisinde olmayışlarını,

"emin rasul" olmalarının bir kanıtı olarak sunmuşlardır. Kur'an'da beş peygamberin ağzından aynı cümlelerin tekrar edilmesi, Allah'ın mesajlarını insanlara ileten bütün peygamberlerin kişiliğinde güvenilirliğin çok önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. "Güvenilirliğin", Kur'an'da, çıkar beklentisi içerisinde olmamak şeklinde açıklanması ise, üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur. Sözünü ettiğimiz beş peygambere ait cümleler Kur'an'da şu şekilde tekrar edilmektedir:

Kardeşleri Nuh onlara: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız?" demişti. "Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbine aittir." (Şuara, 26/106-109.)

Kardeşleri Hud onlara: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız?" demişti. "Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbine aittir." (Şuara, 26/124-127.)

Kardeşleri Salih onlara: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız?" demişti. "Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbine aittir." (Şuara, 26/142-145.)

Şuayp onlara: "(Allah'ın azabından) korunmaz mısınız?" demişti. "Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbine aittir." (Şuara, 26/177-180.)

Kardeşleri Lut onlara: "(Allah'ın

azabından) korunmaz mısınız?" demişti. "Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, ancak âlemlerin Rabbine aittir." (Şuara, 26/161-164.)

Her beş peygamber de -Nuh, Hud, Salih, Şuayp, Lut- halkına şöyle çağrıda bulunmuştur:

"Allah'a inanmayacak, ortak koşacak ve O'ndan korkmayacak mısınız? İlahî dini kabul etmeyecek, elçilerini yalanlayacak mısınız? Sizi yaratanın azabını düşünmeyecek misiniz? Allah'a değil, O'ndan başkasına, size fayda sağlama ya da zarar verme gücü bulunmayan şeylere/putlara tapmaya devam ediyor, Allah'a kullukta bulunmuyorsunuz. Bu duyarsızlık ve bilgisizlikten, iman yoksunluğundan vazgeçmeyecek misiniz?"

Mesela Lut peygamber, halkını, "Ortaya koymuş olduğunuz ahlak dışı cinsel davranıştan dolayı Allah'tan korkmaz mısınız?" diye uyarmıştır. Yine Hz. Şuayp, halkını, özellikle alışverişlerinde yaygın olarak kendini gösteren birtakım meşru olmayan davranışları yapmaktan sakındırmıştır.

Peygamberler, insanlara getirdikleri mesajlarla, tamamen onların çıkarlarını düşünen duygularla hareket ettiklerini göstermişlerdir. Başkalarının dünya ve ahiret mutlulukları için çalıştıklarını, fedakârlık yaptıklarını ortaya koymuşlardır. Kendilerini başkalarının mutluluğuna adadıklarını vurgulamışlardır.

Peygamberler, tebliğ görevlerini salt özgeci bir tavırla yerine getirmiş değillerdir. Onlar sadece maddi dünyanın bir karşılığını beklemediklerini, özellikle de mesaj getirdikleri insanların maddi kıymetlerine göz dikmediklerini

vurgulamışlardır. Peygamberlerin, yaptıkları tebliğ karşılık muhakkak bir “ecir” beklentileri vardır. Ama onlar ecri insanlardan değil, sadece Allah’tan beklemişlerdir. Dünya hayatına yönelik bir ikbal peşinde koşmamışlardır. Kur’an’a göre, kaynağın güvenilirlik koşulu bu şekilde izah edilir. Mesaj getiren kaynağın, ilahî sevabı kazanma beklentisi onun güvenilirliğine ters değildir.

Kur’an’da altı peygamber kendilerini “rasulü’n-emin” diye tanıtmıştır. Bunlardan beş tanesi ise güvenilir elçi oluşlarını, “herhangi bir maddî çıkar peşinde olmayışlarıyla” ilişkilendirmişlerdir. Hz. Muhammed de kendisini tanıtırken tıpkı bu beş elçi gibi, Allah’tan getirdiği mesajlara karşılık insanlardan maddî bir karşılık beklemeyi birçok ayette tekrar etmiştir. Fakat Kur’an’da Hz. Muhammed, diğer peygamberler gibi, “rasulü’n-emin” ya da “nasıhu’n-emin” gibi ifadeler kullanmamıştır. Kur’an bütünlüğü içerisinde meseleye baktığımızda, Hz. Muhammed’in “tebliğ karşılığında insanlardan herhangi bir çıkar beklemeyi” yönündeki açıklamalarını onun “güvenilirliği” şeklinde değerlendirmemiz doğru olur. Çünkü getirdiği mesaj karşılığında maddî kazanç amacı gütmemek, beş ayette “rasulü’n-emin” olmanın bir gereği olarak açıklanmıştır.

Maddî karşılık beklemeksizin ilahî mesajları insanlara tebliğ etmek bütün peygamberlerin özelliğidir. Yüce Allah Hz. Muhammed’den bütün peygamberlerin izlediği bu yolu takip etmesini istemiştir: “İşte onlar, Allah’ın hidayet ettiği kimselerdir. Onların yoluna uy ve de ki: “Ben ona karşılık sizden bir ücret istemiyorum. O, sadece bütün âlemlere bir öğüttür.” (En’am, 6/90.) “Sen bu okuduklarına karşılık onlardan bir ücret istemiyorsun. O, sadece

bütün âlemler için bir öğüttür.” (Yusuf, 12/104.)

Hz. Muhammed’in “rasulü’n-emin” ifadesini, açıkça kullanmamasının sebebi şöyle bir anlatım üslubuna dayanıyor olabilir: O, halkı tarafından bilinen bir güvenilirlik özelliğine sahiptir ki, bunu söylemeye bile gerek yoktur. O, içinde yaşadığı toplumda zaten bu sıfatla meşhur olmuştur. Öyle ki, çevresindeki bütün insanlar ondan “Muhammedü’l-emin” diye söz etmektedir. Bu gerçek tarihin tanıklığıyla sabittir.

Hz. Muhammed’in ağzından Kur’an’da tekrar edilen cümlelerin ifade ettiği iki temel husus vardır. Bunlardan biri, peygamberin, tebliğden hiçbir dünyevi çıkar beklemeyiştir. İkincisi ise, tamamen başkalarının iyiliği için çabalar oluşudur. Getirdiği mesajlar insanların yararına olacak şeylerdir. İnsanlar bu mesajlar sayesinde öncelikle, imanı ve ilahî değerleri elde edeceklerdir. Peygamberin tek dileği, insanların ilahî gerçeklerle yüz yüze gelmeleridir. Dünya hayatında bireysel ve toplumsal mutluluğu yakalayabilmeleridir.

Önceki peygamberlerin güvenilirliğine vurgu yapan ayetlerin Kur’an’da yer alması, aynı zamanda yine onlar gibi bir peygamber olan Hz. Muhammed’in güvenilirliğini pekiştirmek amacıyla yönelik olabilir. Kur’an, daha önceki peygamberlerden bazılarını örnek vererek, tevhit inancını tebliğ eden bütün peygamberlerin güvenilirlik özelliğine sahip olduğunu, bu zincirin son halkası olan Hz. Muhammed’in de aynı özelliklerle donatıldığını vurgular. Kur’an, Hz. Muhammed’in güvenilirliğini özellikle onun çağdaş muhataplarına anlatabilmek için, daha önceki peygamberlerin güvenilirliğine göndermede bulunmuş olabilir.

Peygamberler güvenilir kaynak olarak tarihte kendilerine verilen görevi kusursuz bir şekilde yerine getirmişlerdir. Onların “güvenilir kaynak” modelleri oluşları günümüz Müslümanları için büyük değer taşımaktadır. Kur’an güvenilir kaynak olma görevini sadece peygamberlere vermemiştir. Bu görev peygamberlerin şahsında bütün Müslümanlara da önerilmiştir. Her Müslüman tıpkı bir peygamber gibi imkânı oranında dinî değerlerin ve ilkelerin insanlara iletilmesinden, en azından başta yakın çevresi olmak üzere gelecek kuşaklara aktarılmasından sorumludur.

Peygamberlerin Kur’an’da güvenilirlik modeli olarak tanıtılmasının diğer bir amacı ise, Müslümanların onları gündelik ilişkilerinde örnek edinmeleridir. Konuyla ilgili ayetler, dolaylı da olsa her türlü bireysel ve toplumsal ilişkide Müslümanlar arasında güvenilirliğin hüküm sürmesini tavsiye eder. Müslüman toplumda her birey güvenilir kaynak olabilmeyi başarmalıdır. Bu konuda peygamberleri kendine örnek almalıdır. Mesaj ileten kaynak durumunda olan bireyler güvenilir olunca, onların muhatapları da güven duyan insanlar olacaktır. Bu durum, Müslüman bireyler arasında ve toplum içerisinde güçlü bir yakınlaşmanın ve dayanışmanın faktörü olacaktır. Böylece insanlar bireysel huzura ve toplumsal uyuma kavuşacaklardır.

Bu makalenin en dikkat çekici sonucu, modern iletişim biliminin “güvenilirlik” tarifiyle, Kur’an’ın “güvenilirlik” tarifinin aynılığıdır. Kaynağın güvenilirliği konusunda bu iki farklı kaynaktan bir benzerlikten öte, tam bir aynılık kendini göstermektedir. Kaynağın güvenilirliği konusunda âdeta insanlığın ortak aklı, ilahî öğretiyi bulmuş gibidir. ■

GÜVENİLİR OLMAK, GÜVEN DUYMAK, GÜVENİ KURMAK

Meral GÜNEL | Vaiz

Efendimiz, ilk güven testinden amcasının ve diğer Mekkelilerin sürülerini sevk ve idare etmesiyle geçmiş, yavaş yavaş çıktığı ticaret yolculuklarıyla güvenilirliğini pekiştirmişti. Tüm hayatı boyunca zayıfların ve güçsüzlerin yanında yer almış, adaletsizliğin hükümferma olduğu yerde güvenliğin seraba dönüşeceğini ta gençliğinde idrak etmişti.

Güvenilir olmak temelde Allah'ın ahlakıdır. Bu ahlak, "el-Mümin" olan âlemlerin Rabbinden Ruhul-emin olan vahiy meleğine, vahiy meleğinden "emanet" sıfatını haiz, geçmiş bütün peygamberlere, onlardan son peygamber Muhammedül-Emin'e, O'ndan da kendisine ve davasına inananlara (mümin) gürül gürül akan, membaı kurumayacak bir nehirdir. Geçtiği, değdiği yerlere hayat veren nehir.

Bir söze, bir davranışa, sahibine olan güvenimiz oranında itibar ederiz. Sözü'nün değer, hayatının itibar görmesini isteyen de niyetinden kelamına, duygularından ameline güvenilir olmak durumundadır. Güvenilir olmak bizi başkalarına sığınak kılar. Fitne ve fesadın sağanağından 'güven'le koruyabiliriz kendimizi ve diğer insanları.

Güven kuran davranışlar, bir anda ortaya çıkıp kaybolan gel geç heveslerle değil; zaman içinde demlenerek oluşur, yinelenerek karakterimiz hâline gelirler. Bir defa büyük ikramda bulunana cömert denemeyeceği gibi bir defa adil, bir defa sadık, bir defa dürüst olana da güvenilir denemez. Bu bakımdan

tutarlılık güven duygusunun mayasıdır. İnsanın geçmişi ve geleceği, özel yaşamı ve toplumsal yaşamı arasındaki duygu, düşünce ve davranış birliği, ahengi önce kişinin kendine güvenini (vicdani rahatlığını) sonra da ailesinden başlayıp topluma uzanan güvenilirliğini tayin eder.

Allah Rasulü'nün vahiy öncesi yaşadığı kırk yılın hasılası, o günün zihniyet aynasında "el-emin" olarak tanınmasıyla tebellür ediyordu. Özel çaba ve gayret göstererek, geleceğe yatırım planı olarak hesaplanmış, başkalarının telkini ve etkisi sonucu değil, bozulmamış fıtrattan beslenerek vicdana yaslanmış bir hayat yaşamakla elde edilen bir "emin" oluştu bu.

Efendimiz, ilk güven testinden amcasının ve diğer Mekkelilerin sürülerini sevk ve idare etmesiyle geçmiş, yavaş yavaş çıktığı ticaret yolculuklarıyla güvenilirliğini pekiştirmişti. Tüm hayatı boyunca zayıfların ve güçsüzlerin yanında yer almış, adaletsizliğin hükümferma olduğu yerde güvenliğin seraba dönüşeceğini ta gençliğinde idrak etmişti.

Güven duygusu için adalet ab-ı

hayattır. Adaletin olmadığı yerde güven ağacı yeşermez. Gençliğinde Hilful Fudul antlaşmasına imza atan Rasulüllah (s.a.s.) adalet, merhamet ve sorumluluk arasında nasıl denge kurulacağını Medine dönemindeki pek çok uygulamasıyla ümmetine göstermiştir.

Nitekim şu olay, buna çok iyi bir misal teşkil eder: Bir gün Mahzunoğulları kabilesinden Fatıma adında asil bir kadın hırsızlık yapmıştı. O kadının cezalandırmaması için Peygamberimiz'in çok sevdiği Üsame b. Zeyd'i ricacı olsun diye gönderdiler. Bu duruma çok kızan ve üzülen Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Nasıl oluyor da bazı kimseler, Allah'ın kanunu karşısında aracı olmaya kalkışıyor. Sizden öncekilerin mahvolmasının sebebi şudur: İçlerinden asil, ileri gelen birisi hırsızlık yapınca, onu serbest bırakıyor, zayıf ve fakir bir kimse hırsızlık yapınca, onu cezalandırıyorlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, onun da cezasını verirdim." (Buhari, Enbiya, 54; Meğazi, 53; Hudud, 11-12; Müslim, Hudud, 8-9.)

O'nun dürüstlüğü, nezaket ve nezafetle taçlanan sadakat ve vefası, yıllar içinde toplumu bir felaketin

eşiğinden döndüren güçlü bir emniyet formuna dönüşmüştü. Meşhur Kâbe hakemliği hadisesinde, avluya girerken herkesin “Muhammedü'l-Emin geldi” diye sevinmesi, akşamdan sabaha oluşan bir imajdan, zihinleri anlık bir parlıltıyla aydınlatan mucizeden kaynaklanmıyordu elbet. Onun insanlar nezdinde yıllar boyunca oluşturduğu bu intiba bize, çeşitli yönlerden tefessüh etmiş bir toplumda temiz ve güvenilir biri olarak kalabilmenin mümkün olduğunu göstermek-

le kalmaz, her ne durumda olursa olsun toplumda iyilerin ve iyiliğin var olmaya devam edeceğine dair ümitvar olmayı da öğretir. İleride ümmetine söyleyeceği şu sözler, Rasulüllah'ın ilk gençlik ahlakının da özeti gibidir: “Siz bana kendinizden altı şeyi garanti edin ben de size cenneti garanti edeyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin. Söz verdiğiniz zaman onu yerine getirin. Size bir şey emanet edildiğinde onu sahibine verin. Namusunuzu koruyun. (Harama) bakmaktan sa-

kının. Elinizi (kötü işlerden) çekin.” (İ. Hanbel, V, 323.)

Aile ve yakın çevremizle ilişkilerimizde, kendimizi en doğal ve korunmasız halimizle gözler önüne seriveririz. Yabancılar önünde takındığımız maskelerin ağırlığından kurtulur, kontrol mekanizmalarımızı devre dışı bırakırız. İnsanın gerçek ahlakı ve karakteri, işte bu en yalın halindeki davranışlarında ortaya çıkar. Merhamet, saygı, nezaket vb. erdemler, en çok da ailesine gösterip göstermediğine bakılarak kişiye mal edilir.

Ailesi ve en yakınlarıyla ilişkilerini korku, haksızlık, kabalık ve zorbalıkla temellendirenlere yani ailesinin kendisinden emniyet içinde olmadığı kimselere hangi iş, hangi bilgi, hangi gelecek emanet edilebilir? Efendimizin gerek yakın akrabaları gerek mübarek eşlerinin hiç birinden O'nun şahsiyeti, insaniyeti ve ahlakı hakkında en ufak bir olumsuz hatıranın kayıtlara düş(e)memesi bize, yatay ve dikey boyutta hayatını ne kadar insicam, ahenk ve samimiyet içinde bütünleştirdiğini gösterir.

Vahye ilk muhatap olduğu demlerde, aldığı görevin şoku içinde olan Rasulüllah'ı Hz. Hatice'nin "Sen, yakınlarına yardım eder, aileni korur, hayatını şerefine kazanır, başkalarına doğru yolu gösterir, yetimleri korur, sözün doğrusunu söyler, emanete riayet edersin. Öyle sanıyorum ki Allah seni mahcup etmeyecektir." sözleriyle teskin ettiği, bir kadının eşini sakinleştirme çabasından çok daha öte manalar içermektedir.

Hız Hatice dağ gibi sağlam duruşu, sonsuz güveni ve bağlılığıyla Hz. Peygamber'e derin ve köklü bir güven hissi vermiştir. Demek ki güven birbirinden beslenerek güçlenmek-

tedir. “Güven, güven doğurduğunda birlikte erdem basamaklarını tırmanırız, güven ihanet doğurduğunda ise bir kısır döngünün içine gireriz.” diyor Kemal Sayar.

Temeli güven esasına dayanan aileler gelip geçici badirelerde yara almaz. Karşılıklı güven aile huzurunun teminatıdır. Sadakat bineğine binmeyenler huzur ve güven ülkesine ulaşamazlar. Güven ortamını baltalayan sadakatsizlik, yalan, riya, haksızlık, vefasızlık Rasulüallah’ın lügatinde kendine hiçbir zaman yer bulamamıştır.

Peygamberimiz aile hayatında sevgi, saygı, merhamet, adalet ve hoşgörü daima ön planda tutmuştur. Validelerimizin her biri güçlü karakteri olan kadınlar olduğu için zaman zaman aralarında çeşitli vesilelerle anlaşmazlıklar, kıskançlıklar vb. gündelik problemler çıkardı. Böyle anlarda Efendimizin suhuletle duruma müdahil olması, ailesinin kendisine sonsuz güven duymasını sağlamıştır.

Kendi üzerine düşen sorumlulukları hakkıyla yerine getiren, ailede huzur ve mutluluğun tesisi ve sürdürülmesi hususunda son derece hassas olan Hz. Peygamber (s.a.s.) kendi yapabileceği işi kendisi yapar, eşlerinin kişisel özelliklerini çok iyi tahlil ederek onları değiştirmeye zorlamadan iyi geçimin yollarını bulur, her gün sabah ve ikindi namazından sonra tek tek onları ziyaret eder, bir ihtiyaçları olup olmadığını sorar, onlara asla kırıcı ve kaba konuşmaz, her akşam onlarla toplanarak sıcak bir aile ortamı oluştururdu. Onun bu samimi tarzı, hanesinde yetişen çocuk ve gençlere, her davranışını takip etmeye çalışan ashabına “güven ve huzur ver-

meye en yakınlarından başlanması” gerektiğini göstermiştir.

Güvenilir olmak başkaları için bizi nasıl sığınak kılsa güven duymak da bize sığınak olur. Güvenilir olmak kadar güven duymak da aranandır. Güven duyma konusundaki hassasiyetimiz bize güvenilir

Temeli güven esasına dayanan aileler gelip geçici badirelerde yara almaz. Karşılıklı güven aile huzurunun teminatıdır. Sadakat bineğine binmeyenler huzur ve güven ülkesine ulaşamazlar. Güven ortamını baltalayan sadakatsizlik, yalan, riya, haksızlık, vefasızlık Rasulüallah’ın lügatinde kendine hiçbir zaman yer bulamamıştır.

kalmak konusunda sorumluluk yükler. “O nasıl söylediyse öyle davranacak ve ben bunu bileceğim. Ben nasıl söylediysem öyle davranacağım ve o bunu bilecek.” demektedir güven.

Günümüzde “kimseye güvenme bir çeşit erdem ve akıllık kabul ediliyor. Oysa dinimizde insanlara hüsnüzanla yaklaşmak esastır. Risk almayı, bir diğerine güvenmeyi

göze alamayanlar, aile hayatında ya da iş hayatında tedbirli ve temkinli olmakla paranoyayı karıştıranlar, kendilerini daralan ve küçülen bir dünyada yaşamaya mahkûm ederler. İnsanların güvenlerini suiistimal edenler her zaman ve zeminde görülebilir ancak yanlışın ve kötünün varlığı, doğrunun ve iyinin gayretini artırmalıdır. Unutulmamalıdır ki toplumda güvenilir insanlar ve güven ortamı arttıkça, kontrol mekanizması kendiliğinden gelişir.

Her insan canının, malının, namusunun emniyette olduğu, temel hak ve özgürlüklerinin özel olarak korunduğu, özgür ve güvenli ortamlarda yaşamak ister. Güven ortamı insani olandır, can emniyetinin olduğu yerde, hayat anlamını bulur. Emniyet ve huzuru dinamitleyen, insanların kalbini, zihnini tedhiş eden, itibarını zedeleyen her tür düşünce ve eylemin şiddetle kınanması bundandır. İnancımız bize fert fert doğruluk, ahde vefa, sadakat ve bağlılık libaslarımızı giyip dünyayı daha güvenli bir yer haline getirme sorumluluğunu yükler.

Güven, insanlar arasında köprüler kurar. Korkutmak ve sürekli eleştirmek bu köprüleri yıkar. Yapıcı eleştirilerde bulunmak, kişiselleştirme ve genelleştirmelerden kaçınmak, muhatabımıza güvende olduğunu hissettirir. Hakkının ve itibarının zayı olmayacağını bilmek insana güven verir. “benden alacağı olan varsa gelsin alsın” diye ashabını haklarını arama konusunda cesaretlendiren peygamberin ümmetine haklarının peşinde koşmak kadar sorumluluklarına sahip çıkma, güvenilir kalma gayret ve cesareti de yakışır. ■

NE KADAR GÜVENDEYİZ?

Muhammet Sönmez BAYRAKTAR | Avcılar Vaizi

Ümmet olmak gönül birliği kurmaktır ve gönül birliğinin oluşmadığı yerde bireylerin her biri kendi yaşamı için çaba gösterir. Batılı modern toplum paradigmasını oluşturan kavram çoğunlukla birey hak ve hürriyetlerinden hareket ederken, İslami toplumsal paradigma bunun yerine cemaat vurgusundan beslenir.

Güvenmek, iman etmektir. İnsanın kendisi için tehlikeli olan durumlardan korkması ve tepki vermesi fitri duygulardandır. Kur'an-ı Kerim'de insan olmaları hasebiyle peygamberlerin de kimi durumlarda korktukları ifade edilir. Örneğin; Hz. İbrahim kendine gelen misafirlerden, Hz. Musa ve kardeşi Harun Firavun'un kendilerine karşı

aşırı derecede kötü davranmasından ve nihayetinde de Hz. Peygamber ilk vahiy tecrübesini yaşadığında korkuya kapılması göstermektedir ki peygamberler de dâhil olmak üzere bütün insanların fitratında korku duygusu mevcuttur. Allah'a iman ile insan, varlığa dair tüm korku, kaygı ve vesveseden kurtulur. Korku insanın en temel duygularından biridir, zira korkmak kendi canını muhafaza

etme çabasındandır. Korku olmadan yaşamın devam etmesi mümkün değildir. Korku olmadan insanın kendi zihnini, vicdanını ve imanını da tanıması mümkün değildir. İnsanın ölümlü oluşunun açıkça kendisini gösterdiği duygu korku olarak karşımıza çıkar. Korkudan sakınmak ise emniyette olmayı yani güvenme ihtiyacını meydana çıkarır. Allah'a iman bu nedenle mümin açısından

daimi bir ümit olarak güvende hissetmek anlamına gelir.

Bir duygu olarak korku en temel hislerimizin arasında olup bir yönüyle dünyaya yabancı oluşun eseridir. Tanınmayan, bilinmeyen şey insanı ürpertir ve korkutur. Tanınan ve bilinen çoğunlukla daha emin olunanıdır. İnsanlar bu nedenle kendilerini evlerinde, memleketlerinde veya ülkelerinde her zaman daha güvende hissederler. Elias Canetti, Kitle ve İktidar'da korkuyu şu sözlerle ele alır: "İnsanı, bilinmeyen dokunulmaktan daha çok korkutan hiçbir şey yoktur. İnsan kendisine değen şeyi görmek ve tanımak, en azından sınıflandırmak ister. Yabancı herhangi bir şeyle fiziksel temastan her zaman kaçınma eğilimindedir. İnsanların etraflarında yarattıkları bütün mesafelerin nedeni bu korkudur. Kendilerini başka hiç kimsenin giremeyeceği evlere kapatırlar ve ancak orada bir dereceye kadar güvende hissederler. Hırsız korkusu yalnızca soyulma korkusu değildir, aynı zamanda karanlığın içinden aniden uzanan beklenmedik bir elden duyulan korkudur." (Elias Canetti, Kitle ve İktidar, çev. Gülşat Aygen, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 15.) Canetti'nin dokunulma korkusu olarak ifade ettiği bu his bizde sürekli var olan güvenlik ihtiyacını gösterir. Ait hissedilen yerden uzaklaşıldıkça korku artar. Modern zamanlarda ortaya çıkan korku kültürü veya risk algısı çoğunlukla dünyanın giderek daha yabancı hissedilen bir yere dönüşmesinden kaynaklanmıştır. Dünyaya giderek yabancılaşma klasik toplumsal yapının oldukça hızlı çözülmesiyle de yakından ilgilidir. Modern yaşantı kırılgandır ve kestirilmesi her zaman çok daha zor olan bir işleyiş tarzına sahiptir. Dönüşümleri oldukça hızlı ve etkileri de çok daha yüksektir. Modernitenin beraberinde getirdiği

bu kırılganlık hali beraberinde kehanet kültürünü ve kehanet aracılığıyla farklı yönetim stratejilerini canlandırmıştır. Bu nedenle modern zamanlarda güvenlik ile risk terimleri çoğunlukla birlikte ele alınır. Niklas Luhmann'ın ifade ettiği gibi, "güven özellikle, yalnızca modern dönem içinde varolan bir terim olan riskle ilişkili olarak anlaşılmalıdır." (Akt. Antony Giddens, Modernliğin Sonuçları, çev. Ersin Kuşdil, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1998, s. 36.) Modern insanın karşı karşıya kaldığı riskin tedirgin ediciliği, itimat yoksunluğundan kaynaklı

**Hz. Peygamber,
Müslüman toplumunu
oluşturan bireyler için
birleştirici bir düşünce
ve ifade ile ümmet
kavramına vurguda
bulunmuş, müminleri
birbirini sevmeye,
acımada bir vücuda,
başka bir hadiste de
kenetlenmiş bir bina-
ya benzetmiştir.**

yönetilemeyecek boyutlarda olmasındandır. Terör bunun en çarpıcı örneği olarak ele alınabilir. Terör ifade olarak korkutmak anlamına gelirken tam da bunu açığa vurur.

İnsanların en temel duygularından birinin korku olduğunu ifade eden düşünürlerin başında İngiliz filozof Thomas Hobbes (1588-1679) gelir. Hobbes'a göre toplumsal sözleşmenin ortaya çıkmasının temelinde de korku vardır. Doğal durum dediği

ve henüz bir devletin oluşmadığı periyodu ifade eden dönemde ona göre insanlar birbirlerine güvenemedikleri için haklarını sözleşme ile birisine devretmişlerdir ve böylece devlet denilen yapı ortaya çıkmıştır. Temel amaç korkudan kurtulmak ve kendisini güvenceye almaktır. "Devletin amacı, bireysel güvenliktir." İnsanlar bir sözleşme yokken savaş hâlindeyken ve bunu aşmak üzere devlet denilen yapıyı oluşturmuşlardır. Çünkü "güvenlik doğal hukukla sağlanmaz. Çünkü adalet, hakkaniyet, tevazu, merhamet ve özet olarak, bize ne yapılmasını istiyorsak başkalarına da onu yapmak gibi doğa yasaları, bunlara uyulmasını sağlayacak bir gücün korkusu olmaksızın, bizi taraf tutmaya, kibre, öç almaya ve benzer şeylere sürükleyen doğal duygularımıza aykırıdır. Kılıcın sözü olmadıkça ahitler sözlerden ibaretir ve insanı güvence altında almaya yetmez." (Thomas Hobbes, Leviathan, çev. Semih Lim, İstanbul: YKY, 2012, s. 133; Bilgehan Emeklier, Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırılmalı bir Analizi, Güvenlik Stratejileri Dergisi, sayı 13, s. 105.)

Hobbes'un kuramı ve düşüncesi günümüz toplumunda karşı karşıya kalınan tehditler ve güvenlik zaafalarının kökensel bir düşüncesidir. Günümüzde dünya politikasına yön veren düşünce tam da Hobbescu düşünceye paralel olarak realist ve hatta materyalisttir. Realist ve materyalist düşüncenin içinde barındırdığı iman dış dünyaya ve başkasına kuşku ile yönelmeyi gerektirir. Herkesin birbiri için tehdit olduğu böylesi bir dünyada kişiler kendi varlıklarını devam ettirmek için başkasını yok etmeyi zorunluluk olarak görürler. Zira "İnsan insanın kurduktur." Bu, var olma mücadelesinin rekabet üzerine kurulduğu bir duruma karşılık gelir.

İslami düşüncenin temel yapısında burada ayırt edici bir toplumsal kavrama başvurulmuştur. Hz. Peygamber, Müslüman toplumunu oluşturan bireyler için birleştirici bir düşünce ve ifade ile ümmet kavramına vurguda bulunmuş, müminleri birbirini sevmeye, acımadaki bir vücud, başka bir hadiste de kenetlenmiş bir binaya benzetmiştir. Ümmet olmak gönül birliği kurmaktır ve gönül birliğinin oluşmadığı yerde bireylerin her biri kendi yaşamı için çaba gösterir. Batılı modern toplum paradigmasını oluşturan kavram çoğunlukla birey hak ve hürriyetlerinden hareket ederken, İslami toplumsal paradigma bunun yerine cemaat vurgusundan beslenir. İslami düşüncenin bahsini ettiği cemaatin mayası ise imandır. İman tam da böylesi bir yerden bakıldığında toplumsal güvenin temel motiflerinin başında gelir.

Batılı düşünce geleneğinin bugünkü toplumu ortaya çıkaran gelişim seyrine bakıldığında, şunlar oldukça net bir şekilde göze çarpar. Modernleşme, insanın doğa ile bağının kopması veya onun kontrol edilmesi sürecidir. Batılı düşünme pratiği amaç olarak başarıyı ve hayatta kalmayı merkeze alır. Günümüzde Çağdaş Küresel Medeniyet (bkz. Teoman Duralı, Çağdaş Küresel Medeniyet, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016, s. 24.) diye adlandırılan Batı düşüncesinde bu his vardır. Bunun beraberinde getirdiği ise bir anlamda "otomatların insanlığı, klonlanmışların insanlığı. Evrende kirletecek yeni bir gezegen arayacak kadar açgözlü kapitalizmin insanlığı..." (Ercan Şen, Orada Bozgunculuk Yapacak, kan Dökecek Birini yaratacaksın Öyle mi? Tezkire, yıl, 11, sayı: 23, Aralık 2001, s. 80.) Bunun beraberinde getirdiği temel yaklaşım, çatışma, savaşma ve hükmetme ilişkisidir.

Bu nedenle bugün dünyada egemen olan korku hâli bir tesadüf olmaktan

öte, modern toplum tasarımının beraberinde getirdiği bir sonuç olarak da okunabilir. Bilgi talebi ile başladığı düşünülen bu süreç en tabanında bir kontrol talebi olarak okunmaya oldukça elverişlidir. Zira sonuçları böylesi bir sonucu bize çokça düşündürtür. Kontrol talebinin bireysel, toplumsal farklılıklardan türeyen sonuçları ise başka güç uygulama şekillerini beraberinde getirmiştir. Bu durum bizzat medeniyet denilen yapının canavarıdır ve beraberinde yıkımlar getirir. Bu bizim yaşam alanımızın da yıkılışı ve güvensiz hâle getirilmesidir. Weber'in ifadesiyle "dinsel büyükünün kaybolması" süreci modernitenin rasyonelleştireci gücü olarak kapitalizmin ruhunu hazırlamış ve bu durum onun genel adlandırmasıyla büyü bozulmuş bir dünyadır.

Kuşkusuz pek çok düşünürün üzerinde durduğu gibi moderniteden geriye dönüş söz konusu olamayacağına göre bu korku durumunun farklı yönetim şekillerini aramak zorundayız. Dinsel düşüncesin fonksiyonu aslında burada gözetlenmesi gereken bir hayatıyete sahiptir. İslam, insanı mütevazı bir varlık pozisyonuna çağırır. Kardeşlik duygularına davet eder ve bu minval üzere takvayı över. Ancak takva üzere yarıyan müminin kalbi dünyevi bir duyguya kendisini teslim etmemek amacındadır. Bu amaç onu uhrevi ve yüce olan bir yere çekecektir. Bu hâl bir bilgi değil, bir duygudur ve kalbidir. Müslümanın kalbinde olan Allah'tan korkma ve sakınma yani takva insan üzerinde görünür olduğunda dile getirdiği, yapıp ettiği de bunun yansıması olacaktır. Bu görünür ile gerçek olanın bulunduğu bir varlık durumudur. Günümüz toplumunun güven bunalımı tam da böylesi buluşmaların eksik olmasının eseridir. Çünkü görüldüğü gibi olmayan kuşkuyu getirir,

kuşku temkini, temkin alarm ve korku durumunu üretir. Bu nedenle son yüzyılın toplumsal halini Jean Baudrillard, simülasyon evreni olarak adlandırır. Simülasyon gerçekliğin yerine geçmiş, hakikatin yerini almış ve kendisini gerçek olandan hakiki olandan daha sahilmişçesine gösterendir. (Jean Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon, çev. Oğuz Adanır, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 2011.)

Böylesi bir toplumsal yanılsamanın egemen olduğu yerde insanlar arasındaki ilişkinin temel unsuru güven değil kaygıdır. Modern yaşantı bu nedenle zihin evrenimizde kaygının en yüksek olduğu bir duruma karşılık gelir. Kaygı, umutsuzluk ve çaresizlik hissinin beraberinde getirdiği bir çıkmazda hissetme durumudur. Bu hissin aşılmasının en etkili yolu pek çok düşünürün fark ettiği ve dile getirdiği gibi dindir. Çünkü söz konusu toplumsal yaşantı imanının unutulduğu bir yaşantıdır. Mümin, umudunu kesmeyen ve kendini mutlak bir güvenle adayan kişidir. Böyle bir adanma durumunda kuşkunun, korkunun ve kaygının yer bulması mümkün değildir.

Öyleyse Müslümana düşen şey akıl ve dil sınırlarında sıkışmamış bir iman ile yaşamak olsa gerektir. Bu tür bir imanın gölgesi başka insanlarda ve gündelik yaşamda yansımaları muhakkak bulacaktır. İslam'ın en başat ilkelerinden biri emr-i bi'l ma'ruf ve nehyi ani'l münkerdir. Yani her mümin diğer müminden sorumludur. Bu sorumluluk beraberinde pek çok paylaşımı ve tanışıklığı/teâ-rüf getirir. Aşına olunandan korkulmaz. İslam'ın toplumsal yaşamda getirdiği pek çok kural böylesi bir tanışıklık ve aşinalığın oluşturulması çabasına yorulabilir. Bunun en iyi örneklerinden bir tanesi selamlaşma pratiğidir. Allah'ın selamı üzerinize olsun. ■

DİYANET İŞLERİ BAŞKAN YARDIMCISI PROF. DR. YAVUZ ÜNAL:

"Emin insanlardan oluşan bir toplum insanlık için en güvenilir toplumdur."

Hocam, Diyanet İşleri Başkanlığı her yıl Kutlu Doğum Haftası vesilesiyle belli bir tema tespit edip bu tema etrafında toplumda bir farkındalık oluşturmaya gayret ediyor. Bu çerçevede Başkanlığımız bu yıl Kutlu Doğum Haftası'nın ana temasını "Hz. Peygamber ve Güven Toplumu" olarak belirledi. Bu temanın seçilmesinin sebebini ve bu temayla topluma vermek istenen mesajın ne olduğunu bizlerle paylaşmısınız?

Yaşadığımız dünyada en ciddi sorunlardan biri aslında güven sorunudur. Bireysel anlamda sorumluluk bilinciyle oluşturulan karakterler bir başkası için asla tehdit oluşturmaz. Mesela Hz. Peygamber (s.a.s.) Müslümanı tanımlarken, "El-müslimü men selime'l-muslimüne min lisânihi ve yedihi (Buhari, İman, 4, no: 10.); el-Müslimü men selime'n-nâsu min lisânihi ve yedihi" (Nesai, İman ve Şeraihü, 8, no: 4998.) ifadelerini kullanır. Yani öyle bir tanım ki; "Müslüman, Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu kimse-dır." Başka bir rivayette aynı ifadeyi "komşusu" için kullanıyor. Yani "Komşusu kötülüklerinden emin olmayan bizden değildir." veya "iman etmemiştir" gibi vurgu yapıyor. Burada oluşturulan Müslüman şahsiyeti bütün olarak düşünüldüğünde önce kendine güvenen, kendi iç çatışmalarını bitiren, arkasından yaşadığı dünyadaki bütün varlıklar için teminata dönüşen bir kişi hâline geliyor. Hatta Mü'minün suresinde, dünya ve ahiret saadetini ermiş müminlerin özelliklerinden bahsedilirken, "Onlar ahitlerine ve emanetlerine riayet ederler." (Mu'minûn, 23/8.) vurgusu yapılır. Yani onlar verdikleri sözü yerine getirmişlerdir. 'Söz vermek' deyince aslında halkımızın aklına "elest bezmi" gelir. Allah Teala'nın "Ben Rabbiniz değil miyim?" (Arâf, 7/172.) sorusuna, ruhlar âleminde verilen bir cevaptan

bahsediyoruz. İnsanoğlu dünyaya geldiğinde bu vurgunun, bu sözün tekrarlandığını görüyoruz. Aslında iman etmek demek, o ahidin yenilenmesi demektir. İnsan, bu dünyada yaptığı ya da yapması gerekirken yapmadığı her şeyden bir şekilde sorumlu olacaktır. Kur'an-ı Kerim'de kıyamet sahnesi anlatılırken insanın önüne yaptıklarının konulacağı anlatılır. Bu sahnede hiçbir güvenceniz yoktur. İnsanın güvendiği, teminat olarak gördüğü evi, malı mülkü, çocuğu çocuğu, fayda veremeyecek ve önünde sadece dünyada yapıp ettiklerine dair yazılan bir kitapla/amel defteriyle baş başa kalacaktır. Buradaki temel şey ise sizin haksızlık yapıp yapmadığınız, zulmedip etmediğiniz,

iftira atıp atmadığınız, yalan söyleyip söylemediğiniz. Yine Rabbimize karşı ibadet sorumluluklarımız var. Bunun yanında bir de kullarla olan ilişkilerimiz var. İbadetlerdeki eksik ve kusurlarımızla ilgili olan hususlar Rabbimizin merhametine bir şekilde daha açık iken, kul hakkı hesaplaşması helalleşmeye bağlanıyor. Yani biri size zarar verirse bu dünyada belki hukuktan kaçabilir. Ama bilinçli bir Müslüman bundan sorgulanacağını bilir. Ahirette mutlaka hesabının olacağını, orada hiçbir şeyin geçer akçe olmadığını bildiği için eliyle, diliyle yani

bütün azalarıyla güvenli olan biri hâline gelir.

Bu senenin Kutlu Doğum Haftası'nın teması; "Hz. Peygamber ve Güven Toplumu." olarak belirlendi. Çünkü modern zamanlarda birey ve toplumların güven duygusunun ağır yara aldığı bir gerçektir. Güven duygusunun yaranması, güven toplumunu inşa eden samimiyet, sadakat, emanet bilinci, ahde vefa, sevgi, saygı, merhamet ve yardımlaşma gibi değerlerin de zedelenmesini beraberinde getirmiştir. Ne yazık ki yaşadığımız dünyada adı konulsun veya konulmasın en ciddi sorun güven sorunudur. Bunu söyle düşünmemek gerekiyor; hâkim

güçler ya da askerî anlamda ya da ekonomik anlamda güçlü olan ülkeler aslında güven içerisinde, fakat zulmedilen, toprağı, onuru, namusu, mülkü, zenginlikleri en azından sömürülen ve telef edilen -burada telef edilmesi, sömürülmesi kadar önemli bir şey- bu topluluklar güvensizdir. Zira bu güçlü ve hâkim toplumların güven içerisinde olduğunu söylemek hakikatle örtüşmez. Eğer kişi zulmediyorsa kıpırdayan her yaprağı veya hareket eden her canlıyı bir risk olarak algılayacaktır. Evet, bugün küresel ölçekte bütün dünya için geçerli olan bir güvenlik sorunu vardır. Bu nedenle bu seneki Kutlu Doğum Haftası'na ilişkin tema son derece önemlidir. Ümit ediyorum insanlığa yeni bir ufuk, yeni bir ümit kapısı açacaktır, bir ışık olacaktır.

Malumunuz iman ve güven arasında yakın bir ilişki var. İman, mümin, eman ve emniyet kavramları aynı kökten gelir. İman-güven ilişkisi hususunda neler söylersiniz?

Evet, güven konusu doğrudan imanla alakalıdır. Çünkü İslam, barış ve güveni, eman ve huzuru, kısacası güven toplumunu inşa için gelmiştir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz (s.a.s.) de iman ile eman; mümin ile güvenilir olmak arasında sınıksı bir bağ kurmuştur. Ayet-i kerimelere göre "mümin kimdir?" dediğinizde, mümin yaptığını ahirette hesabını vereceğı bilinciyle yapan, eğer hata yaptıysa da yine ahirette bunun hesabını verme endişesiyle geriye dönüp hatasını düzeltip Rabbinden özür dileyen, tövbe eden kişidir. Mümin dediğiniz böyle bir profildir. Yani emindir, güvenilendir, eman sahibidir. Güveni zedeleyen her şey bir tehdittir. Ancak böyle eman sahibi bir insanın tehdit oluşturmamasını asla bekleyemezsiniz. Bu eman, böyle bir bilinç böyle bir yapıyla toplumuna ve hatta kendisine yönelik tehditleri, şahsına yönelik saldırıları en güzel şekilde savuşturur. Mümin kendisi tehdit oluşturmadağı gibi özellikle hakka, hukuka yani zarurat-ı hamse diye isimlendirdiğimiz, özellikle insanlığının varlığını sağlayan unsurları tehdit eden hiçbir şeye müsaade etmeyecek, hiçbir şeye taraf olmayacaktır. Emin olan insanlardan oluşan bir toplum insanlık için en hayırlı toplumdur. Bu toplumdaki insanlardan bir tehdit ortaya çıkamaz asla. Ancak bu şekildeki bir sosyal bünyenin bireyleri, insanlara yönelik tehditlerin emri bi'l-maruf kapsamında ortadan kaldırılması noktasında tavır gösterir. İşte bu hayırlı topluluğun böyle bir vasfı vardır.

“

Mümin kendisi tehdit oluşturmadağı gibi özellikle hakka, hukuka yani zarurat-ı hamse diye isimlendirdiğimiz, özellikle insanlığının varlığını sağlayan unsurları tehdit eden hiçbir şeye müsaade etmeyecek, hiçbir şeye taraf olmayacaktır.

”

Muhterem hocam, güven duymak, huzur ve emniyet içerisinde yaşamak en temel ihtiyaçlarımızın başında geliyor. Peki, bugün bu duyguyu zedeleyen unsurlar nelerdir?

Bu soruyu şöyle cevaplamak gerekiyor; mesela benim güvensizliğim, bana sizin güvenmemenizdir. Bu benimle alakalıdır. Mesela söz veriyorum, sözümde durmuyorum. Sizden borç alıyorum, bunu ödemiyorum ya da yalan söylüyorum ya da biraz daha ileriye gitmek suretiyle iftira atıyorum, dedikodu yapıyorum. Yani ben sizin dedikodunuzu yapıyorum. Bu aslında küçük gibi gözüküyor, ama güveni çözen bir zincir halkası olarak düşünürseniz, organik bir yapı olarak düşünürseniz, bunlar güvenliği bozan unsurlar, güveni imha eden şeyler. Güven sorunu dışarıdan gelen tehdit nedeniyle çok zor ortaya çıkan bir şeydir. Yani mesela dışarıdan bir askeri müdahale oldu ya da saldırı ihtimali var. Dolayısıyla toplum güvenli değil. Bu aslında geçici olan ve karşılanabilir güven sorunudur, bir şekilde tolere edilebilir. Ancak biz birbirimize olan güveni yitirdiysek, toplumun asla güven içerisinde olması mümkün değil. Bu nedenle güvenilirliği sağlayan unsurlar ile tersinden baktığınızda güvenilirliği yok eden unsurları birlikte düşünmek gerekiyor. Müslüman olarak düşündüğümüzde güvenilirlik vasfı nasıl kazanabiliriz? Şimdi kazanmanın birinci derecede yolu önce sözünüze sahip olacaksınız, sözünüzün ardında duracaksınız. Çünkü ağızdan çıkan söz bir şekilde sizi temsil ediyor. Bu ne demek, ağ-

zınızdan çıkan söze dikkat edeceksiniz. İkincisi söz verdiğinizde ahdinize dikkat edeceksiniz. Başka bir ifadeyle söz verdiğinizde, ne olursa olsun ne pahasına olursa olsun bu sözün arkasında durmanız gerekiyor. Bu çok basit bir şey de olabilir, çok ciddi bir şey de olabilir. Ya da çok bedelleri olan ekonomik karşılığı olan veya hukuki karşılığı olan şeyler de olabilir. Otobüs durağında bir saatte arkadaşınızla buluşmayı belirlemek gibi çok basit gördüğünüz bir şey de olabilir. Ama her ikisinin de sizin üzerinizde bir etki gücü var. Burada sözünde durmak, ahdine vefa göstermek, akdini dikkate almak önemli bir noktadır. Hikmetli konuşan, sözüne dikkat eden, söz verdiğinde sözünün mutlaka ardında duran, vefa gösteren bir insan tipolojisi. Ne yazık ki, insanların arasında en kalıcı güvensizlik ortamının oluşması, çok alışkın olduğu en basit nedenledir: o da dedikodudur. Yani siz

arkadaşınızın yüzüne çok güzel konuşuyorsunuz ama arkasından onun dedikodusunu yapıyorsunuz. Bu bir defa arkadaşınıza zarar verebilir. Verebilir diyorum bakın verir demiyorum, ama asıl zararı size verir, ki ayet-i kerimde bu nedenle çok ağır bir metafor kullanılır; o da 'ölü kardeşinin etini yemek'. Aslında bunun ne kadar vahim bir hata olduğunu görüyoruz.

Güveni zedeleyen diğer bir husus, iftiradır. Fakat iftira attığınızda artık siz bilinçli hatta bilinçlinin ötesinde, kasıtlı bir eylem gerçekleştiriyorsunuz. Artık bir ihanetten bahsediyoruz. Buna yalan söylemeyi ekleyebiliriz. Dedikodu yapmak, yalan söylemek, iftira atmak, dikkat ederseniz sözünü ettiğimiz unsurların tamamı söz ile alakalı olan şeylerdir. Bununla aslında toplumun değil, bireyin karakterimin şekillenmesinden bahsediyoruz. Dolayısıyla bireyin güvenilirliğini sağlayan, ya da onu güvenilmez kılan unsurlar tamamen kendisinden sadır oluyor. Şahsı dışında hiç kimse kişiyi güvenilmez ilan edemez. Mesela siz dışarıya çıktığınızda, Hazreti Peygamber'in sadaka olarak zikrettiği "insanlara tebesüm etme eylemini" gerçekleştiriyorsanız, bu durumda insanlar sizi bir tehdit olarak görmezler, sizden bir zararın geleceğini düşünmezler. Hatta siz öyle bir enerji, öyle bir sinerji oluşturunuz ki hiç tanımadığınız insan bile size muhabbet duymaya başlar. Hatta morali bozuk bir insan, sizi gördüğünde kendisine bir moral yüklendiğini görecektir, sıkıntısı olduğunda yanınıza gelecek veya derdi olduğunda size anlatacaktır. Bir çözüm gerektiriyorsa sizin görüşünüzü önemseyecektir. Ama

bütün bunlar emin olmakla alakalı olan şeylerdir. Emin olduğunuzda bu toplumda yaşayan herkes bir şekilde eman bulacaktır. Yani siz eğer emin olursanız, sizinle beraber yaşayan, çocuğunuz, eşiniz, komşunuz, akrabanız, mahallenizdeki insanlar, aynı coğrafyayı paylaştığınız insanlar, -millet varlığından bahsediyorum- herkes eman bulacaktır.

Toplumda güven duygusunun tahribata uğradığını söyleyebiliriz. Özellikle 15 Temmuz ihaneti ve bu ihanetin 40 yıl boyunca takiyyelerle işlenmiş olması, toplumsal güven duygusunun daha fazla zedelenmesine yol açtı. Bunu merkeze alarak söyleyecek olursak toplumsal güvene çıkış yolunun temel parametreleri nelerdir?

Aslında 15 Temmuz sadece güven üzerinden konuşulacaksa üzerinde çok konuşulabilecek bir olgu, yani bir araçtır. Tarihin bir dönemidir, yani bundan yaklaşık olarak bir asır geriye gittiğinizde Çanakkale ile birbirine çok benziyor. Birçok açıdan benziyor. Gerçekten işgal edilen, artık bütün varlıkları istila edilmek istenen bir ülkenin kendisine güvenen evlatları tarafından, medeniyetin, milletin evlatları tarafından nasıl korunduğunu, işgalin nasıl püskürtüldüğünü görüyorsunuz. Aynı şey aslında Çanakkale'de çok net yaşanmış. Çanakkale'yi sadece rivayetler üzerinden biliyoruz. Ancak 15 Temmuz'da milletimiz kendisine olan güveni, özgüveni yani 'ben varım' dediğinde 'bu haklı' dediğinde neler yapabileceğini, yani özgüveninden kaynaklanan, Rabbine olan imanından kaynaklanan bir sonucu ortaya koydu. Bir istismar vardı ortada. Yani din ve değerler kullanılmak suretiyle oluşturulan bir sanal güven ortamı vardı. Ve bu güven üzerinden insanlara ulaşılması, ya da kurumlara ulaşılması kolaylaşmıştı.

Ancak 'ortaya çıkan bu güven/güvensizlik sorununun çözümü nedir?' dediğinizde, eğer gerçekten güvenilecek olan yere, Hâlık-ı Mutlak'a, gerçek güç sahibine değil de sanal güçlere veya sanal birtakım şeylere güvenirseniz, bunun sonunun hüsrana dönüşmesi kaçınılmaz. İnsanlara kul olmak sizi güvenli yapmaz. Yani haklı-haksız, zalim-mazlum ayırımı yapmaksızın herkesle dost olmak size bir şey sağlamıyor. Toplumda güvenliği sağlamıyor. Tam aksine güvenilmez bir profil ortaya çıkartıyor. Burada asıl güven Hâlık-ı Mutlak'a, yani O'na tevekkül etmek, O'na güvenmek, O'na sığınmak ve yardımı O'ndan beklemekle olur. Bunun anlamı aslında her halükarda Hakk'ın yanında olmak demektir. Bu da bireysel olarak kendi gelişimini yani Müslümanların kimlik inşasında aslı değerlerini öne çıkarmasıyla ve temel unsurları yani inancına ait vasıfları gerçekleştirme çabası içerisine girmesiyle mümkündür. Evet, iman etmek, kelime-i şهادet getirmek; bu bir başlangıçtır.

Bu bir kimliğe sahip olmaktır. Zira bu kimliğin gerekleri yerine getirilmeye başlandığında, aslında bireyi mutlu eden asıl süreç başlayacaktır. Yani ben Rabbime güveniyorum ve O'nun hesabını hiç kimse bozamaz. O yardım etti ise bütün dünya bir araya gelse de kimse bir şey yapamaz bilinci.

15 Temmuz'u böyle görmek gerekiyor. Yani ortaya çıkan sanal güvenceler biraz sonra hakikat sahneye çıktığında kayboluyor; gerçek güç sahibinin, gerçek güvenilecek merciin ortaya çıkardığı, dayandığı, desteklediği güçlerin hâkim olduğunu görüyorsunuz. Yani siz ne isterseniz, ne yaparsanız yapın, mutlaka sonuçta O'nun istediği ortaya çıkıyor. Belki bunun en güzel örneği Bedir'dir. Çanakkale'yi örnek verdim. Merhum Âkif, Bedir'le Çanakkale şehitleri arasında bir ilişki kurar, benzerlik oluşturur. Yani 15 Temmuz'u bu anlamda düşünün. Düşünün tankın üzerine yürüyor. F-16'lar ateş püskürüyor, ateş açıldığı anda yere yatıyor. Burada normal insandan beklenen şey kalıp kaçması veya sinmesidir. Çünkü tanka bir bedenın dayanması hiçbir şekilde mümkün değil. Ama ölüm sanki burada arzu edilen, cennet arzu edilen tek şey oluveriyor. Öylesine bir özgüven oluşuyor ki, hiçbir tehdit bunu engelleyemiyor. Bunu anlamak gerçekten çok zor bir durum. Sanki bir bilimkurgu filmi veya çizgi film gibi geliyor. Tank üzerine sürülüyor, tankın altında bacağını kaybetmiş ya da tankın altında can veriyor. Bunu sadece Rabbine olan güveni, itimadı sağlıyor. Bu cesareti buradan aldığı özgüvene, buradan aldığı bir teminata, emana ve imana bağlamak gerekiyor. Çünkü sonunda cenneti görüyor. Yani gideceği yeri görüyor. Veya sonunda, mesela ben öleceğim ama benim çocuklarım, benim değerlerim, benim milletim özgür olacak, diyor. Bu aslında oradaki psikolojiyi ortaya koyan, üzerinde ciddi anlamda tahliller yapılması gereken bir süreç. Henüz bizim bile zihinlerimizde tahlilini yapamadığımız, sadece inandığımız için kolay çözdüğümüz, yani kolay izah ettiğimiz bir durum. Çünkü geçmişte bunun çok örneği var. Kur'an-ı Kerim'de meleklerle desteklenen bir ordudan bahsediliyor. Görünmeyen varlıklar bunlar. Ama çok güçlü orduların ne olduğunu nereye gittiğini görüyoruz. Bu da Müslümana farklı bir kimlik, farklı bir duruş, farklı bir güven temin ediyor.

İlk dönem İslam tarihinde, özellikle Medine döneminde toplumda güven ve huzuru zedeleyen fitnele-

re karşı etkin mücadele görürüz. Güven toplumunun inşası noktasında Hz. Peygamber'in uygulamaları bize nasıl bir fikir ve yol haritası veriyor?

Bu önemli bir noktadır. Hz. Peygamber, güven dediğimiz şeyi sadece söylem olarak ortaya koymuyor. Yani onun nezdinde güven söz olarak ortaya çıkan bir şey değil. Zira Allah Rasulü, güvenilir olmayı, insanlara güven aşılamayı, güven içinde yaşamayı hem sözleriyle, hem de uygulamalarıyla bizlere göstermiştir. O, Mekke'de temellerini attığı güven toplumunu, Medine'de inşa etmiştir. Birbirleriyle savaştan yılmayan, gözünü kırpmadan birbirinin canına kasteden ve güvenden yoksun bedevi bir kalabalığı, birbirlerinin saygınlığını kendi saygınlığı, birbirlerinin yaşama hakkını kendi yaşama hakkı gören örnek bir toplum hâline getirmiştir. Yesrip'i, medeniyet merkezi olan Medine'ye; bilgi, hikmet, adalet, güven ve kardeşlik yurduna dönüştürmüştür. Risaletinden çok önce "Muhammedü'l-Emin"

olarak anılan Hz. Peygamber, hayatının her döneminde güvenilir bir insan modeli sergilemiştir. Öyle ki kendisiyle amansız bir mücadeleye girenler dahi onun dürüstlük ve güvenilirliğini kabul etmiştir. O nedenle "Muhammedü'l-Emin" vasfını veya "Hilful-Fudul"u burada özel olarak değerlendirmemiz gerekiyor. Örneğin, Mekke'de Ebu Cehil, bir esnafın malına el koyuyor, daha doğrusu, satın aldığı malın bedelini ödemiyor. Dalga geçmek için adamı Hz. Peygamber'e gönderiyorlar. 'Senin işini çöze çöze Muhammed (s.a.s.) çözer' diyorlar. Çünkü sonuçta Hz. Muhammet (s.a.s.) orda güvenilen birisi,

"Hilful-Fudul" azası. Adam gidiyor durumunu anlatıyor. El konulan malından bahsediyor. Hz. Peygamber kalkıyor Ebu Cehil'in zaten komşusu, kapısına dikiliyor. Öyle bir ortamda bu kadar büyük bir gücün karşısına dikilmesi tek başına Ebu Cehil'i titreten bir şey. Hemen malın bedelini ödüyor. Hz. Peygamber'in arkasındaki ordudan korkmuyor aslında. Bunu teslim etmek lazım. Mekke'nin hâkim güçleri olmalarına rağmen, Efendimiz'in beni hapsederler, alıkoyalar diye bir endişesi de yok. Fakat bu onurlu duruşun kendisi, Ebu Cehil tarafından anlamlandırılmıyor. Tehdit olarak görülüyor. Bakıyorsunuz ayaklarının bağı çözülüyor. Güvenilir olmak sadece söz olarak çıkmıyor ondan. Güvenilir olursanız toplum size güvenir. Güvenirseniz davetiniz yayılır, dininiz yayılır. Davanız neşvünema bulur. Hz. Peygamber'in ısrarla vurgusu bireyin güvenilir bir kimlik inşasıyla alakalıdır. Karakteri inşa edilen birey, top-

“

15 Temmuz'da milletimiz kendisine olan güveni, özgüveni yani 'ben varım' dediğinde 'bu hak'tır' dediğinde neler yapabileceğini, yani özgüveninden kaynaklanan, Rabbine olan imanından kaynaklanan bir sonucu ortaya koydu.

”

lumda ister istemez bir doğal ortam oluşturuyor. Doğal ortam dediğimiz ortam da 'güven toplumu'. Doğal bir sonuç olarak ortaya çıkıyor. Mesela ayet-i kerimede ki "inkümtüm mü'minîn" (Âl-i İmran, 3/139.), "şayet inanıyorsanız" vurgusu, yani hesabını vereceğinizi düşünüyorsanız veya hadis-i şerifteki, "Şayet Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız." (Buhari, Nikâh, 81, no: 5185.) suretindeki vurgu mümine her hâlükârda kendisine dikkat etmesini, çekidüzen vermesini bir şekilde hatırlatan, hatta hatırlatmanın ötesinde ona bizzat çekidüzen veren bir buyruk. Allah'a inanıyorum, inandığım Allah beni görüyor. Benim yaptıklarımı biliyor. Gizli açık her şeyi biliyor. Üstüne üstlük meleklerine yazdırıyor. Daha da ileri, hesap gününde benim dilim kapatılıyor ve ben bu işi kimle yaptıysam ya da hangi azamla yaptıysam azalarım konuşuyor... Böyle bir şeyi düşünün. Allah her şeyi biliyor. Allah her şeyi görüyor. Allah görevlendirdiği meleklerle yazdırıyor. 'Yaptım, ama niye yaptım?' gibi bir söylemle kendisini aklayabilecek bir imkânın hiç olmadığı bir ortamdan bahsediyoruz. Bir hesap ortamından bahsediyoruz. Mesela, bir insanın malına, canına, kastetme ya da aldatma; inanan bir müminin, bilinçli farkındalık içerisinde olan bir Müslümanın böyle bir şeye tevessül etmesi düşünülebilir mi? Elbette hayır. Hz. Peygamber, söylem üzerinden gitmiyor. Kendisi zaten varoluş itibarıyla çocukluğundan bu yana ortaya çıkan bir karakter ve henüz ortada din yok iken "Muhammedü'l-Emin" diye tanınan, anılan bir şahsiyet var. Yani herkesin gıpta ettiği bir şahsiyet. Hz. Peygamber (s.a.s.) vahiy gelmeye başladığı andan itibaren aslında bireye çalışıyor. Bireyin İslam'ına çalışıyor. Bireyin İslam'ı ise o bireylerinden oluşan fertlerde ve dolayısıyla toplumda, doğal olarak bir güven ortamı oluşturuyor. Bunun güzel bir aşaması vardır, altının çizilmesi gereken bir husus bu: Mesela 'Mekke'de ne oldu?' diye baktığımızda, görürüz ki Mekke'de bireylere çalışıyor. Aynı karaktere aynı bilgiye ve hassasiyete aynı ideale sahip insanlar bu toplumda yaşama şansı bulamadığında, bu insanlar hep birlikte başka bir topluma yöneliyor. Fakat burada kendileri bir kent kurmuyorlar. Hiç kimsenin olmadığı bir ortamda, yeni bir ortam oluşturmuyorlar. Gittikleri yer, Yahudilerin yaşadığı, kısmen Hristiyanların bulunduğu, ehlikitabın egemen olduğu bir toplum. Kendisine inanan insanlar var, kendileri gibi inanan, ibadet edenler var, ama sonuçta karma bir toplum ortaya çıkıyor. Hatta bunun içerisinde münafık dediğimiz bir tip üremeye başlıyor. Mekke'de bu tip yok.

Peygamber Efendimiz'in Medine'de inşa etmiş olduğu toplum modeli, sadece Müslümanlar için değil, aynı zamanda farklı inanç mensupları için de bir huzur ve güven timsali olmuştur. Nitekim burada bir "Medine

Sözleşmesi" ortaya çıkıyor. Bu aslında bireylerin doğal olarak oluşturduğu birlikteliğin dışına çıkıldığında, farklı unsurların bir şekilde baş göstermeye çalıştığı toplumda, bu sefer bir metinle, bir akitle yine güveni temin etmeye çalışılıyor. Herkesin nerede duracağı, haklarının neler olduğu, neye uyacağı net olmayan ve içsel olarak, imani olarak, vicdani olarak bireyleri kontrol edilemeyen bir toplumda ikinci aşamada bir vesika, bir akit üzerinden teminat oluşmaya başlıyor. Bakıyorsunuz "Medine Anayasası" diye bugün telaffuz ettiğimiz, hâlâ geriye döndüğümüzde tarihin en güzel metni olarak; toplumda huzur, barış, güven temin eden metin olarak görülen "Medine Vesikası". "Medine Anayasası" İslam toplumunda aslında bir anda bir araya gelen birçok unsurun birlikte huzur içinde yaşamasını sağlayan bir vesikaya dönüşüyor. Bir ortam oluşturuyor. Siz benden farklısınız, farklı bir dine inanıyorsunuz, farklı inançlarınız var, ibadetiniz var. Ama bir hukuka üst bir metne boyun eğdiğimiz sürece bu hukuk, bu toplumsal güven, her hâlükârda sağlanacaktır. Bunun bir sonraki aşamasında, anlaşma belirli bir süre Medine'de hâkim olmasına rağmen; özellikle anlaşmaya taraf olan Yahudilerin ihanetiyle, yeni bir durum ortaya çıkıyor. Burada ahdi bozan kesinlikle Müslümanlar değil. Hatta yapılan ihanet belirli bir noktaya kadar tolere ediliyor, bunu da söyleyeyim. Yani ihanet etti, söz verdi bunu bir gerekçe olarak bahane olarak kullanalım, haydi gidelim biz şimdi güçlendik onların mallarını, kalelerini, canlarını, alalım, askerlerini kılıçtan geçirelim, ganimetlerine konalım; böyle bir düşünce ortaya çıkmıyor. Tam aksine kendi varlıkları için bir tehdit oluşturduğunu gördükleri anda bu tehdidi bertaraf etmek için Müslümanlar tarafından bir hareket geliştiriliyor. Bu da aslında dünya tarihinde güven açısından yeni bir dönemi ortaya çıkarıyor. Bundan sonra da siz farklı bir inanca sahip olabilirsiniz, farklı bir coğrafyada farklı kabulleriniz olabilir, ibadetiniz farklı olabilir; fakat Hz. Peygamber'in tesis ettiği bu devlette tehdit oluşturmadığınız takdirde, belirli bir hukuk içerisinde, emanla yani imanla, o akitle sağlanan güvenceyle orada kalabilirsiniz. Öte yandan Hz. Peygamber, Mekke'yi fethettiğinde kendisini Mekke'den kovan insanlardan hesap sormak yerine, 'Kâbe'ye sığınan güvencedir, Ebu Süfyan'ın evine sığınan güvencedir, biraz daha ileri gidiyor, evinin kapısını kapayan güvencedir' diyor. (Ebu Davud, Harac, 24, 25, no: 3022.) Israrla burada kan dökülmemesi için, yani cana bir hâlel gelmemesi için olabilecek en üst düzeyde bir güvenlik sağlıyor.

Ümmet coğrafyasında yaşananlar maalesef en güvensiz bölgelerin İslam beldeleri olduğu izlenimini ortaya koyuyor. Çatışmalar, savaşlar, iç karışıklıklar

ve ayrılıkçı hareketler bu güvensizlik ortamını körükliyor. Müslümanlar toplumlar bu güvensizlik imajını nasıl aşacaklar?

Özellikle İslam coğrafyasının bugün bir güven sorunu ortaya çıktı. Maalesef bunu yaşıyoruz. Belki ülkemiz 15 Temmuz'u atlatmak suretiyle, Rabbim lütfetti, en azından bir güvenlik içerisindeyiz. Ancak biz Müslümanız. Dünyanın herhangi bir yerinde Müslüman zulme uğradığında, bir beden gibi olduğumuz için bizim de canımız yanar. -Hz. Peygamber'in beden metaforunu düşünersek- nasıl ki, sizin tırnağınız ağrıyorsa veya ayağınıza diken battıysa, bütün bedeniniz bundan bir şekilde etkilenecektir. Dolayısıyla bu sözünü ettiğiniz şeyi ortadan kaldırmak için, ümmet coğrafyasını birlikte düşünmek gerekiyor. İkincisi biraz önce söylediğimiz güven inşasında takip edilen süreçte biz hata yaptık. Yani güveni kaybettik, kendimize güveni, özgüveni kaybettik. Özgüveni kaybetmek aslında özgürlüğü kaybetmek anlamına geliyor, her şeyi kaybetmek anlamına geliyor. Bir diğeri kültürel anlamda bir istila yaşandı. Belki fiziki, askerî, coğrafi anlamda istiladan bahsetmiyoruz. Fakat bir kültürel işgal söz konusuysa burada o kültürün hoşuna gitmeyecek karakterlerin her halükarda dışlanacağını bilmek gerekiyor. Yani kültürel atmosfer olarak düşünürsek, kültürel istilayı hesaba

katmayan münevver insanlar, İslam toplumundaki güven sorununu çözemeyecekler. Mesela bir oyundaki karakterlerden bahsediyorsunuz. 8-10 yaşındaki çocuk oyunu oynuyor bir eş seçiyor kendisine. Aradan zaman geçiyor 'sıkıldıysan eşinden, değiştir' deniliyor. Bu 8 yaşındaki dimağa işlenen bir figür ve algıdır. Bunun sonrasının ne olacağı çok açık. Ve diğer şeyler için de geçerli, bu sözünü ettiğimiz. Burada birincisi kültürel anlamda bu işgalin bir şekilde yani kendi kültür iklimimizin oluşturulmasına dönüşmesi gerekiyor. Bireysel olarak da Hz. Peygamber nereden nasıl başladıysa oradan başlamak, yani emanla/emin olmakla, iman sahibi olmanın eş değer, eş zamanlı olduğunu bilmek gerekiyor.

Hocam, 140.000'ini aşan personeliyle Diyanet İşleri

Başkanlığı olarak bu çerçevede bize düşen nedir?

Biz bu toplumun en emin insanları olmak zorundayız, en güvenilir insanları olmak zorundayız. Özellikle eğer din görevlisi isek, yani din hizmetinde çalışan insanlar isek, bu durum daha hassas bir hale dönüşüyor. Evet, Rabbim bize lütfetti, layıktık veya değildik buna bir şey diyemem, ama Rabbim bize bunu lütfetti, bunu şöyle okumak gerekiyor, 'benim imtihanım burada, bununla ben imtihan oluyorum' demek gerekiyor. Sizin bu görevde bulunmanız, bir garanti olarak görülmemeli, cennetin, imanın diğer şeylerin garantisi olarak görülmemeli. Bu nedenle her kardeşimiz sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir. İlk olarak bulunduğu pozisyonun sorumluluğunun farkına varmak. İkincisi ise belki asıl olan değerlerin sorumluluğu. Eğer yalan

söylemenin 'haram' olduğunu veya gybet etmenin 'ölü kardeşin etini yemek' olduğunu biliyorsak bu, sadece benim dışımdaki insanlar için değil, öncelikle benimle alakalı olan bir hükümdür. Bu aslında süreci ters yüz edecek olan bir şeydir. Bu yapının yeniden inşasına dönmeli. İslam, küfür tarafından tehdit olarak görüldüğü için, her Müslüman doğal olarak tehdit gibi algılanacaktır. Bu nedenle bunun kurtuluşu, çözümü, birincisi kültürel iklimin bize ait değerlerle yeniden inşasıdır. Bunun için de birey olarak her birimiz

toplumdaki güvenirliliğimizi yeniden kazanmak zorundayız. Bedeli ne olursa olsun, ne yapılması gerekiyorsa gereksin. 15 Temmuz'da yaşadığımız gibi birtakım sahte figürlerin ortaya çıkmasını engellemek için, asli unsurların ortaya çıkması, görünürlüğünün artması gerekiyor. İkincisi ise toplum açısından, kardeşlerimiz açısından baktığımızda, bizim mesleğin, imtihan içerisinde olduğumuz alanı burası ve ağır bedelleri olan, ama çok çok güzel mükâfatları olan bir noktada Rabbimiz bize nasip etti. Bunu bir hak olarak görmemek gerekiyor, bunu hatta biraz mütevazı davranıp, bunu liyakat olarak da görmemek gerekiyor. Rabbim bana nasip etti, ben layıktım-değildim bunu bilmiyorum, ama beni bununla imtihan ediyor, olaya böyle bakmak ve buna göre de toparla(n)mak gerekiyor. Değerli hocam, vakit ayırdığınız ve kıymetli fikirlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

EMANET

Selva ÖZELBAŞ | Üsküdar Vaizi

Emanet, birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, kimse, vedia ve benzeri anlamlara geliyor.

Emanet maddi olabileceği gibi; dilimizde can ve ruh gibi manevi değe-

ri bulunan şeyler de "Allah'ın emaneti" olarak isimlendirilmektedir.

Tarife göre emanetin en önemli iki hususiyetini söyleyebiliriz: Bunlardan biri, emanetin geçici olarak birine bırakılmış olması; diğeri de teslim edilen kişice korunmasının gerekliliğidir.

İslam hukukunda da "vedia akdi" olarak ifade edilen emanet akdi vardır ve önemli bir konudur. "Emanet", "vedia"dan daha geniştir, denilir. Çoğunlukla tefsirciler bunu "yükümlülükler" ve "farzlar" diye tefsir etmişlerdir. (Hamdi Yazır)

Emanetin genel anlamda insanın

Ahzap suresinde ise gökler, yer ve dağların kendilerine arz edilen emaneti yüklenmedikleri fakat insanın onu üstlendiği açıkça ifade edilmektedir: “Biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik, onlar, onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O, gerçekten çok zalim ve çok cahildir.”

yüklendiği sorumluluk potansiyeli olduğunu kabul edersek insanoğlu Kur'an-ı Kerim'de bildirildiği gibi belki de sorumluluğu, elest bezminden (kalû belâda), “Evet, (Sen, bizim Rabbimizsin), biz şahit olduk.” diyerek almış olabilir. (Araf, 7/172.)

Yine Kur'an-ı Kerim'den, “Sonra sizin için bir karar yeri, bir de emanet yeri vardır.” (En'am, 6/98.) ayetiyle dünyanın insan için geçici bir emanet yeri olduğunu, insanın indiği yeri indiğinden itibaren emanet olarak almış olduğunu anlayabiliriz.

Ahzap suresinde ise gökler, yer ve dağların kendilerine arz edilen emaneti yüklenmedikleri fakat insanın onu üstlendiği açıkça ifade edilmektedir: “Biz o emaneti göklere, yere ve dağlara arz ettik, onlar, onu yüklenmeye yanaşmadılar, ondan korktular da onu insan yükledi. O, gerçekten çok zalim ve çok cahildir.” (Ahzap, 33/72.) buyurur. “Yani: Onlar ya Cenab-ı Hakk'ın verdiği bir kabiliyetle böyle bir teklifle karşı karşıya kalmışlar, böyle bir mazerette bulunmuşlardı. Yahut onların mahiyetleri bakımından böyle bir teklife karşı lisani halleriyle bu şekilde acizlik gösterecekleri temsil yoluyla beyan buyurulmaktadır.” (Ömer N. Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri)

Yüce Rabbimiz burada bize, emanetin ehemmiyetini, emanete riayet ne kadar zahmetli olduğunu temsili bir şekilde anlatıyor âdeti. Çünkü yer, gök ve dağlar insana oranla son derece azametli varlıklardır fakat ne kadar azametli olurlarsa olsunlar görevlerini akıl etmeden ve iradeye dayalı olmadan ancak yaratılışları doğrultusunda yerine getirebilirler.

İnsana gelince, emaneti üstlenmek insanın yaratılış sebebi ve kabiliyeti ile özdeştir; “Biz âdemoğullarını üstün bir izzet ve şerefe mazhar kıldık” (İsra, 17/70.) “Sizi dünyada halifeler yapmış olan O'dur.” (Enam, 6/165.) kavlince Allah (c.c.), insanı emaneti yüklenecek kabiliyetle yaratmıştır. Öyle ki, insan bu donanımıyla ayette kendilerine teklifte bulunulan koskoca dağlar, gökler ve yerleri kullanıp şekillendirebilecek, imar edebilecek akıl, irade ve kavrama gücündedir. Pek çok ayette de ifade edildiği gibi insan düşünebilir, aklını kullanabilir, akıl erdirebilir, dolayısıyla akıl sahibidir.

Ömrü kısa, güçsüz ve muhteris olan insan bu sorumluluk emanetini böylece yüklenmiş olmaktadır. Hâlbuki yüklendiği bu sorumluluk emaneti çok ağırdır. İnsan eğer üstün özelliklerini iyi bir şekilde kullanır, aldığı emaneti gerektiği şekilde korursa görevini yerine getirmiş olur. Ama aksi olursa emanete ihanet etmiş görevini yerine getirememiş olacaktır ki, bu ihtimalle ve emanetin önemi dolayısıyla insan ayette ifade edildiği gibi gerçekten çok cahildir ve zulüm edilmektedir.

Emanet, bir şeyi bir süreliğine korumak ve kollamak amacı ile elde tutmaktır. Kur'an'da ifade edilen, “insanın emaneti yüklenmesi” ise daha kapsamlıdır. Çünkü insanın yüklendiği bu emanet hem bir süre korunması hem de yerli yerinde sarf edilmesi gereken bir emanettir. O, kendisine verilen emaneti korumakla ve yerli yerinde kullanmakla yükümlüdür. Mesela, akıl ve beden insana verilen emanetlerdendir. İnsanın onları koruma konusunda tedbirli olması ve akıl ederek, çalışarak insanlığını yara-

rına kullanması gerekir. Evlatlar emanettir; korunmaya, ihtiyaçlarını temin ederek iyi yetiştirilmeye ihtiyaçları vardır. Vatan kutsal bir nimet ve emanettir, pek çok emanet vatanında özgür yaşamakla korunabilir.

Tekrar edilecek olursa emanet genel anlamda insanın yüklendiği sorumluluk, yeryüzüne halife olma kabiliyeti; özel anlamda da, sorumluluğunu yüklediği, Allah'ın kendisine tevdi ettiği her şey ve insana ihsan edilen her nimettir. Kısaca; insana bahşedilen akıl ve irade; nesil ve evlatlar; can (nefs), beden ve uzuvlar; din, dinin emirleri farzları ve bütün mukaddes değerler; maddi varlıklar, mal, dünya, özellikle vatan ve milletimizle ona bağlı kutsal değerler, makam-mevki, verilen

sözler, ahitler ve kabiliyetler tek tek her biri insana verilen emanetler cümlesindendir. Bir de 'zaman' var ki, o da hem emanet hem de emanetlerin sürecidir diyebiliriz.

Diğer taraftan da emanet sadakate muhtaçtır. Emanete sadık olmak ihanet ve nankörlük etmek, emanet edenin istediği gibi değil de kendi istediği gibi tasarrufta bulunmaktır. Emanet edilen şeylere ihanet, Allah'a ve Rasul'e ihanettir. (Enfal, 8/27.) Emanetin insanın ehil elinde korunup kollanması istenmektedir. (Nisa, 4/58.) Dolayısıyla Kur'an'da müminlerin vasıfları anlatılırken, "O müminler ki, emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler." (Mü'minun, 23/8.) buyurularak emanete ve ahitlere -verilen sözlerle- riayetinin imanın gereği ol-

duğu ifade edilir. Başka bir ayette de Rabbimiz, "Onlar emanetlerini ve ahitlerini gözetirler." (Mearic, 70/32.) buyurur.

Yine Rabbimiz Kur'an'da, "Ey iman edenler, Allah'a ve Rasulü'ne hainlik etmeyiniz ki, bile bile kendi emanetlerinize hıyanet etmiş olmayasınız." (Enfal, 8/27.) buyurur ve emanete ihanet edenlerin kıyamet günü ihanet ettiğiyle geleceğini, her nefsin bunun hesabını vereceğini ifade ederek emanetin hem önemine hem de emanete riayet etmemenin Allah katındaki hesabına vurgu yapmaktadır. (Âl-i İmran, 3/161.) Emanete ihanet peygamberimizin de ifadelerinde yerini bularak; iyi bir ahlak olmadığı için sakındırılan "münafıklık alameti" olarak kabul edilmiştir.

Neredeyse elest bezminden itibaren emaneti yüklenen ve İslam'a teslim olarak bu ahdini yenileyen insanın rabbine verdiği sözlerde durmaması emanete ihanettir. Emanete ihanet en başta kişinin Allah'a isyanı ve kendisine zulmü sonra da yaşadığı dünyada oluşan kargaşanın en büyük nedenidir. Kur'an'da da ifade edildiği gibi insanın yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapması ve kan dökmesi emanete riayet etmemesi anlamına gelmektedir. Hâlbuki insan kendisine yüklenen kabiliyetin ve emanetlerin farkında, "emin" bir insan olarak hayatını idame ettirir. Aksi takdirde cahilce hareket eden bir zalim olur.

Peygamberler ise "emanet" sıfatına haizdirler. Hz. Muhammed (s.a.s.) ise bizzatıhi emanet ahlakının zirvesinde "el-Emin" adı ve şanı ile maruf en güzel ve örnek şahsiyettir. Rabbim bizleri onun o güzel ahlakı ile ahlaklanarlardan eylesin! ■

Kişisel harcamalarınız, en son nerede tedavi olduğunuz, hastalık geçmişiniz, sigorta giderleriniz, tatile gittiğiniz yerler, araba taksitleriniz, nerelerde eğlendiğiniz, akrabalarınız, özel ve mahreme dâhil olabilecek, istihbarat elemanlarının uzun süre araştırmak zorunda kalacağı bilgilerin, bazı özel şirketlerin elinde depolanması sağlanıyor.

BİRİ BİZİ GÖZETLİYOR

Sümeyra SAV | Avcılar Vaizi

“P

anoptikon” sözcüğü 1975 yılında Michael Foucault tarafından gündeme getirilse de evveliyatı 1787 yılında Jeremy Bent-

ham’a dayanır. Bentham esasında kardeşinin yapacağı projeye fikir babalığı yapmış ve bir hapishane tasarlamıştı. Panoptikon’da hapishane hücreleri daire şeklinde dizilmiş ve tam ortada ise kule içindeki

gardiyan tarafından mahkûmların tek yönlü izlenmeleri sağlanmıştı. Hücrelerden kuledeki gardiyan görülmeyecek, ancak her zaman içeride birileri tarafından gözetlendiğini bilen mahkûmların tüm

hareketleri kontrol altına alınmış olacaktır. Aslında Bentham'ın da Foucault'ın da keşfettiği gerçek şuydu ki gözetlenmek insan davranışları üzerinde önemli bir etki oluştuyordu.

Felsefecilerin görme, gözetleme ve görünme gibi kavramlar üzerinde oldukça durduğu zamanların bir adım ötesine geldiğimizde teknolojinin tüm paradigmaları tekrar yerinden kıpırdatabilecek yansımalarını görmeye başladık. McLuhan, "Teknoloji insanın uzantısıdır." dese de artık teknolojinin uzantısı olan bir insandan bahsediyoruz. Foucault'un modellediği panopticon dünyasında gardiyanların her an gözetlediği hissiyle onlar gözetlemese de gardiyanların gözünden kendisine değer biçen insan, şimdi görünmez denetçinin yerine bizzat kendisini koyarak üstelik gönül rızasıyla ve hoşnut olarak hem gözetliyor hem de kendisini gözetime açıyor.

Bir distopya olarak 21. yüzyılı anlatan Foucault toplumun hatta bütün dünyanın dev bir panoptikon olduğunu bize anlatıyor. Panoptikondaki kule de iktidarları resmetmektedir. "Dev kule" bizlerin asla göremediğimiz biri tarafından sürekli izlendiğimize inandığımız güçtür. Güç kelimesi önemlidir zira izleyen her zaman izlenenden güçlü konumdadır. Hücrelerin birbiriyle iletişim kuramayacak şekilde dizayn edilmesi de toplumdaki bizlerin birbirimizle iletişim kurmaksızın bireyselleşmiş bir şekilde sadece gözetlenme korkusuyla yaşamamızı ifade etmektedir. Mark Poster ise "süper panoptikon" kavramını kullanmaktadır. Süper panoptikona göre gözetlenenler gönüllüdür, gözetlenmekten kaçmazlar hatta haz alırlar. İnsanlar

haz aldıkları şeyleri beyinlerinde doğru olarak kodladıklarında yaptıkları eylemde tereddüt etmiyor, her türlü ihlal olan mahremiyeti kamuya açık hale getirebiliyorlar.

Aynı şekilde George Orwell'in meşhur yapıtı "1984" Big Brother tarafından ekranlar aracılığıyla her zaman izlenen insanı konu alır. Günümüzde izlenme sadece devlet tarafından yapılmamakta; işveren elemanını, ticari şirketler müşte-

Normal yaşantımızda ayıp, yasak, günah olan her şeyin sosyal ortamlarda da öyle olduğu bilgisi önümüzde durmaktadır. Düne kadar insanlarla paylaşmaktan hayâ edilen birçok şey şimdi herhangi bir çekinme dürtüsü yaşanmadan sosyal medyaya eklenmektedir.

rilerini sürekli takip etmektedir. Akıllı telefon uygulamalarıyla arama motoruna girdiğiniz kelime herhangi bir sosyal medya hesabınıza hemen reklam olarak girebiliyor, bu da her an izlendiğiniz ve kayıt altına alındığınızı siz görmeden de dev bir kuleden izlendiğiniz hissinin güncel tutmaya devam ediyor. Mail yolladığınız biri, size tanıma ihtimaliniz var mı diye facebook hesabınızdan başka bir zaman gösterilerek yine tüm verileri-

nizin birilerinin elinde olduğunu anlamanızı sağlıyor. Bu şekilde kişisel harcamalarınız, en son nerede tedavi olduğunuz, hastalık geçmişsiniz, sigorta giderleriniz, tatile gittiğiniz yerler, araba taksitleriniz, nerelerde eğlendiğiniz, akrabalarınız, özel ve mahreme dâhil olabilecek, istihbarat elemanlarının uzun süre araştırmak zorunda kalacağı bilgilerin, bazı özel şirketlerin elinde depolanması sağlanıyor.

Yeni dünyayı bekleyen ve fetvaya da yansıyan ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Üstelik sosyal medya ve gerçek yaşam çizgisinde sosyal medyadaki bazı şeylerin mubah olacağını düşünen insanlardan gelen sorular artmaktadır. Normal yaşantımızda ayıp, yasak, günah olan her şeyin sosyal ortamlarda da öyle olduğu bilgisi önümüzde durmaktadır. Düne kadar insanlarla paylaşmaktan hayâ edilen birçok şey şimdi herhangi bir çekinme dürtüsü yaşanmadan sosyal medyaya eklenmektedir. Bir yandan Müslüman kimliği ile ayakta kalmaya çalışmak diğer yandan sürekli gösterme ve görünme dürtüsüyle gözetlendiği ağlarda var olmanın tezatlığı tartışılmaya değer bir mevzudur. Öte yandan kendi veri bankalarımıza gönüllü ifşalarımızın başımıza açacağı muhtemel sorunlar da var. Avrupa Birliği, kişisel verilerin korunması direktifine 2010 yılında "Unutulma Hakkı"nı koymuştur. Facebook ve Google gibi şirketlerin elinde bulundurduğu kişisel verilerin istenmesi halinde silinmesini bir hak talebi olarak kabul etmiştir. Yani geçmiş, insanın peşini hiçbir zaman bırakmamaktadır. İlk kez Mario Costeja adlı bir avukat, Google'da ismini arattığında borçluluk durumu ve finansal sıkın-

tı yaşadığını gösteren verilerden dolayı dava açmış ve kazanmıştır. İşverenlerin CV'den daha ziyade sosyal medya ve Google aracılığıyla başvuru yapanları incelediği de bir gerçektir. Bu manada sosyal ağlar kişi ile ilgili bilgilerin üçüncü şahıslar tarafından ne kadar çabuk ele geçirildiğini bize açıkça göstermektedir. Üstelik yaşamında kendisi için sorun olabilecek bilgilerin öldükten sonra ne olacağı ile ilgili de düzenlemeler yapılmaktadır. Tamamıyla sanal dünyada yaşayan insan için Facebook gibi şirketler, öldükten sonra hesabınızın kime devredilmesini istersiniz diye bir link koymuş ve mahkeme kararıyla yakınlarına son bir mesaj atma hakkını vermiştir. Gmail kullanıcısının ölümü neticesinde mirasçıları e-mail yoluyla ulaşım hesabı kapatılabilmektedir. Lives on gibi uygulamalar ise öldükten sonra bile internette olma vaadiyle insanı ölümsüz kullanıcıya dönüştürmektedir. Sloganları ise "Kalp atışlarınız dursa bile tweet atmaya devam edeceksiniz."

Bilgisayar ve sosyal ağ teknolojileri günümüzün panoptikonları olarak kullanıcılarını gönüllü ifşaata davet etmektedir. Peki, sıradan insanlar özelini niçin kamuya açar? Bunun temelinde sıradan olmadıklarını kanıtlama çabası olduğu söylenebilir. Dünya artık yeni uygulamalarla "see it now" anında gör dönemini yaşamaktadır. Bu da gerek gönüllü paylaşımlarla - olsun, gerekse devlet ya da şirketlerin kamera, mobese, mernis, e-devlet, Facebook ve Google bilgi depoları olsun mahremiyet ve özel alan ile kamusal alanın birbirine karıştığını göstermektedir. İşveç'te bir firmanın çalışanlarını kontrol etmek için çip takma uygulaması yapması

tüm mahremiyet söylemlerini altüst etmektedir. Amerika'daki 11 Eylül ve Avrupa'daki metro patlamaları olaylarından sonra devletler güvenlik gerekçesiyle insanları fişlemiş ve takibe almıştır. Kişisel verilerimizin en basitinden belediyeler tarafından bile depolandığı, her yede kamera ile gözetlendiğimiz, sanki bizi bizden daha çok tanıyan bir ağ içine sarmalanmış durumdayız. İnsanları rakamlarla ifade etmeye başladığımız yerde, sadece gördüğümüze inandığımız ve mobese ile ispat edemediğimiz hakkın hak olarak kabul edilmediği takdirde güvenden bahsetmek giderek olanaksızlaşır. Mahremiyet ve özel alanın korunması öncelikli olarak kişisel bilinç ve devletin de güvencesinde olmalıdır. Sosyal ilişkilerin kurulmasında bile mahremiyete ihtiyaç vardır. Charles Fried'in söylediği gibi panoptikon benzeri, bireylerin gözetlendiği bir toplumda dostluk, samimiyet ve güven ilişkileri gelişemez. Sürekli izlendiği yerde kişi kendi olmaktan çıkar. Gözetleyenin görmesini istediği şekle bürünür artık.

Çözüm, devletlerin mahremiyet ve özel hayatı koruma konusunda hızla önlemler almasında yatmaktadır. İstenildiği takdirde herkesin gözetlenebileceği bir dünyanın insan onurunu zedeleyeceği ve esas olanın mahremiyet olduğu gerçeğiyle tüm tedbirlerin alınması gerektiği bilinmeli ve vatandaşlarca da bu haklar talep edilmelidir. Güvenliğin sağlanması amacıyla bile yapılırsa insanın en temel özelliği olan mahremiyetinin öncelik olarak alınması gerekmektedir.

Söz konusu ihlallerin kişilerin kendi rızalarıyla yapılması da başka sorunları getirmektedir. Dini değerler anlatılırken riya, gösteriş

ve kibrin yerildiği, tevazu ve rikatın tavsiye edildiği İslam anlayışında, kulak, göz ve kalp bunların hepsi sorumludur. Kişi baktığından da duyduğundan da hesaba çekilecektir. Müminlere gözlerini haramdan saklamalarını tavsiye eden İslam, aynı zamanda dillerini de muhafaza etmelerini emreder. Gündelik yaşam içerisinde, söz duyulduktan sonra saklanmalı ve emanet olduğu bilinciyle hareket edilmelidir. Oysa sanal yaşantıda sırlar ifşa olmakta, kişiler takma adla gizliden takip edilmekte, ayıplar araştırılmakta ve kin-haset duyguları ile hareket edilmektedir. Tüm bunlar olurken Müslüman kimliği de yeni sosyal düzene kendini uydurmaya çalışmakta ve en korkunç kırılma da burada yaşanmaktadır. Müslüman, kendisini devamlı Allah'ın izlediği ve her hareketini gördüğü bilinciyle her daim davranışlarına çeki düzen verirken, şimdi bilmediği başka gözlerle hareket etmekte ve onların görmesini istediği şekilde hareket etmektedir. Hem psikolojik olarak bir kişilik problemine, hem de mümin insan profilindeki kaymaya şahit olmaktayız.

Güncel ders programlarına bilişim teknolojileri, ihtiyaca binaen medya-okur yazarlığı ve insan hakları gibi dersler eklenmiş ancak görünen o ki kişisel verilerin ne kadarını paylaşacağımız, nasıl koruyacağımız ile ilgili de bilgilendirmelere ihtiyaç vardır. Doğduğu andan itibaren en mahrem hâliyle annesi ve babası tarafından kamuya açık hale getirilen çocukları, dijital köyün yerlisi olmaktan kurtarmasak da çok geç olmadan paylaşım sınırlarını kendilerinin çizdiği güvenli bir mahrem ağ oluşturmalarını sağlayabiliriz/ sağlamalıyız. ■

İLAHÎ RİSALET ELÇİLERİNİN MİSYONU: İNSANLIĞI ÇATIŞTIRMAK DEĞİL BARIŞTIRMAKTIR

Prof. Dr. Muammer ERBAŞ | Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

“Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin.

Çünkü o, apaçık düşmanınızdır.” (Bakara, 2/208.)

İslam, barış anlamına gelen “silm” kökünden türemiştir. Bu noktada Müslüman, başta Rabbiyle olmak üzere, kendi şahsıyla, ailesiyle, milletiyle, ümmetiyle, tüm insanlıkla ve içinde yaşadığı bütün evrenle barış ve mutluluk içinde olan; bunu hedefleyen ve misyon edinen kimsedir: “Ey inananlar! Allah’tan, sakınılması gerektiği gibi sakının, sizler ancak Müslüman olarak can verin.” (Âl-i İmran, 3/102.)

Kur’an-ı Kerim’de bildirildiğine göre Allah Teala tarafından seçilerek insanlığa gönderilen bütün risalet elçileri Müslüman’dır: “İbrahim, ne Yahudi ne de Hristiyan idi; fakat o, Allah’ı bir tanyan dosdoğru bir Müslüman idi; müşriklerden de değildi.” (Âl-i İmran, 3/67.)

Buna göre bütün ilahî risalet elçilerinin gönderiliş gayesi, öncelikle insanlar arasında İslam’ın; yani barış ve mutluluğun hâkim olmasını engelleyen unsurları ortadan kaldırmak, ardından da onların yerine İslam’ın teminatı olan temel inanç, ibadet ve ahlak esaslarını bildirmek suretiyle insanlığın vahdetini; yani birlik, beraberlik ve kardeşliğini sağlamaktır: “Müjdeleyici ve sakındırıcı olmak üzere peygamberler gönderdik ki insanların onlardan sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın! Allah iz-zet ve hikmet sahibidir.” (Nisa, 4/165.)

Bu bağlamda insanlığın atası Hz. Âdem (a.s.), öncelikle bizlere ilk olarak insanın hata ve günaha açık bir varlık olduğu-

nu, dolayısıyla İslam’ın; yani barış ve mutluluğun önündeki en büyük engelin insanların elinde meydana gelen hata ve günahlar olduğunu öğretmiştir: “Âdem, Rabbinden emirler aldı; onları yerine getirdi. Rabbi de bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o tövbeleri daima kabul edendir, merhametli olandır.” (Bakara, 2/37.)

Yeryüzünde barış, ilk önce haset nedeniyle bozulmuştur. Zira Hz. Âdem’in büyük oğlu Kabil, kardeşi Habil’i sırf onu kıskandığı için suçsuz yere öldürmüştür.

Yeryüzünde barışı bozan önemli bir husus, insanların sahip oldukları güç ve servete güvenerek taşkınlık yapmalarıdır. Nitekim Hz. Hud (a.s.), yeryüzünde inşa ettikleri yüksek binalarla haksız yere büyüklük taslayarak; “Bizden daha kuvvetli kim var?” diye insanlığa meydan okuyan Ad kavmine gönderilmiş, onları Allah’a kulluktan ve adaletten ayrılmamaya davet etmiştir: “O muazzam yapıları dünyada ebedî kalmak gayesiyle mi inşa ediyorsunuz? Başkalarının hukukuna karşı hiç sınır tanımadan hep böyle zorbalık mı yapacaksınız?” (Şuara, 26/129-130.)

Yeryüzünde barış, ilk önce haset nedeniyle bozulmuştur. Zira Hz. Âdem’in büyük oğlu Kabil, kardeşi Habil’i sırf onu kıskandığı için suçsuz yere öldürmüştür.

Barışın önündeki bir diğer engel, insanlığı kendi icat edip uydurdıkları putlara ve yıldızlara tapırmak suretiyle Hak yoldan çıkararak madden ve manen sömürmektir. İşte Hz. İbrahim (a.s.), böyle bir millete gönderilmiş, onları boş yere anlamsız şeylere değil, bilakis yegâne Yaratıcı olan Allah’a

kulluğa davet etmiştir: “İbrahim gelince, ona: «Ey İbrahim, bunu tanrılarımıza sen mi yaptın?» dediler. İbrahim: «Belki onu şu büyükleri yapmıştır, konuşabiliyorlarsa onlara sorun» dedi.” (Enbiya, 21/62-63.)

Yeryüzünü fesada boğan bir diğer husus, insanlar arasında şehvi yönden görülen sapkınlıklardır. Nitekim Hz. Lut (a.s.), cinsel sapkınlığa düşen kendi kavmine elçi olarak gönderilmiş, onları iffet, namus ve hayâ gibi insanı insan yapan temel ahlaki değerlere dönmeye davet etmiştir: “Lut’u da gönderdik, milletine «Dünyalarda hiç kimsenin sizden önce yapmadığı bir hayâsızlığı mı yapıyorsunuz? Siz kadınları bırakıp erkeklerle yaklaşıyorsunuz, doğrusu çok aşırı giden bir milletsiniz» dedi.” (A’raf, 7/80-81.)

Yeryüzündeki barışın bir diğer düşmanı, ticarete hile karıştırmak suretiyle kul hakkı yemektir. Hz. Şuayp (a.s.), yaptıkları alışverişe her türlü hileyi karıştırarak kul hakkına giren bir kavme gönderilerek onlara alın terine dayalı emeğin değer ve önemini hatırlatmaya çalışmıştır: “Ey milletim! Ölçüyü ve tartıyı tamamı tamamına yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin; yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın. İnanıyorsanız, Allah’ın geri bıraktığı helal kar sizin için daha hayırlıdır. Ben size bekçi değilim.” (Hud, 11/85-86.)

Yeryüzündeki barışın en büyük düşmanı, insanlık suçu olan ırkçılıktır. Nitekim Hz. Musa (a.s.) kardeşi Hz. Harun (a.s.) ile birlikte, ırkçı bir yaklaşımla İsrailoğullarını ezip sömüren ve onlara soykırım uygulayan zalim Firavun ve avanesine karşı gönderilmiş, milletini onun zulmünden kurtararak özgürlüğüne kavuşturmuştur: “Size işkence eden, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden sizi kurtarmıştık; bu Rabbinizin büyük bir imtihanı idi. Denizi yarıp sizi kurtarmış ve gözlerinizin önünde Firavun ailesini batırmıştık.” (Bakara, 2/49-50.)

İnsanlar arasındaki barışın baş düşmanı ise, cehalettir. Hz. Peygamber (s.a.s.), her türlü kötülüğün kol gezdiği Arap Cahiliyesine gönderilmiştir. O, Mekke ve Medine’de başlattığı ilahî mücadeleyle bölgesini her türlü şirk unsurundan temizleyerek İslam barışını tesis etmiş ve bunu Arap’ı, Acem’i, Türk’ü, Kürt’ü, Laz’ı, Çerkez’iyle dalga dalga dünyanın dört bir yanına yaymıştır: “Ey Peygam-

ber! Biz seni (insanlığa) bir şahit, bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak; Allah’ın izniyle, bir davetçi ve nur saçan bir kandil olarak gönderdik.” (Ahzab, 33/45-46.)

Bütün bu hususları göz önünde bulundurduğumuzda, Allah Teala tarafından pek çok peygamber aracılığıyla insanlığa gönderilen ilahî risalet misyonu hakkında şu önemli tespiti yapmamız gerekir: Şayet bir söz, eylem veya tutum kısa, orta ve uzun vadede insanlar arasındaki mevcut sorunları ortadan kaldırarak onları barıştırıyorsa İslam’a o ölçüde uygun, tam tersine insanlar arasındaki barış ve huzuru tehdit edip ortadan kaldırıyorsa İslam’a o ölçüde aykırıdır.

Bu noktada en büyük yanlış, ilahî risalet elçilerinin adını kullanarak insanlar arasındaki barış ve huzuru bozup ortadan kaldıran dinî çekişmeler ve kavgalar çıkarmaktır. Çünkü bütün peygamberlerin temsilcisi oldukları ilahî risaletin ortak adı, barış ve kardeşliği ifade eden İslam’dır. Ve İslam’a göre Allah katında en büyük günah, O’nun yarattığı bir cana haksız yere kastetmektir: “Kim bir kimseyi bir kimseye veya yeryüzünde bozgunculuğa karşılık olmadan öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu diriltirse (ölümünden kurtarırsa) bütün insanları diriltmiş gibi olur.” (Maide, 5/32.)

Şuurlu bir Müslüman, İslam adına hiç kimseye bağırıp çağırma, aldatıp kandırma veya hakaret edip saldırma hakkı olmadığını bilmelidir. Çünkü ne iman ettiğimiz peygamberler, ne de ümmeti olduğumuz Hz. Muhammed (s.a.s.), hayatları boyunca böyle bir tutum içinde olmuştur. Aksi takdirde üzerimizde taşıdığımızı iddia ettiğimiz Müslüman kimliğimizle çelişmiş oluruz.

İnancımız odur ki Allah Teala, tarih boyunca din adına değişik ümmetler arasında haksız yere savas çıkaran ve yüzlerce masum insanın kanına giren kimseleri asla affetmeyecektir. Ve yine Rabbiniz, İslam adına Muhammed ümmeti arasında fitne veya çatışma çıkararak Müslüman kanı ve gözyaşı akmasına sebep olan günahkâr zalimleri ebedi Cehennem yurdunda ağırlayacaktır: “Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde temelli kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanetlemiş ve büyük azap hazırlamıştır.” (Nisa, 4/93.)

Şuurlu bir Müslüman, İslam adına hiç kimseye bağırıp çağırma, aldatıp kandırma veya hakaret edip saldırma hakkı olmadığını bilmelidir.

GÜVEN DUYGUSU

Prof. Dr. Zekeriya GÜLER | Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ النَّاسُ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ."

Ebu Hüreyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu:

"Müslüman, dilinden ve elinden insanların selamette olduğu kimsedir. Mümin ise malları ve canları hususunda insanların kendisini emin görüp güvende oldukları kimsedir."

(Ahmed b. Hanbel, II, 379; Nesai, İman, 8.)

Açıklama

Ahmet b. Hanbel'in Müsned'i ile Nesai'nin Sünen'inde "sıfatü'l-mü'min" konu başlığı altında yer alan bu sahih hadisin yaygın diğer tariklerinde, "insanlar (en-nas)" yerine "Müslümanlar (el-müslimun)" kelimesi geçer. Nesai, "sıfatü'l-müslim" konu başlığı altında hadisin bu tarikini şöyle verir: "Müslüman, dilinden ve elinden Müslümanların selamette olduğu kimsedir. Muhacir ise Allah'ın yasakladığı şeyleri terk eden kimsedir." (Nesai, İman, 9.) Ayrıca, "Hangi Müslüman daha faziletlidir?" sualine Peygamberimiz (s.a.s.), "Elinden ve dilinden Müslümanların zarar görmedikleri kimsedir." cevabını verir. (Buhari, İman, 4; Müslim, İman, 64.)

Hadis ve fıkıh âlimi Hattabi bu hadisleri, "En faziletli Müslüman, Allah'ın hakları (hukûkullah) yanında insanların haklarını (hukûkunnas) yerine getiren kimsedir." diye açıklar.

"Kötülükten arınmak, barış ve esenlik" anlamındaki silm (selm) kökünden türemiş olan İslam kelimesi, "isteyerek boyun eğmek suretiyle selamet yolunu seçmek ve barış ortamına girmek" demektir.

Kur'an-ı Kerim'de "Allah katındaki hak dinin karşılığı ve özel adı" olarak zikredilen "Müslümanlara din olarak İslam'ın uygun görülmesi, hidayete erme yönünde Allah'ın yardım ve desteğinin en üst düzeyi" şeklinde niteleyen İslam (Maide, 5/3.), Ragıb el-İsfahani

tarafından "kalpteki inancı dille ifade edip fiillerle gereğini yerine getirmek suretiyle Allah'a takdir ve hükmettiği her hususta boyun eğip teslimiyet göstermek." diye tarif edilir.

"Güven ve huzur içinde bulunmak, güvenilir ve korkusuz olmak" anlamındaki emn (eman) kökünden türemiş olan iman kelimesi ise, "güven duygusu içinde doğrulamak ve inanmak" manasına gelir.

Güven vermek ve güvenilir olmak, "kavimlerine gönderilmiş emin elçiler" olarak bütün peygamberlerin öne çıkan vasıfları arasındadır. Nitekim cahiliye devrinde "en doğru sözlü" ve "en güvenilir" kimse olarak tanınan Peygamberimiz (s.a.s.), içinde yaşadığı toplumda "Muhammedü'l-Emin" diye meşhur olur. (Ahmed b. Hanbel, III, 425.)

Peygamberimiz (s.a.s.) ilk vahyin ardından evine geldiğinde, duyduğu korku üzerine Hz. Hatice kendisini teselli ederken onun herkese güven veren mükemmel ahlakını dile getirir: "Korkma!

Yemin ederim ki, Allah hiçbir zaman seni mahcup etmez. Zira sen akrabalık bağlarını gözetirsin, dosdoğru konuşursun, işini görmekten aciz olanların işlerini görürsün, fakire yardım eder, misafiri ağırlarsın, hak yolunda ortaya çıkan meselelerde halka yardım edersin." (Buhari, Bed'ü'l-vahy, 3; Müslim, İman, 252.)

Yaratılışı itibarıyla "zayıf ve acelecî" bir varlık olarak insanın en temel ihtiyaçla-

Güven vermek ve güvenilir olmak, "kavimlerine gönderilmiş emin elçiler" olarak bütün peygamberlerin öne çıkan vasıfları arasındadır.

Hadisten öğrendiklerimiz

- İman, tasdik, güven duygusu ve iç tutarlılığıdır. İslam ise boyun eğmek ve teslimiyettir.
- Müslüman/mümin, başkalarına güven veren, ahde vefa ve sadakat gösteren kimse demektir.
- Kur'an ve sünnet, sulh ve selametin, huzur ve sükûnun hâkim olduğu bir güven toplumunu hedefler.

rından birisi, kendini güvende hissetmesidir. Gerçekten de insan, bir ömür boyu hep güvenli yerde yaşamak ister. Özellikle Müslüman, hiçbir zaman korumakla yükümlü olduğu beş temel değere; can, akıl, din, nesil ve mala yönelik bir saldırı endişesi içinde yaşamak istemez. Bu sebeple “Komşusu kötülüğünden emin olmayan kimse cennete giremez.” hadisi (Müslim, İman, 73.) oldukça anlamlı görülmelidir.

Doğrusu, en içten duygularıyla “sözümüz senettir” diyerek muhatabına güven veren bir kişilik, olgun ve erdemli insanın ruh hâlidir. Bu ruh hâline sahip olan müminden asla zarar gelmez ve ondan kuşku duyulmaz. Aksine onun yanında güven duyulur ve ondan fayda umulur. İşte insanların güvenip saygı gösterdikleri kimse olarak bir Müslüman için en büyük mutluluk budur. Zira o, Yüce Kur'an'ın kendisini “müminlere inanıp güvenen bir rahmet elçisi” (Tevbe, 9/61.) olarak tanıttığı son peygamberin ümmetidir. Ayrıca Yüce Kur'an, kurtuluşa erişecek müminleri “emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler” (Mü'minun, 23/8.) diye nitelerken, buna riayet etmeyenleri ise, ipliğini iyice eğirip katladıktan sonra söküp bozan kadının durumuna benzeterek (Nahl, 16/92.) yermektedir.

Bireysel ve toplumsal hayatta esas olan güvendir. Her şeyden önce mümin, güven duyulan bir kişiliğe sahip olmalıdır. Sosyal ilişkilerde güven, insana duyulan sevgi ve saygı neticesinde meydana gelir. İlişkilerin sürdürülebilir olması da sevgi, saygı ve güven üçgenine bağlıdır. Mümin, “Allah'ın emrine saygı, yaratıklarına sevgi ve şefkat (et-ta'zîmu li emrillâh ve ş-şefekatü alâ halkullâh)” ilkesine sadakat oranında güven ahlakına sahip olur. “Güven duyulmayan kimsenin imanı yoktur. Ahdine sadakat göstermeyen

kimsenin dini yoktur.” (Ahmed b. Hanbel, III, 135, 154.) hadisi bu noktaya işaret eder.

Bilinmelidir ki, yalan, iftira, nifak, tefrika, aldatma, vefasızlık gibi yaşanan hayal kırıklıkları ilişkilerin kırılma noktası demektir. Bu ise güven eksikliğine veya kaybına yol açar. Bir duygu olarak güven zor kazanıldığından güven eksikliğinin veya kaybının telafisi de güç olur.

Bu itibarla, Müslümanların yaşadıkları coğrafyada “güvenlik toplumu” yerine “güven toplumu” oluşmalıdır. Esasen, güven toplumu oluşturmak, bir devlet için en büyük hedef olmalıdır. Yeryüzünde güvenin şahidi ve temsilcisi olarak mümin, yakından uzağa doğru; bir güven ailesi, güven toplumu, güven devleti ve güven dünyası inşa etmek için çaba sarf etmelidir. Ne var ki bunu gerçekleştirebilmek için İslam'ın evrensel çağrısına ve kardeşlik anlayışına hâle getirebilecek her türlü taassuptan kaçınmak son derece önemlidir.

Sahip olduğu güven duygusu ile güven toplumunu inşa yolunda vasıflarıyla dikkat çeken pek çok sahabe örneği vardır. Mesela Rasul-i Ekrem'i koruyup gözeten cengâver sahabe Ebu Dücan, en çok hoşlanıp güvendiği iki amelinden birisinin, faydasız söz ve lüzumsuz işleri (malayani) terk etmek, diğerinin ise gönlünde Müslümanlara karşı asla kötü bir duygu beslememek olduğunu belirtir. Bu vasıflarıyla o, Rasul-i Ekrem'in “Allah'ım, ben nasıl ondan razı isem, sen de razı ol!” diye duasına mazhar olur. Esasen, onu bu duaya mazhar kılan vasıflar, şu kadim tecrübede mevcuttur:

“Sende gördüğümüz bu yüksek ahlak ve fazilete seni erıştiren nedir?” sualine muhatap olan Hz. Lokman, “Doğru sözlü olmak, güven vermek, faydasız söz ve lüzumsuz işleri terk etmek.” (Muvatta', Kelam, 7.) diye cevap verir.

**Bir duygu olarak güven
zor kazanıldığından güven
eksikliğinin veya kaybının
telafisi de güç olur.**

EN HAYIRLI İSTEK

Dr. Lamia LEVENT ABUL

**Senin Cenab-ı Hak'tan talep ettiğin şeylerin en hayırlısı,
Cenab-ı Hakk'ın senden istemiş olduğu şeydir.**

İbn Ataullah İskenderi

Ey salık! Ne çok isteğimiz, emelimiz, hayalimiz, dileğimiz var değil mi? İnsanın arzu ve emellerinin bir sınırı bir nihayeti yok. Hz. Peygamber insanoğlunun ihtiyarlayacağını ancak iki şeyin onunla genç kalacağını söylüyor. Bunlar: emel ve hırs. İnsan bitip tükenmek bilmeyen heves ve arzulara yani tul-i emele sahiptir. Kimimiz makam mevki isterken kimimiz mal ve mülk isteriz. Kimimiz evladüyalının çokluğunu isterken kimimiz işinin gücünün, kazancının büyümesini ister. Uzun yaşamak isteriz, sağlıklı olmak isteriz, gezmek tozmak isteriz, sevmek, saygı görmek, takdir edilmek isteriz... Hep bu dünya hayatına matuf emeller ve arzular... Bu dünyada hep çok çok isteyen insanın bir vadi altını olsa ikinci bir vadiyi daha ister. Hırsı ve aç gözlülüğü sebebiyle gözü doymayan insanı ancak bir avuç toprağın doyuracağını söylerken Efendimiz, insanın bu tul-i emelinin ölümle sona ereceğine işaret ediyor.

Hiç ölmeyecekmiş gibi hırslarının ve isteklerinin peşine düşen insan, yarın ölecekmiş gibi yaşamayı hep sonraya erteliyor nedense. Allah'tan isterken de eksikliğini hissettiği şeyleri sıralıyor ha bire. Elbette o çok cömert, gani ve kerem sahibi olan Rab-bül âlemin, benden isteyin isteyeceğiniz ne varsa, diye buyuruyor. Çünkü tüm duaları ve istekleri duyup, kabul eden ve vermeye kadir olan sadece O'dur. Ama isterken insan ölçüyü koyamıyor, öncelikleri yanlış hesaplıyor, hayrı ister gibi şerri de istiyor.

Hangi isteğin daha hayırlı olduğunu bilmek istersen, nefsinin isteklerine değil Rabbinin istediklerine bakacaksın ey salık! Rabbin senden ne istiyor diye düşün de istikameti bul. Önceliğin kendi isteklerin değil de Rabbinin senden istekleri olursa istikamet üzere yaşar, bereketli bir hayat sürer ve Rabbin hoşnutluğunu kazanırsın.

**Hiç ölmeyecekmiş gibi
hırslarının ve isteklerinin peşine
düşen insan, yarın ölecekmiş
gibi yaşamayı hep sonraya
erteliyor nedense.**

Peki, ne istiyor Rabbimiz bizden diye sorarsan ey salık, evvela kalb-i selim ister elbette. Bizim dünyamızı mamur etmek için istediğimiz şeyler o büyük günde fayda vermeyecek zira "O gün ne mal fayda verir ne de evlat, ancak Allah'a kalb-i selim ile gelenler (o gün de fayda bulur)." (Şuara, 26/88-89.) buyuran Hak Teala'nın, sonsuz nimetlerine layık olabilmek için her şeyden önce doğruyu yanlıştan ayırabilen arınmış bir kalp istiyor bizden.

Cenab-ı Hakk'ın cemal tecellilerine ayna olan selim kalp, iyi ve doğru olursa yaptığı işler, söylediğin sözler, attığın adımlar da hep iyi ve doğru olur. Hani ashaptan biri gelip sordu Efendimize, iyilik nedir, diye. O zaman kalbine danış buyurarak, kalb-i selime işaret etti Rasulüllah: "Kalbine danış. İyilik, sana uygun gelen ve yapılmasını kalbinin tasdik ettiği şeydir. Günah ise içini tırmalayan ve başkaları sana yap diye nice defa fetva verse bile içinde şüphe ve tereddüt uyandıran şeydir." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 227-228.) Eğer kalp kötülüklerden, ihtiras ve günahlardan temizlenip arınırsa iyiyi kötüden ayırabilir, hakikatin şaşmaz pusulası olur. Kalpteki iman nuru hep canlı kalırsa pusula da hep doğruyu gösterir. Kalbin iman nuru ile aydınlık kalması için de bir hata işlediğinde hemen tövbe etmek, ilmiyle amel etmek, her ameline ihlasla sarılmak, Allah'ın nimetlerine şükür etmek, Allah'ın verdiği rızka kanaat etmek, ölümden ibret almakla hâsıl olur, der sufiler.

Yüce Allah, kalbini temizleyip arındıran, iman ile tenvir eden kulunun hep bu istikamet üzere yaratana müteveccih tertemiz bir hayat sürmesini ister: "Gerçekten Allah, sizden kiri (günah ve çirkinliği) gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister." (Ahzab, 33/33.) Şimdi kula düşen bu kadar büyük nimete kavuşmuşken bunu elden bırakmamak

Hangi isteğin daha hayırlı olduğunu bilmek istersen, nefsinin isteklerine değil Rabbinin istediklerine bakacaksın ey salık! Rabbin senden ne istiyor diye düşün de istikameti bul. Önceliğin kendi isteklerin değil de Rabbinin senden istekleri olursa istikamet üzere yaşar, bereketli bir hayat sürer ve Rabbin hoşnutluğunu kazanırsın.

için hep uyanık, hep rikkatli, hep vakarlı olmak ve Rabbine layık-ı vechiyle kulluk yapmaktır. Rabbin isteği ve muradı budur unutma ey salık! Sen kulluğunu güzel eylesen, o da sana ziyadesiyle karşılıktadır bulunur. Sen istemesen dahi dünya ve ahirette nimetlerine gark eyler, iki dünyanı mamur eyler.

Müminin hayatının merkezinde Allah'a layık kul olmak vardır, kulluğunu en güzel şekilde ifa etmek vardır. Zira dünyaya gönderiliş gayemiz de bu değil midir? Hz. Mevlana bu hakikati unutup gaflete düşenlere şöyle sesleniyor: "Dünyada unutulmaması

gereken bir şey var. Her şeyi unutsan da onu unutmamasan korku yok. Fakat her şeyi yerine getirsen, onu unutsan hiçbir şey yapmamış olursun. Hani bir padişah seni belli bir iş için bir köye yollasa, sen de gitsen de o işten başka yüzlerce iş başarsan, hangi iş için gittiysen onu yapmadın, başarmadın ya, hiçbir iş başarmamış sayılırsın. Şu halde insan dünyaya bir tek iş için gelmiştir, maksat odur. Onu başarmadı mı, hiçbir iş başarmamış demektir."

Şöyle bir düşün salık, bizi kendisine kulluk için yaratıp, dünyaya gönderen Rab Teala'ya kulluktan geri kalırsan neyi başarmış olursun? Sen isteklerini say dök ama niçin yaratıldığını unutma! Oyalanma yeri diyor ya Cenab-ı Hak bu dünyaya, sakın ha, oyalanıp da asıl vazifenden geri kalma, gaflete düşme! Cenab-ı Hakk'ın bizden istedikleri esasında hep bizim hayrımıza ve faydamıza olan şeyler değil mi? Bizi yaradan hiç bilmez mi bizim ihtiyacımızı? Bize şahdamarımızdan daha yakın olan hiç bilmez mi kalbinde olanı, umutlarını, korkularını, dileklerini.

Bize şefkat ve merhametle nazarıyla bakan hiç ister mi zarar görmemizi, kötülöklere düşer olmamızı. O hep kulunun ebedi kurtuluşunu ve felahını ister de bizi ona çağırır. "Allah size güçlük çıkarmak istemez, ama sizi temizlemek ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister." (Maide, 5/6.) Göklerde ve yerde buluna her şey O'nun hükmü altındadır. Eğer O'nun hükümlerine altında olursan sana korku yok, keder yok tasa yok. Zira "Allah sana bir zarar dokunduracak olsa, O'ndan başka bunu senden kaldıracak yoktur. Ve eğer sana bir hayır isterse, O'nun bol fazlını geri çevirecek yoktur. Kullarından dilediğine bundan isabet ettirir. O, bağışlayandır, esirgeyendir." (Yunus, 12/107.)

O dilemedikçe insan hiçbir şey dileyemez, hiçbir şeye güç yetiremez. Sen ancak O'nun lütuf ve rahmeti ile yaşarsın ve hep O'na muhtaçsın. Öyleyse O'ndan isterken de hüsnüedep ile iste ve Cüneyd-i Bağdadi Hazretlerinin duasına kulak ver:

"Ya Rabbi! Ben senden senin sevdiğini isterim ve seni gazaba getiren her şeyden sana sığınırım. Ya Rabbi! Benim senden nihai isteğimi senin isteğin olan hâl kıl, benim senden talep ettiğim istekler kılma!"

AZAMET VE HEYBETİ AKILLARA SIĞMAYAN CELİL

Fatma BAYRAM

Esmayihüsna hakkında çalışanlar genel olarak Rabbimizin isim ve sıfatlarını "celal ve cema" diye iki gruba ayırmışlardır. Celal ifade eden isimler Yüce Allah'ın izzet ve azametini, kahr ve gazabını anlatan isimlerdir. Bu kökten türeyen "Celil" ismi de "hiçbir kayıt ve kıyas söz konusu olmaksızın mutlak azamet sahibi, kadr u kıymeti ve mertebesi en yüce olan zat" demektir. Aslında hiçbir kayıt ve kıyas söz konusu olmayan bir azameti akıl tam manasıyla anlayamaz. Zaten "Celil" in bir anlamı da duyularla idrak edilmekten ve mahiyetinin akıl yoluyla kavranılmasından münezzeh olduğu için yüce ve aşkın olan demektir. Bu azamet ve heybet karşısında kulun hissedeceği şey küçüklük, çaresizlik ve yetersizliktir. Celil ismi Rabbin izzetinin son noktasını ifade ederek aynı anda kulun da zilletinin son noktasını vurgulamış olur. Abdülkerim el-Cili'ye göre O'nun celalinin yüceliği kullar tarafından hiçbir şekilde tam olarak kavranamayacağından ancak cema vasıflara mukayese ederek anlaşılma çalışılır. "Cemalin celali" (güzelliğin son noktasından sonraki aşkınlık ve yücelik) denilen bu durum cemalin zuhurunun şiddetinin celale dönüşmesi olarak tarif edilir.

Yücelerin yücesi

Müminler Allah'ın ismini her anışlarında O'nun bu azametini vurgulayacak saygı ifadeleri ile birlikte anarlar. Bunlardan biri olan "azze ve celle" ifadesi Celil isminin fiil kalıbı olan "celle" ile "daima galip ve üstün" anlamındaki Aziz isminin fiil kalıbı olan azze kelimelerinden oluşur ve İslami metinlerde Allah'ı tazim için en çok kullanılan cümlelerden biridir. Zaten

bizatihi "Allah" ismi de celal isimlerdendir ve O'na hürmetin tabii sonucu olarak tek başına anılması gereken yerde "lafza-i celal" diye bahsedilir. Bu azamet in idrakinden mahrum olanlar Allah Teala'dan herhangi birinden bahseder gibi bahsederek o yüceliği kavrayamayan sığıklarını ortaya koymuş olurlar.

Âlemlerin Rabbinin Celil olmasının tabii sonucu güç ve kudretinin her yerde geçerli olması, O'nun verdiği hükmü bozacak bir mercinin bulunmaması, emir ve yasak koyma yetkisinin son kertede sadece O'na ait olmasıdır. O'nun nizamı öyle sağlam ve kuşatıcıdır ki o nizamın ilke ve prensiplerini dikkate almayan her düzen er veya geç yoldan çıkmaya mahkûmdur. Bu gerçeği doğayı ve hayatı kurulu düzeninin dışına çıkıp kendine uydurmaya çalışan insanoğlunun hüsrarla sonuçlanan her çabasında görmek mümkündür.

Aslında kula yaraşan Rabbinin celalinin neticesi olan tabii kurallara uyum içinde yaşamak, böyle bir celalet ve ululuk sahibine intisap etmenin ne büyük kazançlar sağlayacağını idrak ederek emirlerini yerine getirmek, bunu yapmadığında uğrayacağı kayıpları düşünüp rızasına muhalif şeylerden sakınmaktır. İmam Gazali Celil isminin tecellisini böyle açıklar ve der ki ahlakı Kur'an ahlakına uyan bir kimse Allah'ın bu isminden hissesini almış demektir.

Celal Cema dengesi

Kur'an-ı Kerim'de sadece Rahman suresinin 27 ve 78. ayetlerinde "zü'l-celali ve'l-ikram" (azamet ve ikram sahibi) şek-

Celil ismi Rabbin izzetinin son noktasını ifade ederek aynı anda kulun da zilletinin son noktasını vurgulamış olur.

Âlemlerin Rabbinin Celil olmasının tabii sonucu güç ve kudretinin her yerde geçerli olması, O'nun verdiği hüküm bozacak bir mercinin bulunmaması, emir ve yasak koyma yetkisinin son kertede sadece O'na ait olmasıdır. O'nun nizamı öyle sağlam ve kuşatıcıdır ki o nizamın ilke ve prensiplerini dikkate almayan her düzen er veya geç yoldan çıkmaya mahkûmdur.

الجليل

linde gelir. Bu kalıp esmayihüsna içinde ayrıca geçtiğinden detaylarının orada işlenmesi daha isabetli olacaktır. Burada sadece şunu vurgulayalım ki Rab-bimizi cemal isimleriyle sevip ümitlendiğimiz gibi celal isimleriyle de sevip gereken saygı ve korkuyu duymadıkça Allah inancımız bir dengeye kavuşmaz; hayatımızda istenen sonuçlar ortaya çıkmaz. Bunu hepimiz her gün etrafımızda görüp dururuz. Kimileri Allah Teala'yı daha çok kahrı ve cezasıyla anlatıp hassas ruhları Allah sevgisinden uzaklaştırırken, kimileri de sadece lütuf ve ihsanlarıyla, sevgi ve merhametiyle anlatarak kendi gidişatlarını peşin peşin onaylatırlar. Oysa bu dünyada var oluş sebebimiz imtihanları aşip kemale ulaşmaktır. Bu çabada yeri geldikçe sevgiye de (o sevgiyi kaybetme ihtimalinden doğan) korkuya da ihtiyacımız vardır. İçinde saygı ve azamet barındırmayan bir sevgi, merhamet ve şefkat barındırmayan bir korku kadar işlevsizdir.

Rabbine celal ve cemal isimlerinin bütün muhtevasıyla iman eden kul sevgi ve saygıda, ümit ve kaygıda bir dengeye ulaşmıştır. Ne sevgiye güvenerek yan gelip yatar; ne kaygıda boğularak iş yapamaz hâle gelir. Gayreti bırakmayacak dozda bir gelecek endişesi ile sonuçtan ümit kesmeyecek miktarda bir güven içinde ilerlemeye devam eder. Celal ve cemal isimlerinin birlikte tecellisinin sonucu işte bu denge hâlidir. İbn Arabî'ye göre âlemdeki her varlık celal ve cemale bağlı olarak bir müteakabiliyet içindedir. Allah'ın iki eli ifadesinden maksat da budur. (Sad, 38/75.) Allah her şeyi bu "iki el" ile yani celal ve cemal ile yapar. Yüce Allah'ın cemal sıfat-

ları nasıl hoş ve yerindeyse celal sıfatları da öyledir. Sufiler genellikle insanların karakterlerini de celal ve cemal sıfatların tecellisi ile açıklamışlar, celal sıfatlarının tecelli ettiği karaktere Hz. Ömer'i, cemal vasıflarının tecelli ettiği karaktere ise Hz. Ebu Bekir'i örnek göstermişlerdir.

Celil'in tecellisi

Azamet azimin celali olduğu gibi tam küçüklük de küçüğün celalidir. Kulun acizliği ve küçüklüğü Rabbin celalinin zuhurudur. Kâmil insanlar Allah'ın celal ve cemal tecellilerini aynı derecede gönül rahatlığıyla karşılar, "Lütfun da hoş, kahrın da hoş" der, tam bir rıza ve teslimiyet hâli içinde bulunurlar. Zira bunların ikisi de aynı kaynaktan ve özden gelir, zat mertebesinde hepsi birdir.

Celil'in azameti karakterine yansıyan kişiler insanlar arasında sözü geçen, yaptırım gücüne sahip ve kendisine itaatten başka yol bulunamayan bir mevkie ulaştırılmış olurlar. Böyle bir ikram (ve imtihan)a uygun görülen kişiler Allah'ın lütfu olan bu azameti lekeleyecek basit davranışlardan uzak dururlar. Asalet ve saygınlıklarına gölge düşürecek şekilde kontrollerini kaybedip reaksiyoner hareketler yapmazlar. Hele küçük hesaplar peşinde hiç koşmazlar. Heybetleri kendiliğinden ve tabiidir. Onlara saygı duymanız için bir telkin ve ikaza ihtiyaç duymazsınız. Aile hayatında cemali temsil edecek annelerle, celal isimlerinin tecellisi babalar arasındaki uyum ve denge huzur ürettiği gibi, sevgi dolu fakat prensip sahibi insanlar yetiştirebilmenin de olmazsa olmaz şartıdır.

Azamet azimin celali olduğu gibi tam küçüklük de küçüğün celalidir. Kulun acizliği ve küçüklüğü Rabbin celalinin zuhurudur.

MOR'LARIN ÜLKESİ: MORİTANYA

Prof. Dr. Ahmet KAVAS | İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Resmî adı Moritanya İslam Cumhuriyeti olan ülke 28 Kasım 1960 günü Fransız sömürgeciliğinden kurtularak bağımsızlığını ilan etti. Atlas Okyanusu sahilindeki başkenti Nuakşot dışındaki büyük şehirleri Nouâdhibu (Envâdîbu), Rosso (Rûsû), Zouerate (Ezvrât), Adil Bagru, Atar ve Valata'dır. Kuzeyinde Fas (1.561 km.), kuzeydoğusunda Cezayir (463 km.), doğusu ve güneyinde Mali (2.237 km.), güneybatısında Senegal (813 km.) ve batı-

sında Atlas Okyanusu (700 km.) ile çevrilidir. Coğrafi bakımdan Mağrib denilen Kuzey Afrika'nın bir parçası kabul edildiği gibi özellikle insan yapısı ile Batı Afrika ülkeleri arasında da dâhil edilmektedir.

Ülkenin nüfusu 2017 tahminlerine göre 4.266.448 olup %60'dan fazlası şehirlerde yaşamaktadır ve dünyada halkının tamamı Müslüman olan birkaç ülkeden birisidir. Halkının %40'ını Haratin denilen Moritanya'nın siyahi tenli ilk yerlileri, %30'unu beyaz tenli Morlar da

denilen ve ülke yönetimini ellerinde bulunduran Arap-Berberi asıllılar ile kalan %30'unu Sahraaltı Afrika kökenli Fülâni (Pöl), Soninke, Volof ve Bambara toplulukları oluşturur.

1.041.616 km²'lik yüzölçümünün sadece %0,2'si ziraata elverişlidir. Bunlar da güney komşusu Senegal ile arasını ayıran ve tabii sınırlarını meydana getiren aynı isimdeki nehrin kenarındaki ekilebilir arazilerdir. Ülkede resmî dil Arapça ise de Fransızca sömürgecilikten bu tarafa idari yazışmalarda kullanılmaktadır,

ayrıca Batı Afrika'nın yerel dillerinden Fülâni de denen Pular (Pöl), Soninke ve Senegallilerin çoğunun konuştuğu Volof da yaygındır. Büyük Sahra'nın batı bölgesinde yer aldığı için çöllerle kaplı arazisinde demir, alçıtaşı, bakır, fosfat, elmas ve altın ile Atlas Okyanusu'ndan elde edilen balık önemli geçim kaynağıdır. Yine okyanusun sahile yakın bir noktasında bulunan ve Şinkit adı verilen petrol yataklarının verimliliği ilk zamanlarındaki kadar verimli değildir.

Ülkenin tamamına yakını çöllerle kaplı olup coğrafyasının çoğu insan hayatına fazla elverişli değildir. Son yıllarda sahile yakın okyanus kısmında bulunan petrol kaynakları sebebiyle bir anda dünyanın dikkatlerini üzerine çekmiştir.

Batı Afrika'nın bilinen en köklü idarelerinden VIII. yüzyılda yükselişe geçen ve Kumbi Salih isimli şehri başkent yapan Gana Krallığı aynı bölgede daha önce varlık gösteren Vagadu İmparatorluğu'nun devamıdır. Bu tarihî devletler bugünkü Mali ve Moritanya topraklarında kurulmuşlardır. Daha sonra kuzey-güney istikametlerindeki hac kervanlarının güzergâhındaki Evgadost şehri de 990 yılında buraya bağlandı, altın ve tuz ticareti ile çok gelişti. Mağrip ile bugünkü Moritanya arasında ticareti Berberilerin başlıca iki kolundan Senhâce idare ederken kervanları ise diğer ikinci kol olan ve birincilerin rakibi konumundaki Zenâte ile müttefikleri Araplar düzenlemekteydiler. Bunlar önce Fas'taki Sicilmase'yi, ardından Moritanya'daki Evgadost'u idarelerine aldılar. Zenâtelere bölgedeki Şii bir topluluk olduğu ve Senhâcelerin ise ticari üstünlüğünün sona erdiği XI. yüzyılın ortalarında içlerinden bir kabile reisinin hicaza gidip beraberinde Maliki mezhebinden bir sünni âlimle gelmesinden sonra yeniden üstünlük

sağlayıp Murabıtlar adıyla yeni bir güç oluşturarak Sicilmase ve Evgadost gibi iki önemli merkezi 1054'te idarelerine aldıkları bilinmektedir.

XI-XII. yüzyıllarda özellikle tüm Mağrip bölgesi ile Endülüs'e kadar tesir eden Murabıtlar devleti önce Senegal nehri üzerindeki bir adacıkta Maliki mezhebine mensup müritlerin bulunduğu bir zaviyede Gana Krallığına rakip olarak kuruldu. Önce Evgadost ve Kumbi Salih'i idaresine aldı, ardından kuzeye doğru genişledi ve Fas'ın önemli şehirlerinden Merâkeşi kendisine merkez yaptı. Buradan Maliki Moritanya, Fas ve Endülüste geniş bir coğrafyanın mezhebi hâline getirdiler. Murabıtlar uzun ömürlü olamadıysa bile bölgede kalıcı izler bıraktılar ve özellikle güneyde Pöl ve Tekrur putperest krallığının İslamiyet'i kabul etmesine vesile oldular. Ayrıca Gana Krallığının düşüşünü hazırladılar ve Moritanya'da Müslümanlığın yerleşmesi onların gayretleriyle gerçekleşti. Arap dünyası ile bağlantıları da bu dönemde başladı.

Moritanya XII. yüzyılda Mali İmparatorluğu'nun idaresine geçti ve aynı yüzyılda inşa edilen Tişit şehri ticaret gelirleri yanında ilmi merkez olarak da öne çıkarken XIV. yüzyılda Şingetti, Valata ve Vaddan şehir-

leri epeyce geliştiler. XV. yüzyılda ülkenin kuzeyine gelip yerleşen ve Yemen asıllı oldukları rivayet edilen Beni Hasan kabilesi zamanla buranın yerlisi olan Senhâce kabileleriyle savaştıktan sonra birbirleri ile kaynaştılar ve bugün Hasaniye diye bilinen Arapçanın bu ülkeye mahsus lehçesi bu birliktelikten doğdu. XVII. yüzyılda bu gelişmelere yerel tepkiler gösterilirken Brakna, Tagant, Hodh ve Adrar'da yeni emirlikler doğdu ve aralarında bir asrı geçen rekabet süreci başladı. Ama bu durum Araplar, Berberiler ve Batı Afrika kökenliler arasındaki yakınlaşmaya da zemin hazırladı ve Mor denilen yeni melez bir toplumu ortaya çıkardı. Arap savaşçılar, ilim ve ticarete ağırlık veren Berberiler ile Batı Afrika kökenliler arasındaki ayrışma tamamen ortadan kalkmadığı gibi aralarında sınıf farkı doğarak aşılması zor ayrışmalar da oldu. XVII-XVIII. yüzyıllarda bir dinî ve eğitim merkezi olarak doğan Şinkit şehri bölgedeki hacı adaylarının sefere çıktığı yer olması yanında bugüne kadar varlığını sürdüren kütüphaneleri ile tanındı. Hatta buranın nüfuzu bölgenin tamamında hissedildi ve Fransızlar bölgeyi işgal edip Moritanya adıyla bir sömürge kurarken bu etki alanını esas alıp ülkenin sınırlarını çizdiler.

1858 yılından itibaren Atlas Okya-

nusu'nun Moritanya sahillerini de işgal sürecinde Senegal'in Saint-Louis adını verdikleri liman şehrine bağladılar. 1902 yılından itibaren sahil kısmından iç kısımlarını işgale başladılar ve bir yıl sonra burasını himaye adı altında kendilerine bağlasalar da 1920'de sömürge ilan edilerek Senegal merkezli Fransız Batı Afrika valiliğine bağlandı. Yerli halkın sömürgeciliğe karşı direnişi 1934 yılına kadar devam etti. Ülke 1946 yılında Fransız Birliği'nin denizaşırı toprağı yapıldı. Fas Krallığı 1955 yılında bağımsızlığını alınca Moritanya'nın da kendi sınırları içinde yer aldığını iddia etti. 1961-1972 yılları arasında Fas hükümetlerinde Moritanya ve Sahra Bakanlığı vardı. Ancak daha sonra bu iddialarından vazgeçerek burayı tanıdılar.

Buraya sömürgecilikle ilgili kitaplar yazanlar Xavier Coppolani, Batı Moritanya adıyla hitap etti ve sömürgeciler buradaki insanları antik Roma'nın Kuzey Afrika'daki Berberiler için kullandıkları Mor kabilesi isminden hareketle Morların ülkesi anlamında Moritanya dediler. Yak-

laşık yarım asırdır sömürge idaresi altında tutulduğu bir dönemde önce yerel bir icra kurulu oluşturularak başına avukat Muhtar Uld Daddah getirildi. 28 Kasım 1958 günü yapılan referandum sonucu kabul edilen anayasaya göre bir yıl sonra parlamenter yönetime geçme kararı alındı. Moritanya İslam Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan etmesi ise 28 Kasım 1960 günü gerçekleşti. Buranın kendisinin tabii uzantısı olduğunu iddia eden Fas ve Arap Birliği Teşkilatı bu karara karşı çıktıysa da daha sonra bu iddialarından vazgeçtiler. Birleşmiş Milletlerce tanınması ise 27 Ekim 1961'de gerçekleşti.

Muhtar Uld Daddah ülkenin ilk cumhurbaşkanı seçildi ve 1966'da yapılan seçimi de kazandı. 1970'li yıllarda artan şehirleşmeye dayalı olarak farklı soydan topluluklar arasında gerginlikler yaşandı. Ayrıca Fas ile Cezayir'in Moritanya'nın iç işlerine müdahaleye varan tavırları, Marksist ve Maocu sendikaların aşırılıkları yüzünden tek partili siyasi hayatı dayatıp bunu 1975 yılına ka-

dar devam ettirdi. Batı Sahra'da aynı yıl İspanya'nın çekilmesinden sonra Polisario özellikle başkent Nuakşot'a kadar ülkenin kuzey şehirlerinde saldırılar yapınca gelişmelerden rahatsız olan Moritanya askerleri 10 Temmuz 1978'de darbe yapıp Muhtar Uld Daddah'ı iktidardan uzaklaştırdılar ve yerine yarbay Mustafa Uld Muhammed Saleck'i geçirdiler ve ardından Polisario ile barış antlaşması imzalandı. 1980 yılında düzenlenen yeni anayasa ile yerine Muhammed Khouna Uld Haidalla geçti. Siyahi tenli halkı ile Mor toplumu birçok darbe girişimine sebebiyet vermekle itham edilip üzerlerinde baskılar uygulandı. Albay Muaviye Uld Sidi Ahmed Taya 12 Aralık 1984 günü askeri darbe ile ülke yönetimini ele geçirdi ve ilerleyen senelerde yapılan seçimleri de kazanarak 2005 yılına kadar 21 yıl iktidarını korudu. 3 Ağustos 2005 günü albay Ely Uld Muhammed Vall bu defa darbe yapıp ülkenin başına geçtiyse de verdiği sözleri tutamadı. Devlet başkanlığı seçimlerini 30 yıl sonra bir sivil olan Sidi Muhammed Uld Şeyh Abdullah kazandı ve iki yıl görevde kaldı.

6 Ağustos 2008'de ülke yeni bir darbe ile karşılaştı ve Muhammed Uld Abdülaziz Moritanya'nın başına geçti ve halen bu görevi yürütmektedir.

Fas ile Moritanya arasında Atlas Okyanusu sahili arasında yer alan Batı Sahra adlı bölgeyi Rio del Oro adıyla sömürgeleştiren İspanya 1975 yılında buradan çekilince toprakların önemli bir kısmını Fas Krallığı, az bir kısmına ise Moritanya Kasım ayında el koydu. 7 Kasım 1979 günü Batı Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı için mücadele eden Polisario direniş örgütü ile anlaşmasının ardından ele geçirdiği yerlerden çekildi.

Nüfusunun %40'ı fakirlik sınırının altında yaşayan Moritanya'da eğitim imkânları oldukça kısıtlı olup öğrenciler derslerini genelde ahşap levhalar üzerine yazarak görmektedirler. İsrail, Moritanya'yı Batı Afrika ülkeleri üzerinde hâkimiyet kurmak için önemli bir ortak kabul etmiş ve burada bazı teşebbüslerde bulunmuştu. Kitanın diğer bölgelerinde olduğu gibi tamamı Müslüman olan bu ülkede misyonerler faal iken aynı zamanda Siyonistler de bazı faaliyetlerde bulundular. Tüm bölgede olduğu gibi burada da Kadiriye ve Ticaniye en yaygın iki tarikattır. Yaklaşık çeyrek asırdır Afrika'nın birçok bölgesi gibi Moritanya'da da Selefilîğe bağlananlar Malikilik ve tarikatlara karşı tavırları

ile dikkat çekerken İran üzerinden Şii etkileşimi de ülke topraklarına girmeye başlamışsa da halk her ikisine de mümkün mertebe mesafeli durmaktadır. Özellikle Şiiliğin tüm Afrika'da yayılması karşısında ülke olarak tedbir alınmasını istiyor. Geleneksel İslam eğitiminin yaygın olduğu Moritanya'da dinî ilim öğrenme çevreleri Kaédi, Nuakşot, Butilimit, Muderdra, Şingit gibi şehirlerde yaygındır.

Günümüzde 12 vilayete ayrılan ülkenin başkenti Nuakşot olup Fas ile Senegal arasında gidip gelen kervanların konaklama yeri iken Fransız sömürge idaresince Moritanya adlı askeri bölgenin merkezi ve 1903 yılında kasr dedikleri bir bina ile o günkü ihtiyaca cevap verecek bir liman yapıldı. 1958 yılında bağımsızlık süreci başlayınca yeni devletin kamu binaları ve bakanlıklar inşa edildi. 1970 yılı için 8 bin kişinin yaşayacağı bir şehir öngörülerek çalışmalar başlansa da bahsedilen son nüfusu 40 bini geçmişti. Bugün 4,5 milyonu geçen nüfusun %30'dan fazlası sadece başkentte yaşamaktadır. Şehirde ilk defa 1963 yılında İbn Abbas Camii inşa edildi. Bura ya Fas mimarisine benzediği için Mağribi, minaresi ise Suudi Arabistan tarafından sağlanan destekle inşa edildiği için de Suudi olarak da isimlendirilmektedir. 1967'de camii sayısı 17 olurken aradan ge-

çen 60 yıla yakın sürede yüzlerce küçük büyük cami ve mescit başkentin değişik semtlerinde ibadete açıldı. 2003 yılındaki cami sayısı 617 olmuş ve yarıdan fazlası Basra Körfezi ülkelerinin maddi destekleri ile inşa edilmişti. Moritanya'daki tüm camiler sadece ibadet mekânı kabul edildiğinden buralara Müslüman olmayanların ziyaret için dahi girmelerine müsaade edilmemektedir. Şehirde Fransızların inşa ettiği katedral ise Avrupalı ve bazı Batı Afrikalı Hristiyanlara ibadet imkânı sunuyor.

Bu ülkeye mahsus kölelik uygulamasının 1980 yılına kadar devam ettiği ve önlenmesi için alınan tedbirlerin tam uygulanamadığına dair iddialar zaman zaman gündeme geldi. 1989 yılı Nisan ayında kuraklığa dayalı Senegal nehri havzasından su temini konusunda çıkan gerginlik iki komşu ülkeyi savaşıyor konuma getirdi. Çatışmalarda onlarca insan ölürken etkisi üç yıl süren bu ortamda 160 bin Moritanyalı Senegal'den, 60 bin Senegalli de Moritanya'dan Cezayir, İspanya, Fas ve Fransa'nın sağladığı hava yolu köprüsü ile aslı vatanlarına göçtüler. 21 Ağustos 1989'de kopan ikili diplomatik ilişkiler 2 Mayıs 1992'de yeniden tesis edilebildi. Moritanya'nın mevcut anayasası 20 Temmuz 1991'de kabul edildi. 2006 ve 2012'de iki defa gözden geçirildi. İslam'ın emirlerine azami dikkat edildiği gibi evrensel insan hakları ve Afrika Birliği insan ve toplum hakları ile ilgili kanuna da yer vermektedir. ABD ve Fransa Sahra-Sahel hattını kıtadaki menfaatleri için hayati görüp burada son yıllarda terör eylemleri gerçekleştirmeye başlayan örgütlerle mücadele etmek bahanesiyle Nijer, Mali, Çad ve Burkina Faso ile Moritanya'nın da içinde bulunduğu bir güvenlik birimi kurarak bölgede çok sayıda asker bulunduruyorlar. ■

DAĞ KÖYÜNDE BİR KÜTÜPHANE

M. Emin GÜRDAMUR

Babadağ'ın eteklerindeki 340 nüfuslu mahalleye bir kütüphane kurmayı aklına koyan Hikmet Hoca, çeşitli gazetelere ilan vererek kurulacak kütüphane için insanlardan yardım istemiş. Tabiri caizse karanlıkta bir mum yakmış ve mumun ışığı sönmessin diye kitapseverleri seferberliğe çağırmış.

ami ve kitap birlikteliği, İslam'ın temel karakteristiğini ortaya koyması bakımından çok çağrışımlı bir terkiptir. Müslüman hayat tarzı ilk dönemden itibaren mescitlerin çevresinde şekillendi, kendini geliştirdi. Kitap da bu tekâmülün en önemli cüzü olarak mescitle el ele kol kola yürüdü. Mescitler sadece ibadet mekânları olarak değil hayatın bütün veçhelerinin yansıdığı ve tebellür ettiği alanlar olarak Müslüman yaşamı-

nın merkezi mevkiine yükseldi. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde cami kütüphaneleri, bu mana bütünlüğünün tezahürleri olarak karşımıza çıkar. Bu hafta sizlere mabet ve kitabın ezeli dostluğunun modern zamanlarda nasıl neşvünema bulabileceğini, bir din görevlisinin kişisel gayretleriyle dağ köylerinin bile nasıl aydınlanabileceğini ve numune bir medeniyet çekirdeğine dönüşebileceğini aktaracağız.

Hikmet Şen. Aydın'ın Karacasu ilçesinin Dikmen Mahallesi Camii

İmam Hatibi. 2004 yılında atandığı köyde 13 yıldır görevine devam ediyor. Ücra bir dağ köyü olan Dikmen, Anadolu içtenliğinden hiçbir şey kaybetmeyen sıcak ve özverili insanlarla dolu. Sivas doğumlu olan Şen, burayı gurbet olmaktan çıkartıp kendisi ve ailesi için sılaya dönüştürmüş.

İmam hatiplik görevinden önce inşaat işlerinde çalıştığını söyleyen Hikmet Şen, elinin yatkınlığından istifa ederek ve köylülerle istişare ederek akan tavanın onarılmasından camiye bir şadırvan kazandırılmasına, paratoneri olmadığı için yıldırım düşüp çatlayan minarenin hayırsever iş adamları vesilesiyle yeniden yaptırılmasından çürüme seviyesine gelen kapı ve pencerelerin değiştirilmesine kadar pek çok konuda bir dizi yapısal düzenlemeye ön ayak olmuş. Köylülerin ve ilçe müftülüğünün desteğiyle köyün camisi ve lojmanı neredeyse baştanbaşa yenilenmiş. Cami ve çevresindeki değişimi anlatırken hâlâ heyecanlanan Hikmet Hoca, “Şehir camileri gibi camimiz oldu.” diyor.

Hikmet Şen’in bu ay Hademe-i Hayrat köşemize konuk olmasının gerçek sebebi ise bu güzel hizmetler değil. Çünkü insanla karılmayan hiçbir harç uzun soluklu bir bina kuramaz. Karacasu merkeze 18 kilometre mesafede Babadağ’ın eteklerindeki 340 nüfuslu mahalleye bir kütüphane kurmayı aklına koyan Hikmet Hoca, çeşitli gazetelere ilan vererek kurulacak kütüphane için insanlardan yardım istemiş. Tabiri caizse karanlıkta bir mum yakmış ve mumun ışığı sönmesin diye kitapseverleri seferberliğe çağırmış. Çağrısı yanıtsız da kalmamış. Ankara’dan, İstanbul’dan, Diyarbakır’dan, Elazığ’dan, Kayseri’den, Sivas’tan ve daha pek çok şehirden koliler dolu su ansiklopediler, hikâyeler, roman-

Hikmet Hoca kütüphane vesilesiyle camiye gelen gençlerle normalin üzerinde bir iletişim geliştirmiş. Gençlerin ağabeyi olmuş, dertleriyle dertlenmiş, sevinçlerine ortak olmuş. Bu karşılıklı ilgi daha başka güzelliklere zemin hazırlamış. Gençler için cami, namaz kılınıp eve gidildiği bir yer olmaktan çıkıp, namaz aralarında da güzel vakitlerin geçirildiği mekâna dönüşmüş.

lar, şiir ve çocuk kitapları gelmiş. Cami kütüphanesi 3 binin üzerinde kitapla dolunca, öğrencilerin ödev için sürekli gereksinim duyduğu bilgisayar ve internet hizmetini de kütüphaneye ilave etmiş Hikmet Hoca. Bilgisayarlı kütüphane tamamlanınca gençler, çocuklar ve cemaat bu kütüphaneden faydalanmaya başlamışlar. Öğrenciler camide hem ödevlerini yapıyor hem de namazlarını kılıyorlar.

Bunun yanında İlçe Müftülüğü ve Milli Eğitim’in katkılarıyla köyde bayanlara yönelik Kur’an kursları açıldı. Bayanlar bu kurslara yoğun talep gösterdi. Hikmet Hoca, bir teyzenin ağlayarak kendisine, “Bu yaşıma kadar namazı yanlışı kılmaşım, iyi ki vesile oldunuz.” dediğini, mesleğiyle en çok gurur duyduğu anın da o an olduğunu söylüyor.

Bir caminin suretini ne kadar güzelleştirirsek güzelleştirelim, onu gerçek avizeleri olan çocuklar ve gençlerden mahrum bırakırsak her şey eksik kalacaktır. Hikmet Hoca kütüphane vesilesiyle camiye gelen

gençlerle güçlü bir iletişim geliştirmiş. Gençlerin ağabeyi olmuş, dertleriyle dertlenmiş, sevinçlerine ortak olmuş. Bu karşılıklı ilgi daha başka güzelliklere zemin hazırlamış. Gençler için cami, namaz kılınıp eve gidildiği bir yer olmaktan çıkıp, namaz aralarında da güzel vakitlerin geçirildiği mekâna dönüşmüş. Kutlu Doğum Haftası’nda tiyatrolar tertip ediliyor, Kur’an tilavetleri ve şiir sunumları, ilahiler icra ediliyor. Halk, gencinden yaşlısına, kadından erkeğine bu programlara yoğun ilgi gösteriyor. Hikmet Şen, hasta ziyaretleri, sırayla ezan ve müezzinlik icrası, yayla ve kır gezileri, çiğ köfte partilerinin yanında yaz kurslarında “Her çocuğa bir uçurtma” sloganıyla uçurtma festivali düzenliyor. Sıradaki projeler fidan dikme, müze ziyaretleri ve sokak hayvanlarına merhamet kampanyası. Aydın’ın Karacasu ilçesinin Dikmen mahallesinde sessiz sedasız yaşatılan bu güzellikler, hangi meslekten, hangi meşrepten olursa olsun geleceği yeşertmek isteyen herkes için küçük ama anlamlı bir örnek olma özelliği taşıyor. ■

İBNÜ'L-CEZERİ

Yaşar AKASLAN | Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İbnü'l-Cezeri, gerek yaşadığı dönemin otoritesi olması gerekse kendisinden

sonra yaşayan, özellikle kıraat âlimlerinin neredeyse tamamını etkilemesi sebebiyle Kur'an ve kıraat tarihinde tartışmasız bir kişilik olarak kaynaklarda yerini almıştır. O, kıraat ilminin en önemli otoritelerinden kabul edilmesi ve eserleri ilk başvuru kaynakları arasında olması hasebiyle gündemdeki yerini daima muhafaza etmiştir. İbnü'l-Cezeri, özellikle kıraat ilminin Osmanlı topraklarında yayılmasında son derece önemli bir isimdir. Zira bu ilmi ondan tahsil eden birçok Osmanlı âlimi söz konusudur. Dolayısıyla Osmanlı ulemasının Kur'an ilmine ilişkin olarak kıraat ve tecvide dair eserler kaleme almasında İbnü'l-Cezeri faktörünün çok önemli olduğu bir vakiadır.

Hayatının hemen hemen tamamını öğrenme ve öğretmeye hasreden İbnü'l-Cezeri, başta kıraat olmak üzere, tefsir, hadis, fıkıh, kelim, siyer, tarih, siyaset bilimi, dil ve edebiyat, tıp, astronomi, tasavvuf gibi neredeyse her branşta önemli eserler vermiştir. İbnü'l-Cezeri'nin, 82 yıllık ömrünün yaklaşık 75 yılını kıraat ilmine vakfettiği ifade edilir. Yüzü aşkın eser kaleme alan İbnü'l-Cezeri, belki de bu gayreti ve samimiyeti itibarıyla "sözü hüccet kabul edilen bir zat" olmuştur.

751/1350 yılında Şam'da doğan, ilk dinî tahsilini, aynı zamanda ticaretle uğraşan babasından alan İbnü'l-Cezeri, 764/1362 yılında hıfzını ikmal etmiş, döneminin önemli âlimlerinden ve otoritelerinden bizzat dersler almıştır. O, fasih ve belîğ ifade gücüne sahip, hitabet kabiliyeti oldukça yüksek biridir. Bir süre de baba mesleği olan ticaretle de meşgul olmuştur.

İbnü'l-Cezeri, çoğunluğu ilmi amaçlı olmak üzere birçok yolculuk gerçekleştirmiştir. O, bu seyahatler esnasında bazen yeni duyduğu bir âlimden istifade etmek ya da işittiği bir rivayeti almak için çeşitli yollar arayan bir öğrenci, bazen de sahip olduğu birikimi aktaran hoca konumundadır.

Bu bağlamda ilk seyahati, 768/1367 yılında tüccar olan babasıyla birlikte gittiği hac ziyaretidir. İbnü'l-Cezeri Medine'de bir yıl kaldıktan sonra tahsil amacıyla ilk Mısır seyahatini yapar.

O, Şam'da kaldığı süreçte ilk resmî görevi olan Kubbetü'n-Neşr'de yaptığı hocalıktan sonra, üstadı Ebu Muhammed Abdulvahhab b. es-Sellar'ın (ö.782/1380) vefatıyla boşalan Ümmü Salih türbesindeki Meşihatü'l-ikrâi'l-kübra makamına getirilmiştir.

İlmî saiklerle yapılan seyahatler, zamanla Memlûk hükümdarları ve yöneticileri ile kurduğu yakın ilişkiler, İbnü'l-Cezeri'nin Mısır ve Şam

arasında gidip gelmesine, sonunda Mısır'a yerleşmesine neden olmuş, bu durum onun eğitim-öğretim faaliyetlerini Mısır ve Şam'da sürdürmesini sağlamıştır.

İbnü'l-Cezeri'nin, zamanın hükümdarları arasında en adaletlisi ve adaleti sayesinde atlı giden hükümdar olarak tarif ettiği Yıldırım Bayezit'in bir mektupla bizzat onu ülkesine davet etmesi üzerine 797/1395 yılı Cemaziyelahir ayında, Mısır'dan ayrılmıştır. İskenderiye Körfezine gitmiş, burada günlerce kalmıştır. Aynı yılın recep ayının beşinci günü deniz yoluyla Antakya'ya gelmiştir. Burada dahi öğrenci okutmayı ihmal etmeyen İbnü'l-Cezeri, kısa bir zaman sonra Antakya üzerinden Bursa'ya geçmiştir.

Yıldırım Bayezit'in davetlisi olarak 798/1395 yılında Bursa'ya gelen İbnü'l-Cezeri'yi padişah, şehrin dışına kadar çıkıp saygıyla karşılamış, daha sonra da onun şerefine Bursa Ulu Camii'nde Yıldırım Bayezit Daru'l-Kurrası'nı hizmete açmıştır. Burada eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan İbnü'l-Cezeri'ye padişah tarafından Muallim-i Sultani olarak Reisü'l-Kurra ünvanı verilmiş ve yüksek miktarda maaş bağlanarak öğrenci yetiştirmesine imkân sağlanmıştır. Burada, başta Yıldırım Bayezit'in çocuklarına Muallim-i Sultani olarak hocalık yapan ve padişahın oğullarıyla özel ilgilenen İbnü'l-Cezeri, çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir.

Temsili minyatür

798/1395 yılında İstanbul'un fethi için büyük bir ordu hazırlayan Yıldırım Bayezit, İbnü'l-Cezeri'ye bu kuşatmaya hazırlanmasını teklif etmesi üzerine, aynı yılın şevval ayında İbnü'l-Cezeri, söz konusu askerî harekâta katılmak üzere Bursa'dan ayrılmıştır. Bu muhasarada bizzat bulunduktan sonra 798/1396'da gerçekleşen Niğbolu Savaşı'nda onu Yıldırım Bayezit'in beraberinde bir danışman olarak İbnü'l-Cezeri'nin padişahın ve ordunun manevi gü-

cünü takviye etme vazifesini de icra ettiğini görüyoruz.

Ankara Savaşı'nda esir düşen Yıldırım Bayezit'den İbnü'l-Cezeri hakkında bilgi alan Timur, onun Bursa'da olduğunu öğrenince yanına getirilmesini emreder. Bunun üzerine İbnü'l-Cezeri, Bursa Kadısı Molla Fenari ve padişahın damadı Emir Buhari esir olarak Timur'un yanına getirilir. İki âlimi Bursa'ya geri gönderen ancak İbnü'l-Cezeri'yi bırakmayan Timur, onu bir yıl

kadar yanında tutar, ona izzet ü ikramda bulunur. İmam Cezeri'den burada kalmasını ister ve onu Keş şehrinde yaptırdığı, ancak yapımından itibaren iki yıl geçmesine rağmen müderris tayin etmediği büyük medresenin ilk müderrisi olarak görevlendirir.

İbnü'l-Cezeri, 829/1425 yılından sonra ifa ettiği hacın ardından özellikle gençliğinde çok arzulamasına rağmen bir türlü gidemediği Yemen'e gitme imkânı bulmuş ve orada birçok konferans ve ders vermiştir. Bu konferansları tamamlaması üzerine Yemen'den Mekke'ye; oradan da Kahire, Şam ve Basra'ya uğradıktan sonra Anadolu'ya ve Şiraz'a dönmüştür.

Ömrünü başta kıraat olmak üzere ilimlere adanmış İbnü'l-Cezeri, 833/1429 yılı Rebiulevvel ayının 5. günü (cuma) kuşluk vaktinde Şiraz'da Ayakkabıcılar Çarşısı'nda bulunan evinde, 82 yaşında vefat etmiştir. Cenaze merasimi, âlimlerin, idarecilerin ve halkın katılımıyla büyük bir kalabalık eşliğinde ve olağanüstü bir teveccühle gerçekleşmiş, naaşı Şiraz'daki Ayakkabıcılar Çarşısı'nda, yaptırdığı Daru'l-Kur'an'ın bahçesine defnedilmiştir.

İbnü'l-Cezeri, her anını ilimle ve eğitim-öğretimle dolu dolu geçirmesinin yanında, ilmini özel hayatına yansıtan vera sahibi, dindar ve örnek bir şahsiyettir. Sözgelimi, vefat edene kadar, seferi dahi olsa her muharrem ayının 20. gününü, pazartesi ve perşembe günlerini ve her kameri ayın 13-14-15. günlerini oruçlu geçirmiştir.

Beş erkek ve üç kız babası İbnü'l-Cezeri, bütün evlatlarını Kur'an ve hadis hafızı olarak yetiştirmiştir. Yetiştirdiği çocukları ve torunlarının bazıları dönemlerinin önemli ilim adamları olmuşlardır. ■

LEVENT UÇKAN:

“Din gönüllülüğü; insanların ‘Sana ihtiyacım var.’ dediği alanlarda var olmayı gerektiriyor.”

Söyleşi: Ali AYGÜN

H z. Peygamber döneminde cami nasıl şekillenmişti, neyi ifade ediyordu?

Medine'deki ilk toplanma yeriminin adıydı mescit, Mescid-i Nebi. Onun öne çıkan vasfı, kulluğun en damıtılmış sureti olan secdenin, Hz. Peygamber'in önderliğinde, topluca ve coşkuyla Rabbe sunulan

yer olmasıydı. Mümini Rabbine miraç ettiren namaz; kullara aynı zamanda kardeş olmayı da öğreten bir yapı arz etmekteydi. Öyle ki, hani neredeyse sahabe bu ibadeti ferdan ferda hiç görmemiş, görmediğini de denememişti. Farz namaz vakti geldiyse mümin kardeşleri mutlaka oradaydı ve bir araya geldikleri yerin adıydı mescit. Bu o kadar olmazsa olmaz bir algıydı

ki münafıklar dahi bu tanımdan kendilerini uzak tutamazdılar Peygamber Medine'sinde. Sabah ve yatsıda namaz saflarında boy gösterirlerdi.

Ezan duyulmaya başladığı andan itibaren, ânın vacibi bir koşturmaca başlardı Mescid-i Nebi'ye. Bu koşturmanın dışında kalamazdı âmâ Ümmü Mektum. Zira mesci-

de devam konusunda görme engeli ile ilgili soruya mübarek ağızdan: “Ezan sesini duyacak mesafede ikamet ediyorsan gelmelisin.” cevabını almıştı o kutlu sahibi.

Velhasıl Rasul’ün Medine’sinde hayat günde beş kez mescitte temizlenmekteydi. Âdeta kan toplanıyor, oksijenle tazeleniyor ve topluma tekrar iade ediliyordu. Namaz kötülükten alıkoyan, miraç ettiren, vakitleri belirlenmiş bir hediye idi. Ümmetin hayatı namaz etrafında akıyor; namaz, müminleri günde beş kez mescitte topluyor ve dağıtıyordu.

Ümmet yüzyıllarca, şehirlerini ve hayatının akışını Medine-i Münevver’e den aldığı bu ilham üzere kurmaya çalıştı. Namaz yörüngesinde akan bu huzurlu hayatta, işler namaz vakitlerine göre belirlendi, buluşmalar ona göre ayarlandı. “İkindiden önce, ikindiden sonra” tabirleri cümleleri süsledi.

Mekânlar camilere göre tarif edildi. “Mescidi soluna al ve yürü, biraz ilerde.” Zamanın, mekânın, işlerin namaza (miraca), Rab ile randevuya göre ayarlandığı İslam başka bir İslam’dı mutlaka.

İslam’la inşa edilen şehrin kalbi, ümmetin ibadet ve ilim merkezlerinde attı. Çarşı, pazar ve sosyal hayat, mescit kiblesinden ayrılmamaya gayret etti. Kible, tüm hayatın İslamlaşması çabasında bir mihenk taşı oldu.

Zamanla mimari gelişti, insanlar çoğaldı. Mimarinin ulaştığı imkânlar camiye; medreseyi, tekkeyi, dergâhı, hamamı, imareti, şifahaneyi ekleyerek cami havzalarında külliyelerin oluşmasını sağladı. Cami uzunca yıllar bu yapıları bir evlat gibi bağrına bastı.

Ancak zamanla külliyenin içindeki yapılanmalar da büyüdü büyüdü ve kabına sığmaz bir hâl aldı. Mescid-i Nebi’nin mütevazı fizik imkânlarında ilim talebelerinin oluşturduğu tabii halkalanmalar, barınma için kullanılan gölgelikler, önemli konuların istişare edildiği yerler her biri farklı bir adla anılıyordu artık. Mektep, medrese, tekke, şifahane gibi...

İnsanlar artık bu gibi mekânlarda toplanıyorlar ve ümmetin işlerini bu mekânlarda yürütüyorlardı. Ancak neşvünema buldukları cami, hâkim şemsiyesini koruyor ve ibadetlerin en başlıcasını yerine getirmek üzere müminleri sık sık davet ediyor ve bir misafir gibi bağrına basıyordu. Ümmet de bu çağrıya icabet ediyor namazı ve onu ikame edeceği alan olarak mescidi hayatının kiblesinde tutmaya çalışıyordu.

Önceden cami, etrafında kümelenen kütüphane, sebil, kuş evi, tekke, imaret, türbe, medrese, hazine ve muvakkithaneyi barındıran külliye ile hayatın merkezinde duruyorken nasıl oldu da belirli vakitlerde açılıp kapanan ve bu hâliyle hayatın kıyısında kalan bir mekâna dönüştü?

Aradan yıllar geçti. Pek çok cami yapıldı. Ancak bırakın münafıkları, müminler dahi namaz için mescitte toplanmayı gereksiz görür oldular. Camiler şehirlerin en ıssız mekânları olarak insanlardan ziyade kuşları ağırlamaya başladı. Ne olmuştu? Namazımız ve mescidimizin istikamet verdiği yüzyıllar sanki gerilerde kalmıştı. Yeni dünyanın farklı toplanma mekânları, farklı rehberleri vardı ve yeni dünya farklı kiblelere akıyordu. Ne olduğunu anlamadan mescitlerimi-

zi, modern kültürün aktığı kibleye göre kullanmaya başlamıştık bile. Mesai şartlarından, tatil günlerine pek çok mazeretimiz vardı. Mescitlerin sadece namaz için, o da vakit namazlarında değil cumalarda, teravihlerde hatırlandığı yeni mescit kullanımlarımız ve alışkanlıklarımız oluşmuştu bile. Camilerimizin mimari kibleleri, olduğu yönde durmaya devam etmekteydi ancak ümmetin günlük pratikleri ve tarzı çoktan sünnetten (izden) ayrılmış, ümmetin ayakları sırttan uzaklaşmıştı. Yön olarak kibleyi tutturan ümmet; algı, anlam verme ve istikamette çoktan farklı bir medeniyete ve farklı kiblelere akmaya başlamıştı. Modern toplumun farklı bir kiblesi, farklı bir akışı, farklı cem alanları, farklı coşkuları velhasıl farklı kalpleri vardı. Cami artık ümmet için dahi, tarihi bir kalpti. Ümmetin de kalbi farklı ritimde farklı mekânlarda ve farklı önceliklerle atmaktaydı. Derdimiz nedir? Ne anlatmak istiyoruz? Namaz ve onun icra alanı olarak mescidi, ümmetin hayatının kiblesinde tutmak; hayatı namaz merkezli anlamak, yapılandırmak cümlesinden ne kastediyoruz? Bu cümlelerin modern çağda ete kemiğe bürünmesi nasıl olacaktır? Bu idealden ümmet olarak ne anlıyor ve nasıl icra etmeye çalışıyoruz? Günümüzde, “Mescidi rayına oturtmadan ümmet istediği hedefe yol alamaz, yol bulamaz.” iddiasıyla neyi kastediyoruz? Tüm bu soruların cevabını aramaktır niyetimiz.

Üniversite hocalarımızın ilim hâkaları, müftülerimizin açılış, protokol ve büro görevleri, iş adamlarımızın alışveriş yoğunlukları, öğrencilerimizin ders saatleri, velhasıl toplumun her kesiminin ezanla camide saf tutamaması için bir ma-

zereti vardı yaşadığımız yüzyılda. Müttevazı seccadelerimiz camilerimizin yerini almış, cuma ve bayram namazı kılınan dernek ve yurtlarımız camilerimizi zayıflatmıştı. Camiler “cami (toplayıcı)” olma özelliğini yitirmişti. Ümmet; namazını ve cemaatini muhafaza edememiş; bu yüzden kendi muhafazasını da yitirmişti. Beş vakit namaz kılınların oranı % 99’u Müslüman ülkede % 42’ye gerilemişti. Namazını, cemaatini, camisini yitiren ümmet varlığını sürdürebilir miydi?

Yaşadığımız modern çağda farklı sebepleri sıralamak mümkün şu veya bu ama bir gerçek var ki ümmet namaza camide cemaatle devamda farklı alışkanlıklar oluştu. Artık namazı camide kılsak da olurdu. Nasılsa yeryüzü bize mescit kılınmıştı. Cemaate yetişemesek de olurdu kendimiz cemaat yapıverirdik. Vakıt desen, nasılsa daha vardı. Velhasıl camiden ve namazın kurucu etkisinden uzaklaşan ümmetin yeni alışkanlıkları en büyük engelin kendi olmuştu.

Peki, yeniden namazımızı ve camimizi nasıl ayağa kaldıracacağız?

Ümmeti dokuyan fabrika olarak cami; ümmet olma noktasında farklı problemler yaşıyorsa ki yaşıyor, bunun en temelinde ümmeti dokuyan fabrikanın yaşadıklarına gözleri çevirmek gerekiyor.

Ümmetin paramparça olmuş hâline bakarak yaşayan-yaşatan bir caminin olmadığını söyleyebiliriz. Tekke var, medrese var, vakıf var, dernek var, bina olarak mescit var ama bizi bir yapan caminin olmadığını görüyoruz. Yaşayan bir cami kültürünü kaybettiğimiz için, camileri aktive edelim derken; sosyal organizeleri boca ediveriyoruz

camilere. Bilinen on faaliyeti ister okula ister şirkete, isterse camiye dökelim, orayı canlandırır ve kaynaştırırız. Ama problem bu değil ve bu düzlemde konuşularak vakit kaybedilmemesi kanaatindeyim.

Camide başlayıp cami dışına taşan bir görev icra ediyorsunuz. Dini camiye hapsedmiyorsunuz. Çalışmalarınızı, projelerinizi anlatır mısınız?

“Camiyi israf etmeme gayreti” işin odak cümlesi olsa gerek. “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır” fermanı ise insanların ihtiyacı var dediği alanlarda varız demeye itiyor din gönüllüsünü. Tabii bu hizmetlerin, irşat gibi merkezi olanları var olduğu gibi aşevinden, bağımlılıkla mücadeleye, kan kampanyalarından, sağdıçlığa, boşanma sürecinde son celse den önce bir kez de dini rehberlikle konuyu değerlendirmek ister misiniz muhataplığına değin. Yelpaze çok geniş; yetişmişliğiniz neye ne kadar yetiyorsa oraya kadar uzanıyor din hizmeti. Yetemediğiniz yerde doğru muhataba yönlendirme bir diğer rolünüz. Din gönüllüsünün oluşturduğu güven öyle bir şey ki danışılır olunuz hayatın tüm alanlarına uzanıyor. Yetkin olduğunuz sınırlarda bizzat sizle, alan dışı danışmalarda yönlendireceğiniz alan uzmanlarıyla...

Görevde bulunduğum 10 yıl boyunca her yıl bir projeyi yerel imkânlarla çalışıp Diyanet İşleri Başkanlığına sunmaya gayret sarf ettim. Fotoğraflarla destekli bu projelerin ülke geneline uyarlanabilir olmasına özen gösterdim.

“Gece İhya Programları” (Hatimli teheccüt, cami ikramları, sohbet, dua formatında 2009’dan bu yana

uygulanıyor.) Bu kapsamda bir Kutlu Doğum etkinliği olarak çağışılan “Bad-ı Saba” (Rasulullah’ın doğum dakikalarına hürmeten gece organize edilen on binlerce katılımla Türkiye genelinde farklı illerde eşgüdümlü icra edilen program)

“7 Yaşındayım Namaza Başlıyorum”, proje sahibi meslektaşlarımızla kurduğumuz TÛMDİN-DER isimli derneğimiz aracılığıyla ilkini Fatih Camii’nde üç bin çocuğumuzun katılımıyla gerçekleştirdiğimiz bir etkinlik. Ülke genelinde İzmir, Kahramanmaraş, Rize vb. pek çok ilimizde binlerce gencimizle uygulanmaya devam ediyor.

“Aşhane”, İstanbul genelinde her gece 22.00-03.00 saatlerinde bin kadar sokak insanına yönelik bir dağıtım aracıyla çorba ikram edilmektedir. Doç. Dr. Mahmut Karaman’ın organize ettiği bu hizmetin üretimi halkımız tarafından cami aşevimizde yapılmaktadır.

TDV İyilik Projesi kapsamında 330 üniversite öğrencimizin barınma başta olmak üzere sosyokültürel ihtiyaçları din gönüllüsü meslektaşlarımızla birlikte karşılanmalıdır.

“Bağımlılıkla Mücadele”, Kaymakamlık şemsiyesi altında ilçedeki bağımlılıkla mücadelede konumumuzu faaliyetlerimizle güçlendiriyoruz. İlçe emniyet ve TSM ile koordineli yürütülecek bir projemiz sunum aşamasında. Her ilçede bir camimizin bu mücadelede etkin olarak yapılandırılması öngörüsüyle bu projeyi hazırladık. Bağımlıların kısa süreli yatışlı tedavileri sonrasındaki süreçlerinin koordine edilmesine yönelik bu çalışmada mabedin, gerek fiziki imkânları gerek diğer kurumlardan personel

takviyesi ile etkin bir rol üstlenmesi hedefleniyor. Bağımlıkla mücadelede, kutsalın yeterli desteğini almadan kalıcı sonuçlara ulaşabilmesi mümkün görünmüyor.

Gençlere ve çocuklara bir zihin dünyası oluşturma, istikamet kazandırmaya yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?

Ülkemizde din eğitimi yaz Kur'an kursları, cuma vaazları ve hutbeleri gibi genel nüfusumuza yönelik ve imam hatip lisesi eğitimi ve yatılı kurslarımız gibi daha özel tanımlarla yapılmaktadır. Halkımızın genel din eğitimi inanç esasları, ilmiyal ve siyer, ahlak anlatımlarına ek olarak namaz dua ve surelerinden ibarettir. Özellikle lise ve üniversite aşamalarından gerek sanal imkânlar gerekse farklı inanç öbeklerinin soru ve itirazlarıyla karşılaşan gençlerimiz bu fikri girdaplardan zarar görmektedir. Muhafazakâr sosyal katmanlardan gelen ve geleneksel eğitim malzemesine sahip gençlerimizde dahi fikri yaralanmalara sebep olan bu saldırılara cevap verecek bir kelami ve felsefi donanıma sahip olmayan din eğitimimiz mevcuttur. Ailesi ve yakın dindar çevrelerle bu sorular çerçevesinde açık ifadelerle konuşamayan gençlerimizin gelecek hayatlarında bu sorular dine ilgisizlik, ibadetlerde gevşeklik vb. dışı yansısa da itikaden daha köklü

bir problem zeminidir. Camimizde vakit aralarında randevu usulüyle bire bir bu sorularla yorulmuş gençlerimizle "Ayar Sohbetleri" olarak isimlendirdiğimiz çalışma sekiz yıldır devam etmektedir. Fikri savrulmaların yanında bir diğer temel sorun entelektüel bataklık olarak nitelediğimiz bilgi enflasyonu ve kirliliğidir. Dinin tevhit akidesi ve açık ameli salih merkezli hayri hayata çağrısını bulandıran ve çok laf az amel olarak ortaya çıkan sapmaya karşı da gençlerimizi korumaya çalışıyoruz. Sosyal projeler ve topluma artı değer üretmede gençler sürekli gayrete getirilmekte. Önlerine hedefler konularak iş ve üretim esnasında tanışma, kardeş ve takım olma, değerlerimizi aktarma gibi hedeflere alan gerçeklikleriyle ulaşmaya çalışmaktayız. Bu yöntemle sanal bağımlılıklarından da kurtulmalarına katkı yapılmaktadır.

Kadın cemaatinizin durumu nedir?

"Cami Bayan Tanışma Günleri" "Yöre İkrâmı Günleri" ve özellikle hafta sonu ve mesai sonrası "Aile Sohbetleri" ile rutin Kur'an kursu ve Arapça ders halkalarımız takviye edilmektedir. Teravih ve hac-umre gibi dini sosyalleşme alanları dışında eşlerin aile olarak katıldıkları dini icralar ülkemizde çok gelişmemiştir. STK'ların aile-

ce katılıma uygun aşamalı seminer vb. programları bu alanda bir örneklik ifade etse de mabedin ibadet formatlı organizelerine ve cami aile sohbetlerine ihtiyaç üst düzeydedir. Özellikle 20-40 yaş diliminde çocuklu ailelerin birlikte katılabilecekleri cami programları için saatlik çocuk bakım ünitesi vb. alt yapılara yaygın olarak ihtiyaç vardır.

Dergimiz aracılığıyla meslektaşlarınıza iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

Günümüz dünyasında geçim standardının 8-10 saatlik emeklerle oluştuğu şartlarda yaşıyoruz. Bazen kurumlar ve işletmeler çalıştırdıkları personelin iş tanımını yaparken mesailerin yeterince verimli tanımlanmadığı alanlar da olabiliyor. Bugün ortalama bir DİB personelinin cami içi ve dışı görevlerini tanımladığımızda yeterince verimli süreçlerin işletilemediği kanaatindeyim. Vicdan, ben tanımlanan görevler dışında din-i mübin-i İslam ve ümmetin irşadı için hangi gayretlerin içinde olmalıyım, sorusunu sorduğunda her gönüllü kendi becerisine göre bu hizmeti üretmeye çalışacaktır diye düşünüyorum. Yolumuz cennete ve rıza-yı ilahîye varana değin halisçe iyiliklerde yarışmak duasıyla. ■

Levent Uçkan 1971 yılında Üsküdar'da doğdu. 1995'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2002 Yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kelim anabilim dalında "Halkın Din Anlayışı ve Bunu Etkileyen Faktörler" konusuyla yüksek lisansını tamamladı. 1998-1999 Yıllarında Ümraniye İmam Hatip Lisesi'nde meslek dersleri öğretmenliği yaptı. 1995-2005 yılları arasında farklı STK'larda eğitim danışmanlığı ve yöneticilik vazifesinde bulundu. Levent Uçkan, 2007 yılından bu yana Kadıköy Haşan Paşa Camii'nde imam hatip olarak görev yapmaktadır. Muhtelif dergilerde makaleleri yer alan Uçkan, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen "Tecrübe Paylaşımları" toplantılarında Türkiye genelinde "Cami Merkezli Hayat" konusunda 40'a yakın seminer verdi. Uçkan aynı zamanda Tüm Din Hizmetleri Derneği (TÜM-DİNDER)'nde yönetim kurulu üyesidir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

ALLAH GÜZELDİR, GÜZELİ SEVER...

islam'ı, adalet, merhamet, kardeşçe bölüşüm ahlakı, diğerkâmlık (isar), kardeşlik, barış (silm) vb. pek çok vasıfla niteleyebiliriz. Bu nitelemeler yanında, İslam'ın bir başka vasfı daha bulunur ki, bu ondaki tüm mükemmel niteliklerin beslendiği ana damarı gösterir. 'Güzellik sıfatı' İslam'a nispetle söylersek, İslam, bir güzellik dinidir.

Güzellik, yani cemel ve ihsan kavramları, Müslüman bireyin olduğu kadar, Müslüman toplum ve medeniyetlerin de en ayırt edici özelliğini, varoluş tecellisini teşkil etmektedir! Onun en temel hususiyetinin güzellik mefhumu olduğu gerçeği, Kur'an'da yer alan ve güzellik hakikatine işaret eden cemel (Nahl, 16/5.); behic, behcetü (Hac, 22/5; Kaf, 50/7; Neml, 27/60.); zinetü, tezyin (Hicr, 15/16; Kaf, 50/6 vd.); ihsan vd. kavramlarla temellenirken, bu konuda en açık bilgiyi içeren açıklama, Hz. Peygamber'in bir hadisidir.

"Muhakkak ki Allah güzeldir; güzelliği sever!" (Hakim, Müstedrek, I/26.)

Öncelikle şunu belirtelim ki, hadis-i şerif doğrudan Hz. Peygamber tarafından Allah'ın hakikat ve tecelli boyutuna dikkat çeken bir açıklama olması sebebiyle, sonsuz bir değere sahiptir. Kısaca, iman hayatımızın ve teslimiyet tecellilerimizin odağında yer alan Yüce Allah'ın mahiyet ve hakikat itibarıyla salt güzellik olduğunu dile getirmektedir.

Yüce Allah'a dair bu ifşa bize aynı zamanda, O'ndan kaynağını alan tüm değer ve tecellilerin de ancak

cemil olacağı vurgusunu ihtiva eder. Öyleyse, diyebiliriz ki, Allah'ın güzel olduğunu, O'nun cemel vasfının, cemel yanına baskın olduğunu ifşa eden hadis-i şerif, aynı zamanda biz müminlerin de, fert ve toplum olarak, varoluş ritminde bu güzelliğe iştirak etmemiz ve bu namütenahi güzellikten nasiplenmemiz zaruretiye güçlü bir vurgudur.

Kur'an'da güzellik algısı

İşte, tam bu bağlamda Kur'an'a baktığımızda, şu güzellik tasvirleriyle karşılaşırız: Her şeyden önce, güzel olan ve güzelliği seven Allah, var ettiği her şeyi güzellik ve ihsan halesiyle kuşatmıştır. (Neml, 27/88 (itkan)) Hasene ve ihsan terimlerinin ahlaki varoluşsal ışık kaynakları gibi durduğu bu noktada Allah, en güzel davranışı sergileyen kimseleri ödüllendirir, emeklerini ve beklentilerini boşa çıkarmaz. (Kehf, 18/30.) Yüce Allah, yaratılışlar âleminde güzelliğin tahtına insanı oturtmuş; onu, özel ihtimam ve özenle yarattıktan başka biçim, iç ve öz, duruş ve yetiler bakımından da en güzel kıvamda var etmiş (ahsen-i takvim, Tin, 95/4.); sima ve çehresini çok güzel nakşetmiş (ahsene, Gafir, 40/64; Teğabün, 64/3.); böylece hem tenini hem iç âlemini son derece mükemmel bir şekilde dizayn etmiş; sonuçta da kulundan ancak güzel olan davranışlarda bulunmasını istemiştir. "Güzel davrananları sevdiğini belirterek, 'güzel davranınız!' demiştir. (Bakara, 2/195.); iman, tefekkür ve ahlakın zirvelerine ulaşan kullarına en güzel ödül/cenneti (hüsna), hatta nihai amaç olan Cemalullah'ı müşahade etmeyi vaat etmiş (Yunus,

10/26.); zirvesine Hz. İbrahim ile Hz. Muhammed'i yerleştirdiği güzel örneklik (üsve) ufkunda (Ahzab, 33/21.), sınırlı güzelliklerle muttasıf olanlara sonsuz ödüller (En'am, 6/160.) vaat ederken; Ahiret yurdunda en güzel mertebenin, kötülüğe, güzel bir davranışla (hasene) mukabele edecekleri özgü olacağını (Ra'd, 13/22.) beyan etmiş; hata, günah, gönül incitme, vb. olumsuz davranışların restorasyonunun güzel davranışlar (hasenat) ile olduğunu (Hud, 11/114.) vurgulu bir üslupla dile getirmiştir.

Her yerde güzellik, zarafet ve tenasüp hakim olmalıdır, Kur'an'ın söyleminde. (Hud, 11/7; Mülk, 67/2.)

Farklı bir dünya ve hakikat idrakine sahip olan kimselerle güzellik ufuklarında rekabete girip, onlarla en güzel (ahsenu) yol, yöntem ve delillerle tartışılmalı (Nahl, 16/125.); sözün ve söylemin, hem muhteva hem de biçimce en güzel, ahenkli ve mütenasip olanı söylenmeli (İsra, 17/53.); sözlerin en güzel ve anlamlı olanına tabi olunmalı (Zümer, 39/18.); kutsal ve ilahî kaynaktan gelmiş metinlere sahip iken, zaman içinde hakikatten sapmış olan ehlikitapla da içerik ve üslupça güçlü, sağlam, ikna edici ve inandırıcı en güzel yöntemle mücadele edilmeli (Ankebut, 29/46.); maruz kalınan kötülüğe bile, bırakınız güzel olanı, 'en güzel bir davranış' (ahsenu) ile mukabele edilip savuşturulmalı (Müminun, 23/96; Fussilet, 41/34.)

Güzel Allah, biricik tez, yegâne hakikattir

Güzel Allah'ın nihai beyanı; kıyamete değin son vahyi olan İslam da, bu ebe-

dî hakikatten beslenerek, en olumsuz tutum ve davranışlarda bile daima güzel olan davranışı, yolu ve yöntemi emir buyurmuş; güzelliğin tecellisini (aletheia) hayatın her alanında ayakta tutmayı bir varoluş paradigması yapmıştır. Biz bu hâli, karşıtların ahenkli birlikteliği, ilahî güzellik potasında bir imtızacı olarak adlandırabiliriz. Mesela, özünde güzel olan sabır eylemini, yüceltici yönüne bir işaret olarak, güzellikle nitelemiş (sabr-ı cemil, Yusuf, 12/18, 83; Mearic, 70/5); kötü bir muameleye karşı bile, müsamahanın en güzel olanını buyurmuş (es-safha'l-cemil, Hicr, 15/85.); meşru bir gerekçeyle bile olsa, boşamanın da, en güzel tarzda olmasını tavsiye etmiş (serahan cemila, Ahzab, 33/28, 49); bir yurt, bir kişi, bir düşünce bırakılıp terk edilecekse, bunu dahi güzel bir terk ediş şekliyle gerçekleştirilmesini emretmiştir. (Müzzemmil, 73/10.) Kim? Güzel Allah!...

Hadislerde güzellik tecellileri

Güzelliğin uygulama alanı olarak hadis bahçelerinde gezindiğimizde de, dört bir yanda güzellik ırlarının koktuğunu; âlemin ve insanın dünyasına güzellik çağrılarının yapıldığını görmektediriz. Burada da güzellik tüm ufukları kuşatmış. Güzel Allah'ın güzel Peygamber'i Hz. Muhammed, yeryüzü bahçelerine güzellik tohumları ekmiş, güzelliğe elçi ve ona rehber olmuştur. İşte ondan (s.a.s.) kimi güzellik derlemeleri:

"Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel terbiyeden daha değerli bir bağışta bulunmamıştır." (Tirmizi, Birr, 33.)

Güzellik, boy atan nesil ve geleceğe hükmedecek hayırlı evlatlarda somutlaşan bir miras oldu burada. Ve yine, ona (s.a.s.) dair: "Hz. Peygamber, sevimli ve iç açıcı olmayan kötü isimleri, güzelleriyle değiştirdi." (Tirmizi, Edeb, 66.) Çünkü güzellik de, zıddı olan kavramlar gibi, sözcükler-

den yola çıkarak dimağ ve gönüllere doğru hareket eder. Sonra, uhrevi bir temellendirme: "Kiyamet günü sizler, hem kendi isimlerinize, hem de atalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Onun için, çocuklarınıza güzel isimler koyun." (Ebu Davud, Edeb, 61.) Güzellik kılavuzu, doğruluk ve insicam tellalı Hz. Peygamber'in sözleri bunlar. Güzellik âdeti her şeye saçılmış bir cevher. Çünkü demektir, adı güzel kendi güzel Muhammed, "Allah insana her işinde güzel davranmasını emredip yazmıştır. (Savaşta bile) öldüreceğiniz zaman öldürmeyi ihsan ile yapın. Hayvan keseceğiniz zaman da kesme işini ihsan ile/en güzel şekilde yapın. Kesecek kimse bıçağını bilesin ve hayvanı sakınleştirsin." (Müslim, Sayd, 57.)

Bu noktada biz, o meşhur ikiliği şöyle uyarlayabiliriz:

"Güzellikten oldu Muhammed hasıl, Muhammedsiz güzellikten ne hasıl?"

İslam Peygamberinin dilinde ve söyleminde güzellik, sadece şimdiki zamanla sınırlı sonuçlar ihtiva etmez. Tam aksine, güzel davranışlar, gelecek zamana doğru tüketilemez kalıcı modeller hâline dönüşür de, onu ilk uygulayan kimsenin manevi hazinesine katkı sağlamayı hep sürdürür. Bütüncül bir üslup içinde irat edilmiş olan şu Nebevi söz, bu bakımdan ne kadar anlamlıdır. "Kim İslam'da güzel bir işe öncülük ederse, hem kendi yaptığı için sevabını, hem de kendisinden sonra o güzel işi yapanların sevaplarını alır. Ne var ki, o güzel işi yapanların sevaplarından da hiçbir şey eksilmez." (Müslim, İlim, 15.)

Güzel söz, güzelliğin dillerdeki incisi

İslam, bireyi, uhrevi kurtuluşa erdirmeyi amaçlar. Bu kutlu amaca iletici her türlü davranış ve faaliyet de, bu nedenle teşvik edilir. Bu bağlam-

da Kur'an'da yer alan takva kavramı ve muttaki sıfatları yanında, pek çok ayet içinde şu ayet son derece dikkat çekicidir: "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan cehennem ateşinden koruyunuz." (Tahrim, 66/6.) Her şey sözle başladığından ve söz, ortaya çıkacak tüm tecellilerin yön kılavuzu olduğundan, Kur'an'ın, "Ey iman edenler! Allah'a karşı saygılı davranın ve doğru (sedid) söz söyleyin." (Ahzab, 33/70.) buyruğuna benzer şekilde Hz. Peygamber de, takva-güzel söz bütünlüğü içinde, şu veciz ifadeyle hitap etmiştir bize: "Yarım hurma ile bile olsa, cehennem ateşinden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız, o vakit, güzel bir söze sarılın!" (Müslim, Zekât, 68.)

İlahî güzellikten esinlenen; nebevi ahenk ve tenasüple donanan güzel söz sadece ateşten koruyucu değil, aynı zamanda, mümin için bir sadakadır da, kutlu Nebi'nin dilinde: "Güzel söz ve (namaza giderken) atılan her adım, bir sadakadır! Yol göstermek de bir sadakadır." (Buhari, Cihad, 72.)

Kısaca;

İslam, özü bakımından ilahî güzelliğin bir yansımasıdır. Güzellik mefhumu da, Müslüman birey ve toplumu kuşatan bir manto, namütenahi yücelikte bir sema, mutlak güzelliğe atıfta bulunan sonsuz hareli bir gök kuşağıdır.

Bundan olsa gerek, Hz. Peygamber, en erdemli iman hangisidir diye sorulduğunda, "Güzel ahlak." diye cevap vermiş (İbn Hanbel, IV/388.); kendisi, tekbirlerden sonra daima, "(Ey Allah'ım!) Beni güzel ahlaka erıştır, senden başka güzel ahlaka yöneltecek yoktur!" (Tirmizi, De'avat, 32.) şeklinde niyazda bulunmuştur. ■

III. Ahmet Kütüphanesi ve
arz odası, Enderun

ASHAB-I SUFFA'DAN ENDERUN'A SİSTEM KURANLARI YETİŞTİRME STRATEJİSİ

Ashab-ı Suffa'da yaşayanlar günün büyük bölümünü Peygamber Efendimiz ile birlikte geçirdikleri için İslamiyet'i en ince noktasına kadar öğrenmişlerdir. Hz. Peygamber'in Medine'de geçirdiği sekiz sene içinde bu ocakta yetişen birçok sahabe, daha sonra dünyanın dört bir yanına yayılarak İslamiyet'i anlatmış, tebliğ vazifesini yerine getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin de dünyanın dört bir yanına yayılmasının özünü işte bu teşkil eder.

Günümüzde her ne kadar dünyanın “kapitan köşkü”nde oturan Batı dünyası ile ilişkileri yürütmek için miladi takvim kullanıyorsa da;

İslam âlemi için mukaddes olan gün ve geceleri, bayramları belirlemede ay hesabına dayalı hicri takvim kullanılması zorunluluktur.

Miladi takvim ile hicri takvim ara-

sında bulunan 11 gün fark, hicri takvimin her sene miladi takvime göre farklı günlere denk gelmesine yol açıyor.

Bu yüzden ramazan ayı, bayram-

lar, kandil geceleri; 365 günü, dört mevsimi dolaşiyor...

Bunlardan birisi de Peygamber Efendimiz'in doğum tarihinin miladi takvime göre her sene farklı tarihlere denk gelmesiyle karşımıza çıkıyor.

Hiz. Peygamber hicri takvime göre Rebiu'l-evvel ayının 12. gecesi dünyayı teşrif etmiştir. Bu tarih; miladi takvime göre 20 Nisan 571'e denk düşmektedir...

İslam âlemi işte bu yüzden Peygamber Efendimiz'in doğum gününü hem hicri takvime göre hem de miladi takvime göre kutlamaktadır.

20 Nisan tarihinin "Kutlu Doğum" olarak belirlenmesi de buna dayanmaktadır.

Hazret-i Peygamber'in doğum gününe dair bugüne kadar epeyce yazıldı, çizildi...

Ben burada Peygamber Efendimiz'in inşa ettiği sistemin özellikle Osmanlı Devleti tarafından uygulanıp dünyanın dört bir yanına İslâm'ın sesini nasıl ulaştırdığına yönelik bilgi vermeye çalışacağım.

Hepimizin bildiği üzere; Peygamber Efendimiz Mekke'de dünyaya gelmiş ve kendisine verilen peygamberlik vazifesini Mekke'de yerine getirmeye çalışmıştır.

Tebliğdir bu görev...

Mekkeliler Hiz. Peygamber'in mesajına ne yazık ki kulaklarını tıkayınca, o da Medine'ye hicret etmiştir.

İşte burada Müslümanlar sistemli bir çalışma içine girmişlerdir.

Peygamber Efendimiz, Medine'de, Mescid-i Nebevi'yi inşa ederken burada yoksul sahabelerin kalması

için "Ashab-ı Suffa"yı da yaptırmıştır. Başlangıçta fakir sahabelerin kaldığı bu ocak, zamanla bir eğitim öğretim yuvasına dönüşmüştür. Öyle ki Ebu Hureyre gibi Hiz. Peygamber'den çok sayıda hadis-i şerif rivayet eden sahabeler "Ashab-ı Suffa"da yetişenler olmuştur. (Mustafa Baktir, "Suffe", DİA, cilt 37, s. 469-470, İstanbul 2009.)

Günümüzde enderunda en üst rütbelilerinin kaldığı odayı, Kutsal Emanetler Dairesi olarak biliyoruz. Osmanlı döneminde enderundaki bu dairenin adı "has oda" idi; has olması ise diğer odaları başarıyla geçip de padişaha en yakın olanların bu odada kalmasından ileri geliyordu.

Burada yaşayanlar günün büyük bölümünü Peygamber Efendimiz ile birlikte geçirdikleri için İslamiyet'i en ince noktasına kadar öğrenmişlerdir. Hiz. Peygamber'in Medine'de geçirdiği sekiz sene içinde bu ocakta yetişen birçok sahabe, daha sonra dünyanın dört bir yanına yayılarak İslamiyet'i anlatmış, tebliğ vazifesini yerine getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin de dünya

nın dört bir yanına yayılmasının özünü işte bu teşkil eder. Osman Gazi'nin kurduğu küçücük beylik, I. Murad döneminde çıkarılan "pençik kanunu" vasıtasıyla, içinde savaş esirlerinin de olduğu büyük bir orduya sahip olmuş; ardından da II. Murad döneminde çıkarılan "devşirme kanunu" sayesinde devleti yönetecek yetenekli çocukları, devletin merkezinde yetiştirme imkânına kavuşmuştur. (Abdülkadir Özcan, "Devşirme", DİA, cilt 9, s. 254-257, İstanbul 1994.)

Bu iki adım, devletin merkezleşmesi ve devlet kurumlarının yerleştirilmesi için çok önemliydi.

Topkapı Sarayı denilince akla ilk gelen yer harem oluyor. Aslında kapalı kapılar ardında olduğu için merak uyandırması da garipsenmemeli... Fakat aynı gizliliğin olduğu bir diğer bölüm ise "enderun"dur ve bizim enderuna dair ne yazık ki yeterli bilgi birikimimiz de yok...

Enderun; bir bakıma Hiz. Peygamber'in mesajının dünyanın dört bir yanına ulaştırılmasını sağlayan "ashab-ı suffa"nın işlevini görmüştür.

II. Murad'ın enderunu kurduğunu yukarıda söylemiştik; bu ocağın esas teşkilatlanması da Fatih Sultan Mehmet döneminde olmuştur.

Fatih; Doğu ile Batı kültürüne vâkıf, öğrenmeye doymayan bir padişah portresi çizmiştir. Onun zamanında Osmanlı Devleti tam anlamıyla devletleşmiştir. İstanbul'u fetheden güzel kumandan hazırladığı "Kanunname" ile Osmanlı Devleti'ne tam anlamıyla şekil vermiştir.

Ufku açık padişah devletin uzun ömürlü olması için de enderuna

gereken önemi vermiştir. Enderunun esas fonksiyonu; devlete sadık, padişaha sınıksız bağlı, devrin politik atmosferine vâkıf, yönetme becerisi ile dolu gençleri yetiştirmektir.

Peki, bu gençlerin yolu enderun ile nasıl keşiliyordu?

Padişahın çıkardığı ferman ile yola çıkan ve adına “Turnacıbaşı” denilen Osmanlı askerî teşkilatında görevli rütbeli bir yeniçeri, önceden belirlenen yerlere giderek Hristiyan ailelerin çocuklarını inceler ve onlardan “gözünde ışık parlayanları” seçip İstanbul’a doğru gönderir.

Elbette bu seçim süreci, son derece

sıkı kurallara bağlıdır. Misal vermek gerekirse; ailenin tek çocuğu varsa, ne kadar zeki olursa olsun alınamaz; bir beldede ancak 40 henden birinden çocuk seçilir. (Abdülkadir Özcan, “Devşirme”, DİA, cilt 9, s. 254-257, İstanbul 1994.)

Turnayı gözünden vurmak diye bir deyim vardır ya; “Turnacıbaşı” da çocukların gözlerine, mimiklerine, boylarına, konuşmalarına, hareketlerine bakarak onların kalitesini kolayca anlayacak donanıma sahiptir. (Abdülkadir Özcan, “Turnacıbaşı”, DİA, cilt 41, s. 428, İstanbul 2012.)

Eskilerin ‘ilm-i kıyafet’ dedikleri, günümüzdekilerin fizyonomi ile açıkladıkları bir şey bu... Nitekim XVIII. yüzyılda yaşayan Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri’nin Marifetname başlıklı eserinde bu konudan bahsedilen bir bölüm de bulunmaktadır.

Turnacıbaşı’nın seçtiği çocuklar ve gençler, gruplar hâlinde İstanbul’a kadar getirilir. Bunlar özellikle “yeniçeri ağası”nın gözetimi altında tekrar incelenir ve içlerinden en keskin zekâlıları Topkapı Sarayı’na, yetişmesi gerekenler ise enderunun hazırlık sınıfı sayılabilecek diğer saraylara gönderilirler.

Topkapı Sarayı’na, Ayasofya’ya bakan meydana girdikten sonra ulaşılan üçüncü kapı “Babü’s-Saad”dir ve bu kapının ardındaki avlu enderun olarak isimlendirilir.

Günümüzde enderunda en üst rütbelilerinin kaldığı odayı, Kutsal Emanetler Dairesi olarak biliyoruz. Osmanlı döneminde enderundaki bu dairenin adı “has oda” idi; has olması ise diğer odaları başarıyla geçip de padişaha en yakın olanların bu odada kalmasından ileri geliyordu.

Enderun eğitim sisteminde yedi oda bulunmaktadır. Bunlar; “küçük oda, büyük oda, doğancı koğu, seferli koğu, kiler odası, hazine odası, has oda”dır. Odaların sıralaması da yazıldığı şekildedir. (İsmail Hakkı Baykal, Enderun Mektebi Tarihi, İstanbul Fethi Derneği Yayınları, İstanbul 1953.)

Enderuna gelenler ilk önce küçük oda ile büyük odada temel öğrenimlerini görüp ardından sırasıyla diğer odalara terfi ederlerdi.

Bu odalarda; Kur’an-ı Kerim, hadis, tefsir, fıkıh, Arapça, Farsça, tarih, coğrafya, matematik gibi derslerin yanı sıra öğrencilerin ahlaki gelişimlerini tamamlayacak Kelile ve Dimne, Bostan ve Gülistan gibi eserler de okutulurdu.

Enderun ocağında yetişenlerin zihinsel gelişimlerinin yanı sıra güçlü bünyeye sahip olmaları amaçlandığından dolayı; spor yapmalarına, güçlenmelerine de dikkat edilmiştir. Bu yüzden enderunda yetişenler ata binmeyi, ok atmayı, ağırlık kaldırmayı, kılıç kullanmayı çok iyi şekilde öğrenirlerdi. (Hâfız Hızır İlyas, Târih-i Enderun Letâif-i Enderun 1812-1830, Güneş Yayınları, İstanbul 1987.)

Her bir odada farklı alanlarda uzmanlaşan gençler; her biri devletin yönetim merkezinde devlet adabını, devlet adamı olmanın inceliklerini öğrenirlerdi. Her şeyden önce; padişah, gündelik hayatını enderunda geçirdiği için burada kalanlar padişahın gündelik hayatını takip etme imkânına sahip oluyorlardı.

Has odaya kadar yükselenler, buradan önemli devlet görevlerine tayin edilerek saraydan çıkarılıyordu. Enderun öğrencilerinin

Elbette sistemin XVII. yüzyıldan başlayarak bozulması, XVIII. ve XIX. yüzyılda gerileyip yozlaşması, Osmanlı medeniyetinin yayılmasını oldukça yavaşlatmıştır. Fakat unutulmaması gereken bir nokta var ki; devletin en zor günlerinde dahi “İstanbul görgüsü, nezaketi; İstanbul merkezli Osmanlı kültür ve medeniyeti” üç kıtada dillendirilmiştir.

evlenmeleri yasak olduğu için bu yüksek görevlere tayin edilenlerin çoğunun, haremdeki hanımefendiler ile evlendirilmeleri söz konusu oluyordu. Hatta “has oda”da padişahın yakınında olanların, sultanın kızları ya da kız kardeşleri ile evlendirilmeleri bile söz konusu oluyordu ki Kanuni Sultan Süleyman’ın en yakınındaki isim olan Pargalı İbrahim Paşa’nın padişahın kız kardeşi Hatice Sultan ile evlendirilmesi ya da Lâle Devri’nin padişahı III. Ahmet’in sadrazamı Nevşehirli İbrahim Paşa’nın padişahın kızı Fatma Sultan ile evlendirilmesi bu örneklerdendir.

Elbette enderundan yetişen herkes vezir ya da sadrazam olamıyordu; fakat enderundan çıkanların büyük bir bölümü vali, beylerbeyi, kaptan-ı derya, yeniçeri ağası gibi önemli görevlere getiriliyordu.

Bu yüksek görevlere nazaran daha alt seviyedeki görevlere tayin edi-

lenlerin bir bölümü de, haremdeki hanımefendiler ile evlendiriliyordu. (Murat Kocaaslan, IV. Mehmed Saltanatında Topkapı Sarayı Haremi İktidar, Sınırlar ve Mimari, Kitap Yayınevi, İstanbul 2014.) Harem; Osmanlı Devleti’nde dişi karakteri, enderun ise erkek karakteri temsil ediyordu. Her ikisinde yetiştirilenler evlendirilerek, görev yerlerine İstanbul’un rengini, aydınlığını götürüyorlardı. Böylece Osmanlı Devleti’nin üç kıtaya yayıldığı süreçte, dört bir yana “İstanbul merkezli Osmanlı kültür ve medeniyeti” ihraç edilmişti.

Elbette sistemin XVII. yüzyıldan başlayarak bozulması, XVIII. ve XIX. yüzyılda gerileyip yozlaşması, Osmanlı medeniyetinin yayılmasını oldukça yavaşlatmıştır. Fakat unutulmaması gereken bir nokta var ki; devletin en zor günlerinde dahi “İstanbul görgüsü, nezaketi; İstanbul merkezli Osmanlı kültür ve medeniyeti” üç kıtada dillendirilmiştir. ■

BİR EMEK BİN MUTLULUK

Elif KÖKSAL | Kur'an Kursu Öğreticisi

Göreve başladığım ilk günlerdi. Adana'da kursumaya giderken büyük bir aşkla, her gün hamt ederek evden çıkıyordum. Kursum benim için nefes aldığım, huzur bulduğum ikinci yuvam olmuştu. Orada olduğum saatlerde, vaktin nasıl geçtiğini bilmeden, yorgun fakat huzurlu dönüyordum evime. Böyle bir kış dönemi bitmiş yaz kursu başlamıştı. Üç sınıfı olan, her sınıfın dolu dolu olup çocuk seslerinin sokağa taştığı cıvı cıvı bir Kur'an kursuydu. İşte o yaz tanışmıştık öğrencim Sadiye ile. Diğer sınıfta olmasına rağmen cana yakın tavrıyla, gelip sorular sormasıyla sevdirmişti kendisini. Yoğun bir dönemden sonra yaz bitti, tekrar kış dönemine başladık. Kursun altında açılan markette çalışırken gördüm Sadiye'yi. Selamlaştık, ayaküstü hâl hatır sorduktan sonra, neden bu yaşta çalıştığını sordum.

Babası vefat etmiş, abilerinin açtığı markette çalışmak zorunda olduğunu, kalabalık ailesine katkıda bulunmak istediğini söylemişti.

Ara sıra bir şeyler almak bahanesiyle uğrar, az da olsa konuşurduk Sadiye kızımızla. Hep yorgun olduğu hâlden belliydi. Bazen kendisi de çok yorulduğunu söyler, bir çıkış yolu olsa, hemen işi bırakır, derdi. Bende her defasında, yatılı bir Kur'an kursuna giderse hem kendini geliştireceğini, hem de bu yorucu işten kurtulabileceğini birazda esprili bir dille ona söyledim. Çünkü Sadiye akıllı, gözleri

ışıl ışıl, gelecek vaat eden bir kızıdı, belli ki dar geliyordu yaşadığı ortam ve sıkılıyordu. Sadiye'nin ailesi ve o mahalle halkı, dinî değerlere saygılı, camiye, hocayı seven fakat kızları okula göndermeyen bir anlayışa sahiptiler. Hatta bir gün Sadiye kursa gelerek abisinin başına gelen üzücü bir olaydan bahsetti:

"Hocam sizi gördüğüme çok sevindim. Biliyor musunuz ben yatılı kursa kaydoldum ve hafızlığa başladım!" demez mi? Çok duygulandım ve sevinçle tekrar tekrar sarıldım ona. O gün anladım ki, verilen emek mutluluk olarak bir yerde karşınıza çıkıyor. Rabbime hamt ettim, bu görevi bana bahşettiği için...

Hocam abime bir iftira attılar, şu anda hapiste. Size selamı var, hocana selam söyle bana dua etsin, diyor. Hocam ne olur dua edin, çok zor durumdayız" diyerek benden yardım istedi. Ben de ona her insanın başına bazı sıkıntılar gelebileceğini, sabretmeleri gerektiğini, Hz. Yusuf'un kıssasını örnek ve-

rerek teselli ettim. Dua edeceğimi söyleyip ve masumsa elbette Allah bir çıkış yolu gösterir, diyerek gönderdim. Bir süre sonra geldi ve çok mutluydu abisine fidye almak için iftira atıldığını ve bunu itiraf ettiklerini abisinin de hapisten çıktığını söyledi, ben de çok sevinmiştim bu habere.

İlk göz ağrım olan bu kurstan ayrılmış, yeni bir kursta göreve başlamıştım. Eski öğrencilerimle telefonla görüşür arada bir ziyaretlerine giderdim. Sadiye'den bir süre haber alamamıştım. O yıl Kutlu Doğum Programı üniversitenin yeni hizmete açılan bütün Adana'nın katılabileceği büyük bir salonda yapılacaktı. Ben de yeni kursumdaki öğrencilerimle gitmiştim bu programa. Salon dopdolu. Gerek halk, gerekse din görevlileri ve öğrenciler büyük bir ilgi göstermişti programa. Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz hocamızın konuşmacı olarak katıldığı program, "Din Samimiyettir" temasıyla hayli heyecan ve coşku uyandırmıştı bizlerde. Salonda kendime yer ararken bir ses duydum: "Hocam!" Döndüm, baktım öğrencim Sadiye. Uzun zamandır görüşmemenin özlemiyle sarıldık birbirimize. "Hocam sizi gördüğüme çok sevindim. Biliyor musunuz ben yatılı kursa kaydoldum ve hafızlığa başladım!" demez mi? Çok duygulandım ve sevinçle tekrar tekrar sarıldım ona. O gün anladım ki, verilen emek mutluluk olarak bir yerde karşınıza çıkıyor. Rabbime hamt ettim, bu görevi bana bahşettiği için... ■

DİN GÖNÜLLÜSÜNÜN EN GÜZEL VASFI: EL-EMİN'İN YOLUNDA GÜVENİLİR OLMAK

Doç. Dr. Abdurrahman CANDAN | Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Her şeyin başı güven ve güvene olan güvencededir. Güveni temin etmek kadar sürdürülebilir bir ahlaki erdem olarak benimsemek, ayrılmaz bir meziyet olarak kabul etmek, temel esastır. Din görevlisi her şeyin başında bunu temin etmeden yola çıkmamalıdır. Mensubiyet, kimlik veya ait olduğumuz kurum bir şekilde “güvenilir olma” vasfını kazandırdığı zannını oluştursa da hakikatte yeterli olamamaktadır.

Güven kelimesinin Arapça karşılığı “emn”-dir. İman ve emn lafızları aynı kelime kökünden türemişlerdir. Dolayısıyla iman ile güven arasında çok yakın anlam ilişkisi bulunmaktadır. İmanın lafız itibarıyla iki temel anlamı bulunmaktadır: Birincisi, başkalarına güven vermek, ikincisi ise güven içinde bulunmaktır. İmanlı kişi yani mümin de Allah’a inanmanın sağladığı güven ile emin olan, hem de başkalarına güven veren kişi anlamına gelmektedir.

Güvenilir olmak aynı zamanda sorumluluk gerektirir. Her müminin evvela Rabbine karşı, ardından kendine karşı, sonra da diğer bütün insanlara karşı ‘emin/güvenilir’ olması gereklidir. Verdiği sözler, yaptığı anlaşmalar, aile mahremiyeti, verilen selama karşılık verme, sırları saklama, ayıpları yaymama, üstlendiği görevi yerine getirme konusunda son derece güvenilir olmalıdır.

“Güvenilir olma” tüm peygamberlerin ortak vasfıdır. Onlar bu vasfı ile Allah’tan buyruklar alıyor ve insanlara tebliğ ediyorlardı. Peygamberlerin getirdikleri öğretileri kabul etmeyenler güvenilir olmaları noktasında aykırı bir görüş beyan edemiyorlardı. Etseler de karşılık bulmuyordu.

Peygamber vârisi din gönüllülerinin de başarılı olabilmeleri için bu vasfı taşımaları gereklidir. “el-Emin” vasfı Hz. Peygamber’in mihrabında bulunmanın gerektirdiği temel özelliklerin başında gelmektedir.

Her şeyin başı güven ve güvence. Güveni temin etmek kadar sürdürülebilir bir ah-

laki erdem olarak benimsemek, bir meziyet olarak kabul etmek temel esastır. Din görevlisi her şeyin başında bunu temin etmeden yola çıkmamalıdır. Mensubiyet, kimlik veya ait olduğumuz kurum bir şekilde “güvenilir olma” vasfını kazandırdığı zannını oluştursa da hakikatte yeterli olamamaktadır. Mihrapta bulunmak ilk etapta güvenilir olma kanaatini oluşturmamakla birlikte bu vasfın beslenmemesi, gereğinin yapılmaması, istenilmeyen sonuçlara neden olabilmektedir. Zaman içinde güven alanında oluşan aykırılıklar, potansiyel olarak verilen krediyi tüketmekte ve neticede istenilmeyen sonuçlar doğurabilmektedir.

El-Emin’in vârislerinde de bu vasfın bulunması gerektiği beklentisi çok haklı ve yerindedir. Önder ve rehber olarak mihrapta bulunan kişide bu vasfın bulunması elzemdir. Allah’ın huzurunda önderlik yapan kişinin kendisine tabi olanlara karşı sorumluluğunun bilincinde hareket ederek güvenilirliğine bir hâle getirmemesi dinî, ahlaki ve vicdani bir sorumluluktur.

Güven duygusu insanlar arası iletişim ve etkileşimi etkileyen en önemli etmenlerdendir. Bu itibarla her şeyden önce “güven” duygusunu temin etmekten başlamak gerekir. Güven olmadan girişim olmaz.

Peygamber Efendimiz’in hayatında da, önceki peygamberlerin hayatlarında da daha risalet görevlerine başlamadan güvenilirlik vasfının öncelikle var olduğu kaynaklarda yazılıdır. Hz. Peygamber hâl, hareket ve davranışlarıyla Mekkelilerin güvenini kazanmıştı. Bu anlamda ona bir itirazları yoktu. Hatta risaletten sonra onu şair, sihirbaz olarak itham etmek isteyenlere de yine

kendi aralarında itirazlar yükselmişti. Nitekim Nadr b. Haris’in Hz. Peygamber (s.a.s.) ile ilgili söylediği şu sözler; güvenilir olma vasfının zihinlerde oluşturduğu etkiyi gösterme bakımından önemlidir. “Ey Kureyşliler! Gördüğüm kadarıyla Muhammed’in hareket tarzı sizi şaşırttı. Ona karşı tedbir almakta, söz ve cevap bulmakta aciz kaldınız. Hâlbuki o sizin aranızda yetişti. Halkın en sevgili ve en doğru olanınızdı. Onu aranızda emin bir kişi olarak seçmiştiniz. Sırası ve zamanı gelip de bu dini size anlatmaya başlayınca ona şair, mecnun hatta sihirbaz demeye başladınız. İşte bu size yakışmadı. Ben onun mesajını dinledim. Fakat bu saydığınız olumsuz sıfatların hiçbiri onda yoktur.” (İbn Hişam, Abdilmelik, es-Siretün-Nebeviyye, Beyrut 1991, I, 299.)

Peygamber Efendimiz’in, beraber yaşadığı toplum bireyleri üzerinde oluşturduğu güveni yansıtmaması bakımından şu örnek de çok manidardır. Rasulüllah (s.a.s.) ilahî risaletle görevlendirildiği ilk dönemlerde Mekke toplumunun ileri gelenlerini günümüzde artık kendisinden herhangi bir eser kalmayan Ebu Kubey’s tepesine davet ederek onlara şöyle demişti: “Eğer size şu dağın arkasından bir ordu geldiğini haber versem bana inanır mısınız?” Onların hepsi birden şöyle demişti: “Evet inanırız. Çünkü bugüne kadar senin yalan söylediğine asla şahit olmadık.” (Şibli, Mevlânâ Numanı, Asr-ı Saadet, Çev: Ömer Rıza Doğrul, Asrı Saadet, İst., 1973, II, 937.)

Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut ve Hz. Şuayp peygamberler, kavimlerini doğru yola davet ederken, Allah’a imandan önce güvenilir olduklarını ve onları yanlış yönlendir-

dirmeyecekleri şeklindeki hitap, Kur'an-ı Kerim'in ilgili ayetlerinden anlaşılmaktadır. Ortak hitapları şu şekilde idi: "Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Artık, Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin." (Şuara, 26/107, 125, 143, 162, 178.)

Yine Peygamber Efendimiz'in ümmet fertlerinde bulunması gerektiğini belirttiği ve bu özelliği kaybedenlerin Müslüman birey olmalarının da sorgulanabilir olduğunu buyurması da güvenin İslam ümmetinin temel özelliği olduğuna işaret eder. O (s.a.s.) bir pazar yerini gezerken elini, içinde tahıl bulunan bir çuvalın altına koyduğunda ıslaklık görmüştü. Bunun üzerine mal sahibine sebebini sormuş ve şu cevabı almıştır: Onu yağmur ıslattı ey Allah'ın Rasulü. Bu cevap üzerine kendisini şöyle uyarmıştır: "Öyleyse o ıslak kısmı, insanların görmesi için, çuvalın üstüne koysaydın ya. Bizi aldatan bizden değildir." buyurmuştur. (Müslim, İman, 43.)

Gerçek güven duygusu hemen oluşmaz. Kimlik, görev veya toplumsal hiyerarşiden daha ziyade güvenin sağlam bir temelini olmasının gerekir. Geleneksel bir şekilde veya hazır elde edilen güven avantajının korunup verimli bir hâle getirebilmesi için beslenmesi, düzenli bakımının yapılması, erozyona uğratabilecek etkilerden muhafaza edilmesi gerekir.

İmam-Hatip olarak görev yapmak ilk etapta "güvenilir" olma zannını oluştursa bile uzun vadede bu alanda gösterilen çaba etkili olacaktır. İnsanların geleneksel güven algıları artık değişmiştir. Bir şahsın din görevlisi olması, mihrapta görev yapması veya ateşli vaazlar yapması uzun vadede güvenilir olarak

algılanması için yeterli görülmemektedir. Etkili güven telakkisi için gerekli olan hususların somut, anlaşılır bir şekilde uygulanması gerekir.

Bunun temin edilebilmesi için de her şeyden önce din gönüllüsünün tavır ve davranışlarını onurlu bir tevazu, her hâlükârda dosdoğru davranışlar, insanların gönlüne hitap eden hoşgörü, bütün maddi

İnsanların geleneksel güven algıları artık değişmiştir. Bir şahsın din görevlisi olması, mihrapta görev yapması veya ateşli vaazlar yapması uzun vadede güvenilir olarak algılanması için yeterli görülmemektedir. Etkili güven telakkisi için gerekli olan hususların somut, anlaşılır bir şekilde uygulanması gerekir.

çıkarların ötesinde bir hakkaniyet, zulüm ve haksızlıklara karşı cesaretli tavır, fevri çıkışların ötesinde anlamlı ve dirayetli sabır, kendini aşan bir çalışkanlık, hüznün ve sevinç günlerinde fedakârca bir paylaşım, kibir ve rıyayı ortadan kaldıran sadelik, veren el olmanın sağladığı izzet gibi temel İslami ve insani vasıflarla süsleyebiliyorsa muhatabında zorunlu bir güven hissi uyandırır.

Din görevlilerin bu vasıflarla mücehhez olmaları da yeterli olmaz. Toplum bireyleriyle iyi diyalog kurabilme kabiliyetine de sahip olmaları gerekir. İnsanlarla seviyeli bir şekilde birlikte olabilme, onlarla iç içe olabilme, yüz yüze, birebir diyaloglar da geliştirmeleri gerekir. Bu şekilde taşıdığı meziyetler, muhatapları tarafından görülür ve oluşan güven meziyeti ile birlikte ulaştırılmak istenilen mesajlar karışık görünür.

Güven duygusu çoğu zaman kırılabilir olabilmektedir. Güzel bir şekilde güveni temin eden bir din görevlisinin fevri, istenmedik bir davranışı kendisine duyulan güveni sarsabilmektedir. Bundan dolayı güven duygusunu sarsmadan sürdürebilmek önemlidir. Uzun yıllar ve uzun çabalar neticesinde oluşan güven sarsılınca buna bağlı olarak oluşan "muteber insan", "sözü dinlenilir adam", "gölgesinde durulabilecek çınar" anlayışı da zedelenir. Günlerce, aylarca, bin bir emekle süslenen seramik vazunun betonda parçalanması gibi, oluşan güven de eski hâline dönmeyecek şekilde dağılır. Çünkü güven bilinci ve emniyet hisleri insanları birbirine bağlayan, ilişkileri anlamlı kılan kuvvetli bir tutkal görevini görmektedir. Bu dağılınca aradaki muhabbet de kaybolur.

Din görevlisi ve muhatapları arasında güven duygusu zedelendiği zaman topluma yön verme, hayra ve güzelliğe davet etme özelliği de işlevsiz hâle gelir. Kolaylıkla yapabileceği hizmetler akim kalır, ilişkiler yapaylaşıyor, şekilsel bir seremoniye dönüşür. Asıl olması gereken zihinsel, kalbî iletişim kapıları kapanır. ■

DİN GÖNÜLLÜSÜYÜM BEN

Selahaddin ÇELEBİ | Cami Hizmetleri Daire Başkanı

Din gönüllüsüyüm ben. Benliğimi ve gönlümü, insanlara dünya ve ahiret mutluluğu sağlamak üzere gönderilen dinime adanmışım. Bu konuda tahsil ve tecrübelerim olmuş. Kur'an rehberim, peygamberin sünneti yolum olmuş.

Görevimin sıradan bir görev olmadığını, ihmal ve kusur kaldırmadığını biliyorum. Bir mabette görev yapmanın büyük sorumluluk ve heyecanını daima kalbimde hissediyorum.

Güvenilir olmak benim en büyük sermayemdir. İmam olmak, önder olmak için bunun daima ilk şart olduğunu bilirim. Değil mi ki; peygamberim önce el-emîn sıfatıyla tanındı yaşadığı toplumda. İmanım bana önce güvenilir olmayı telkin eder. Hz. Peygamberin, müminin, Müslümanın tarifinde ifade ettiği gibi.

Kalbimi arındırmak isterim bütün manevi hastalıklardan. Dilin kalbin aynası olduğunu bilir, sözlerim hikmetli olsun isterim. "Elinden ve dilinden insanların emniyette olduğu kişilerden" olmaktır muradım.

Her ezan okuduğumda sesimin ulaştığı bütün varlıklarca dinlendiğimin farkındayım. Ta yüreğimin derinliklerinden gelen o ilahî çağrı dökülür dilimden. Dilerim Yüce Allah'tan, dilimden ta gönüllere girsin davetim.

"Bu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli, Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli."

Her sarık cübbe giydiğimde titrer, önde olmanın, önder olmanın bana peygamberlerden miras kaldığını düşününce omzumdaki yükün arttığını hissedirim. Tekbir almadan

Gönüllü yaptığım vazifemi en güzel şekilde icra etmek isterim. Camimde nasıl önde ve önder isem, cami dışında da takip edilen bir kişi olmak, söz, tavır ve hareketleriyle örnek bir şahsiyet olmak için gayret gösteririm.

önce kendime ve cemaate derim ki "sanki son namazınmış gibi kıl namazını." Tekrarı yok bunun. Kıldığım, kıldırdığım her bir namazın aynı değil farklı bir namaz olduğunu bilirim.

Nasıl Meryem validemiz annesi tarafından mihrağa adanmış ve orada sayısız lütuflara nail olmuşsa, ben

de mihrağa geçerken Rabbimin lütufunu ümit ederim. Mihraptaki her namaz yüceltir, manevi gıdalarla doyurur beni. Namazın sonunda simalara bakar, cemaatinin haleti ruhiyesini anlarım. Neşelinin sevincini, kederlinin paylaşırım kederini. Huzuru ilahîden aldığım enerjiyle karışırım yeniden topluma.

Yüce Allah'ın huzurunda tekbir alıp her şeyi elimden tersiyle iterken, bütün varlık âleminin O'na muhtaç, O'nun ise hiçbir şeye muhtaç olmadığı dökülür dilimden. Yaradanın huzurunda el bağlar, rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla diyerek veririm kendimi ibadete.

Fatiha'sız namaz olmaz buyuran peygamberimin emrine ittiba ile özüm ve sözümle Fatiha'yı kıraat ederim. Bilirim kıraatım aynı zamanda bana uyanların da kıraati. Bütün ecramımla namazdayken, endişelenirim gönülümün nereleri dolaştığından.

Kıyamdayım arkamda saf saf duran cemaatle. Ne muhteşem bir disiplin. Ve düşünürüm okuduğum ayetleri. Can veren, hayat bahşeden ilahî mesajı. Dönen dilim değil sadece, kalbim de Kâbe'de sanki. Bazen Bakara suresi eşlik eder bana. Bazen Rahman, bazen Kıyame, bazen de Duha. Eski kavimlerin başlarına gelenler, peygamberlerini yalanlayıp geçici dünya hayatına dalanların hâleri ibret olur bana. Cenneti arzular, cehennemden sa-

kınırım. İnsanın var oluşu, kadın erkek boy boy çoğalması, savaşları anlamsızlaştırır gözümde. Dünyanın bütün nimetleriyle birlikte bir gün biteceği, oyun ve eğlencenin sona ereceği dökülür dilimden. Ve sorarım kendime bu gidiş nereye?

Rabbimin yoluna ilimle, hikmetle ve güzel öğütle davet ederim. İncinmem, incitmem. Bal arısı gibi her dala konar, her çiçekten bal yaparım. Hikmet benim yitiğimdir. Onu ararım her yerde. Hikmetsiz hükmün zayı olacağını bilir, Hakim olan Allah'ın koyduğu hükümleri hikmetleriyle açıklamaya çalışırım.

Hükümlerin hikmetini düşünürken dinimin insanları huzura erdirmek için geldiğini daima aklımda tutarım.

Dinimin barış ve esenlik dini olduğunu iliklerimde hissedirim. Dinimin engin rahmetini yaşadığım çevreye göstermek isterim. Sorumlu hissedirim kendimi. Zira Hz. Peygamber imamın tarifinde bunu hatırlatır bana: "İmam sorumluluk taşıyan kişidir. Müezzin kendisine itimat edilen kişidir. Allah'ım! İmamları irşat et, müezzinleri bağışla." (Tirmizi, Salat, 39.)

Merhum Mehmet Akif de; Köse İmam şiirinde şöyle tarif eder imamı:

"Bana sor memleketin halini, ben söyleyeyim,
Bir imam çünkü bilir evleri, Ha. Bir de hekim..."

Gönüllü yaptığım vazifemi en güzel şekilde icra etmek isterim. Camimde nasıl önde ve önder isem, cami dışında da takip edilen bir kişi olmak, söz, tavır ve hareketleriyle örnek bir şahsiyet olmak için gayret gösteririm. Hâl dilinin kâl dilinden daha etkili olduğunu hiç unutmam. Bazı günleri Peygamber Efendimizin hiç konuşmadan zikir, tesbihat ve tefekkürle geçirdiğini bildiğim için az ve öz konuşmayı tercih ederim. İnsanlar ne söylemek istediğini anlasınlar, okuduğum ayet ve hadisleri ezberleyebilsinler diye tane tane konuşurum.

Benim gibi din gönüllüsü arkadaşlarımla irtibatımı daima canlı tutar ve muhabbetimi eksik etmem. Zira dinimin o güzel prensiplerini önce kendi şahsımda sonra aile ve arkadaş ortamında yaşamalıyım diye düşünürüm.

Hayırlı bir müminin, başkalarıyla muhabbet edebilen ve kendisiyle muhabbet edilebilen bir kişi olduğunu bilirim. Etrafımdaki insanlarla dinî, edebî, ahlaki konular başta olmak üzere sohbet eder ve onları dinlerim. Sadece konuşarak değil, dinleyerek de muhabbet ederim. Muhabbetin gönüllerde olumlu tesir bırakacağına inanırım. Görevimin ağırlığını muhabbetle hafifletmeye çalışırım. Bilirim ki; özlü söz tesirlidir. Özden gelmeyen söz zait(fazlalık)tır. Sözüm gönüme aynadır. Eylemim beni yansıtır. Çünkü ben din gönüllüsüyüm. ■

Bize manevi derinliğinde arınma ve bağışlanma fırsatı sunan bu mübarek gün ve geceler, yaşadığımızda kalıcı değişiklikler meydana getirmediği müddetçe tam anlamıyla idrak edilmiş sayılamaz.

İbrahim ATEŞ | Din Hizmetleri Uzmanı

RAHMET VE MAĞFİRET İKLİMİ ÜÇ AYLAR

Beraket ve mağfiret ikliminin habercisi mübarek Regaib Kandili'yle başlayan ve içinde sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) İsrâ ve Mirâç mucizesini yaşadığı Mirâç, şaban ayının ortasına denk gelen Berat, Kur'an ve oruçla manevi hazzın doruğa çıktığı ramazan ayı ve bu ayın son on günü içerisinde yer alan Kadir Gecesi'nin bulunduğu değerli bir zaman dilimidir üç aylar.

Bütün benliğimizle, aile ve komşularımızla, mahallemiz ve şehrimizle, ülkemiz ve gönül coğrafyamızla manevi coşkuyu daha yoğun yaşadığımız, günahlarla sarsılan varlık

alemimizi ve kalbimizi yeniden imar ettiğimiz, nefis muhasebesi yaptığımız, ibadet ve taate, tövbe ve istiğfara, hayır ve hasenata, iyilik ve güzelliklere daha fazla yöneldiğimiz rahmet, mağfiret ve arınma iklimidir üç aylar.

Kokusu sokakları saran kandil simitlerinin heyecanla beklendiği, şerefelerin yüreğimizi bir başka titrettiği, mahyaların sadece gecemizi değil ruhumuzu aydınlattığı, sadece ona özgü yiyeceklerin, fırından taze çıkmış pidelerin, gecemize farklı güzellikler katan manilerin, davul seslerinin, yüreğimizdeki çocuksu yanı tekrar gülümseten Karagöz ile Hacivat'ın, top sesinin ezan sesine öncülük

ettiği iftar akşamlarımızın bütün memleketi sıcaklığıyla sardığı kutlu bir mevsimdir üç aylar.

Üç aylardan recep ve şaban, bizleri ruhen ve bedenlen ramazana hazırlar. Bu sebeple Rasul-i Ekrem (s.a.s.) recep ayı girdiğinde, "Allah'ım! Recep ve şabanı hakkımızda mübarek eyle, bizi ramazana ulaştır!" (Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1/259.) diye dua etmiş ve üç ayları sevinçle karşılamıştır.

Regaip; üç ayların habercisi ve müjdecisi olan, arzu, istek, emel ve tutku manalarına gelen, geleceğe yönelik arzu ve isteklerimizi, emel ve tutkularımızı gözden geçirmemize fırsat veren, rağbetlerimizin

yalnızca Rabbimize yönelik olması gerektiğini hatırlatan, bitmek tükenmek bilmeyen arzu ve isteklerimizin, bizi esarete mahkum kılan tutkularımızın ve bütün bu arzular doğrultusunda ortaya koyduğumuz çaba ve gayretlerimizin muhasebesini yapmamız için Rabbimizin her yıl bize lütfettiği mübarek bir gecedir.

Recep ayının 27. gecesi idrak ettiğimiz Miraç; Peygamber Efendimiz'in bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya, oradan da Yüce Allah'ın huzuruna vardığı, içerisinde pek çok hikmet ve sırların bulunduğu mübarek bir yolculuğun adıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), miraçtan üç büyük hediye ile dönmüştür: Birincisi gözümün nuru, müminlerin miracı dediği namaz; ikincisi Bakara suresinin son iki ayeti; üçüncüsü de istikametini imana çeviren herkesin, sonunda cennete gireceği müjdesidir. Üç hediye aslında İslam'ın gayesini sembolize etmektedir.

Her yıl Şaban ayının 15'ine tekebül eden ve Kur'an ayı olarak da kabul edilen rahmet ve mağfiret mevsimi mübarek ramazan ayına yaklaştığımızı müjdeleyen Berat Kandili; varlığında yüce Rabbine karşı kulluk görevini yerine getirmede eksik ve yanlışının olduğunu hisseden nice bedenlerin Allah'a yönelerek, O'nun rahmet, şefkat ve mağfiretine sığınabilecekleri, kardardığını düşündükleri kalplerini tövbe ve istiğfarla arındırabilecekleri müstesna bir gecedir.

Berat Gecesi'nde "Allah'ım! Azabından affına, gazabından rızana sığınıyorum, senden yine sana iltica ediyorum. Senin şanın yücedir. Sana yaptığım senayı, senin kendine yaptığın senaya denk bul-

muyorum. Sana layık bir surette hamt etmekten acizim." (Müslim, Salat, 222/1090; İbn Mace, Hadis no: 3841) niyazlarıyla dua edip Yüce Rabbimiz'e yakaran rahmet elçisi sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), bu gecede Cenab-ı Allah'ın kendisinden bağışlanma dileyenleri affedeceğini, içtenlikle yapılan duaları kabul edeceğini müjdelemiştir. (İbn Mace, İkâmetü's-Salat, 191.) Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.)'in duası ile özdeşleşen ve mübarek ramazan ayının müjdecisi olan bu gece, bizlerin kulluk bilinci ve hesap verme şuuruyla haram ve hatalardan kaçınmamızı, günahlardan arınmamızı ve yüce Allah'ın sonsuz rahmet ve merhametine büyük bir nedametle yönelmemiz gerektiğini bizlere bir kez daha hatırlatır. Bu itibarla Berat Gecesi, bilerek veya bilmeyerek işlenen hata ve günahlarımızdan tövbe ederek, günahların kalplerimizde bıraktığı kirlilikten arınma, sıkılan ve bunalan ruhlarımızın Yüce Rabbimizin rahmetine ve mağfiretine ulaşması adına Müslümanların önüne açılmış bir fırsat kapısıdır.

Daha sonra mübarek üç ayların sonuncusu, her yıl gelişle nice manevi güzelliklerin yaşandığı rahmet, mağfiret ve arınma mevsimi ramazan ayını bütün benliğimizde hissetmeye ve yaşamaya başlarız. Sahurla gelen huzur, oruçla bütün ruhumuzu kuşatırken, iftarla nimetlerin tadına ve şükrüne varırız. Teravihle günümüzü kemale erdiren, toplumsal birliği ve huzuru hep birlikte yaşarız. Ramazanla evlerimiz bereketlenir, kardeşliğimiz kenetlenir, mahallemiz, şehrimiz, tüm gönül coğrafyamız onun rahmet ve mağfiret iklimine bürünür.

Rasul-i Ekrem'in (s.a.s.) dilinde evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu

da cehennemden kurtuluş olarak ifade edilen mübarek ramazan-ı şerifin son günlerine yaklaştığımızın habercisi olan ve yüce kitabımızda "bin aydan daha hayırlı" (Kadr, 97/1-5.) olduğu bildirilen Kadir Gecesi, insanlık için kurtuluş reçetesi olan Kur'an'ın indirilmeye başlandığı, esenliğin bütün dünyayı kuşattığı, dua ve tevbelerimizin kabul edildiği kutlu bir gecedir.

Mükâfatların sınırsız olarak verildiği Kadir Gecesi, kendi varlığımıza yönelerek gaflet içinde geçirmiş olduğumuz günlerimizi sorgulama, unutarak ve bilmeyerek işlediğimiz hatalara tövbe etme ve af dileme, bir daha yapmama kararlılığımızı Yüce Mevla'nın sonsuz rahmet ve mağfiretini umarak yineleme, aramızdaki sevgi ve bağışlamanın hepimizi kucaklaması için bu yolda yeni adımlar atma zamanıdır.

Bize manevi derinliğinde arınma ve bağışlanma fırsatı sunan bu mübarek gün ve geceler, yaşantımızda kalıcı değişiklikler meydana getirmediği müddetçe tam anlamıyla idrak edilmiş sayılamaz. Bu sebeple ibadetlerimizde, ahlaki yaşantımızda, sosyal hayatımızda istikrar ve istikamet önemli bir husus olduğunu bilmeli, her ayı ramazan ve her gün ve geceyi Regaip, Miraç, Berat ve Kadir Gecesi gibi yaşamaya gayret etmeliyiz. Dargınlık, kırgınlık, kin ve nefretin yerine; sevgiyi, hoşgörüyü, dostluk ve kardeşliği hâkim kılmalı, yetimlerin, kimsesizlerin, fakir ve muhtaçların yüzünü güldürmeli, onlara yardım elimizi uzatmalıyız. Yüce Mevla bu mübarek gün ve geceleri en güzel bir şekilde değerlendiren, sonunda onun rızasına eren kullarından olmayı cümlemize nasip eylesin inşaallah. ■

AKLI KORUMAK

Uğur ÜNAL | Turhal Müftülüğü Şefi

M

odern zamanların en büyük problemlerinden biri, fikir ve kanaatlerimizdeki muğlaklıktır. Her an

birçok mecradan/kanaldan üzerimize boca edilen bilgi yığını içerisinde kafalarımız tarihte hiç olmadığı kadar karışık. Böyle bir çağda steril kalmak, zihnimizi bulandıran iki dünyamıza da herhangi bir faydası olmayacak lüzumsuz şeylerden uzak kalmak pek mümkün değil. İki üç kelimelik bir sosyal medya paylaşımı, ekranın alt kısmından akıp giden bir yazı, sanal âlemde karşılaştığımız sayısız bilgi, dinlemek zorunda kaldığımız saçma sapan fikirler... Her biri ister istemez zihnimize yer ediniyor ve bir kanaate dönüşmek üzere "kısa süreli bellekte" tutuluyor. Modern psikiyatri beynin gördüğü veya algıladığı hiçbir şeyi unutmadığını söylüyor. Durmadan beynimize çarpıp geçen bu yoğun bilgi bombardımanı içerisinde, edindiğimiz bilgiler çözümlenip bir yargıya dönüşmeden bir başka bilginin altında ezilerek âdeta bir çöp

Akl; teknolojinin, gün-
celin, dört bir yandan
üzerimize çullanan ka-
pitalist dünyanın esiri
olmadan, arızı olan
dünya hayatını hakiki
hayata tercih etme
bataklığına düşmeden
yaşamamızı sağlaya-
biliyorsa korunmuş ve
bizi korumuş demektir.

gibi alt tarafa itiliyor. Bu kısır döngü anbean devam ederek, bulanık düşünce ve duygu dünyamızı daha da muhkemleştiriyor. Sistemli veya bir amaca yönelik olmaksızın hiçbir iş yapmadan bilgisayar başında gezinirken eskilerin tabiriyle taş taşımış gibi yorulduğumuz çok olmuştur. Çünkü beynimiz kendi elimizle ürettiğimiz bu sanal gerçekliğe ayak uydurmak ve buna bir anlam kazandırmak için var gücüyle çalışıyor.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) "Faydasız ilimden Allah'a sığınırım." (Tirmizi, Daavat, 68.) diyerek dile getirdiği kadim hakikatin, süreli insan ömrünün boşa geçirilmemesi için bir ikaz olduğu kadar, aklın korunması için bir uyarı olduğu da aşîkârdır. Yine "malayani (boş/anlamsız/yararsız) söz ve fiillerin terk edilmesi" (Tirmizi, Zühd, 11; İbn Mace, Fiten, 12.) konusunda yaptığı uyarı aynı amaca matuftur. Çünkü İslam hukuk literatüründe insan için olmazsa olmaz olarak kabul edilen "Zaruriyyat-ı Diniye" ahkâmının beş temel umdesi içerisinde, "canın korunmasından" hemen sonra "aklın korunması" yer almaktadır. Faydasız ilimden uzak durmak, malayaniyi terk etmek ve akli korumak. Her şeyin zihinde başladığı gerçeğinden hareketle, yaratılış gayemiz olan murad-ı ilahîye vasil olabilmek ancak akli korumak ile mümkündür.

Geleneğimizde aklın korunması alkol, uyuşturucu ve benzeri akli örten, sağlıklı düşünmeyi engelleyen zararlı alışkanlıklardan uzak durmak ayrıca fuhuş, kumar, ihtiras, kötü zan, gıybet gibi insanı yiyip bitiren kötü düşünce ve davranışlardan kaçınmak anlamında bireyi ve toplumu korumaya dönük bir çerçevede ele alınmıştır. Ancak akli korumak ve bunun nasıllığı kolay bir mesele değildir. Onu koruyacak olan bizatihi aklın kendisi olduğundan, neyin faydalı/gerekli, neyin faydasız/gereksiz ol-

duğunu tespit etmek zordur. Her ne kadar temel ilkeleri belirleyen bir üst akıl/ilahî mesaj varsa da, tüm insanlar için genel geçer prensipler ortaya koymak güçtür.

Yukarıda bahsedilen somut kötülüklerden kaçınarak akli korumak mümkündür elbette. Ancak bu mevzu kaba softaların elinde "faydasız ilim" mülahazasıyla okunacak kitapları belirlemek, itibar edilecek/edilmeyecek hocaları listelemek, kötülüğe giden yolları engellemek maksadıyla eve televizyon sokmayı büyük günahlardan saymak ve interneti "Dabbetü'l-arz" olarak nitelendirmek gibi akla ziyan durumları da beraberinde getirebilecektir.

Ünlü varoluşçu filozof Sartre: "İnsan özgür olmaya mahkûmdur." diyerek güçlü bir tespit ortaya koymuştur. Düşünce özgürlüğü, özgürlük alanının başlangıcı ve ön şartıdır. Bu sebeple ontolojik olarak insanda bulunan ve hiçbir sınır tanımayan düşünce, haddizatında sınırlanabilir bir şey de değildir. Yüce kitabımızda insanlara birçok farklı ifade biçimiyle aslında akletmekten daha çok zikredilmiş başka bir şey yoktur. Dinimize göre akletme/düşünme/tefekür, insanı diğer mahlukattan ayıran en temel özelliği ve onun aslı vazifesidir. Akıl, görevini icra ettiği nispette korunmuş ve sahibini de korumuş olur.

Dinimizde akıl, insanın sorumlu tutulması ve ilahî çağrıya muhatap kılınmasının yegâne sebebidir. Aklın olmadığı bir yerde dinden bahsedilemez. Bununla beraber, ontolojik sorularımızın birçoğuna akılla cevap verme iddiası da mesnetsiz kalacaktır. Göremediğini/kavrayamadığını inkâr meyyal olan akıl, "Onlar -o müttakiler- gaibe iman ederler." (Bakara, 2/3.) ilahî kelamının muhatabı olarak, O büyük/sonsuz akıl karşısında teslim olacaktır. Teslimiyet ancak Allah'a ve O'nun işaret ettiği

hakikatlere yönelik akıllıca, bilinçli bir tercihtir.

Akıl; teknolojinin, güncelin, dört bir yandan üzerimize çullanan kapitalist dünyanın esiri olmadan, arızı olan dünya hayatını hakiki hayata tercih etme bataklığına düşmeden yaşamamızı sağlayabiliyorsa korunmuş ve bizi korumuş demektir.

Akli korumak, lüzumsuz bilgi ve kişilerin istilâlarından muhafaza etmek ancak onu geliştirmekle mümkündür. Tepkisel olmayan, öğrenme/anlama merkezli, iyi niyetli çabalar mutlaka sonuç verecektir. Bunun için ötekini dinleyebilme cesaretini ve nezaketini göstermek, ifade özgürlüğünün temel bir hak olduğu idraki içerisinde olmak yeterlidir.

Allah'ın insana verdiği büyük sorumluluğun bilincine varmak, kâinat kitabını okumak ve anlamaya çalışmak akılla mümkündür. Bütün bu mükevvenat boşuna/gayesiz yaratılmış ve başıboş bırakılmış bir kurgu değildir. Bu durum ciddi üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir meseledir. Sorularımızın cevabı ve izleyeceğimiz yol haritası yüce kitabımızda ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) sözlerinde karşılık bulan binlerce yıllık insanlık tecrübesi ve birikiminde mevcuttur. Şüphesiz hiçbir emek karşılıksız kalmayacaktır. Yüz binlerce hadis tenkiti yapan büyük muhaddis Ebu Davut'un, "Bu hadislerle amel etmek bir mümine yeter." diye ifade ettiği dört hadisten ilki, "Ameller niyetlere göredir." (Tirmizi, Zühd, 11; İbn Mace, Fiten, 12.) olmuştur. Bu söz, sorularımıza cevap ararken, aklımızı kullanırken bizlere mihenk noktası olabilecek niteliktedir. Sorgulamaktan korkmadan halis bir niyetle varacağımız yerin ne olduğundan ziyade, yolda doğru/düzgün yürümek temel gayemiz olmalıdır. Sokrates'in dediği gibi, "Sorgulanmamış bir hayat yaşamaya değmez." ■

LÜKSEMBURG VE TRIER NOTLARI

Lüksemburg gerçekten küçük bir ülke. Avrupa'nın göbeğinde sayılır. Denize de kıyısı yok, fakat ortasından küçük bir dere geçiyor. Yüzölçümü 2586 km². Ülkenin %85,4'ü orman ve tarımsal alan.

Haritada oldukça küçük ülkelerden birisi olan Lüksemburg'a 23-26 Şubat 2017 tarihleri arasında üç gece dört günlüğüne kısa bir gezi planlamıştım. Ülke zaten küçük ve aynı zamanda pahalı olduğundan hemen yanı başındaki bazı Alman kentlerini de aradan çıkartmayı düşünmüştüm. Havayolu şirketiyle yaşadığım sorun nedeniyle bir gün gecikmeli olarak cuma sabah erkenden Ankara'dan yola çıktım, vardığımda hava kara-

riyordu. Ama yine de şanslıydım, zira aramızda iki saat fark bulunuyordu. Niyetime koymuştum. Ertesi günü doğrudan Trier'e gidecektim ve pazar günü birkaç saat olsa da Lüksemburg'u gezecektim.

Lüksemburg gerçekten küçük bir ülke. Avrupa'nın göbeğinde sayılır. Denize de kıyısı yok, fakat ortasından küçük bir dere geçiyor. Yüzölçümü 2586 km². Ülkenin %85,4'ü orman ve tarımsal alan. Başkentini adı aynı zamanda ülke ismi. Belçika, Fransa ve Almanya tarafından

çepçevre kuşatılmış bir coğrafyaya sahip. Nüfusu fazla kalabalık değil 2013 sayımına göre 543 bin kişi yaşıyor. Kişi başına düşen millî gelirden birinci sırada yer alıyorlar. Para birimi euro. Roma ve German kültürlerinden etkilenmişler. Bundan dolayı da ülkede üç resmî dil var. Lüksemburgca, Almanca ve Fransızca. Eğitim de üç dilde yapılıyor. Halk Katolik kilisesine bağlı. Aynı zamanda laik bir devlet. Küçük bir ordusu var. Toplamda 900 kişi. Askerlik ise 1967 yılından beri isteğe bağlı. Aslında Fransa ve

Almanya'nın koruduğu bir ülke olduğu açık.

Havalimanından şehir merkezine metrobüsle 2 euroya geliyorsunuz. Bu arada yanlış durakta inince şehri erkenden gezmeye başlamıştım. Otele yerleştikten sonra hava henüz kararmamıştı. Merkez Tren İstasyonuna oldukça yakın bir mesafede, Strاسبurg Caddesi üzerinde yer alan ve eski bir binadan restore edilmiş otelim de beni şaşırttı. 3x3 yani 9 m² lik bir oda tutmuşum. İnternette güzel gözüküyordu. Neyse satın alacak değildim ya! Bu arada bir gün gecikmeli olarak otele girmiştım.

İstasyon ve ana caddelerin olduğu kısımları gezdim. Sabahdan beri yollardaydım. Acıkmıştım. Etrafta bir dönerci arıyordum. Liberty Kebab diye bir kebabçı gördüm. Türk olsalardı "Liberty" yazmalardı diye düşündüm, fakat şansımı denemek istedim. İçeriye girdim, karşımdaki vatandaşı nasılsa Arap'a benzettim. Selam verdim. Adam "Siz herhalde Türksünüz" dedi. Köksal Bey'le karşılaşmıştım. Eşi Dilek Hanım'la birlikte Lüksemburg'a gelmişler. Eşi Balgatlı kendisi de Keçiörenli. Evet. Hemşehrilerimi bulmuştum. Karnımı afiyetle doyurdum. Çaylarımızı ve kahvemizi de içtik. Tabii ki güzel bir sohbetle. Ben onlara Lüksemburg'u sordum. Onlar da memleketi, üniversite eğitimi vesaireyi. Güzel bir hasbihal oldu. Her ne kadar gitmeden önce okumalar yapmış olsam da şehir ve ülke hakkındaki ilk bilgileri bu aileden edindim.

Ertesi günü sabah kahvaltısı sonrasında planlarımı gerçekleştirmeye koyuldum. Almanya'nın Trier kentine gidiş geliş için 9.60 euroya bilet aldım. Bindim tren kalk-

Fotoğraflar: Doç. Dr. Fatih Erkoçoğlu

Adı üstünde kara kapı. Roma döneminde IV. yy başında inşa edilen bu yapı, Batı Roma İmparatorluğu'nun son on yılında imparatorluk başkenti işlevini gören şehrin kale kapısına aittir.

mak üzere idi. Hemen bir koltuğa oturdum. Artık Almanya yolcusu idim. Bu arada havadan hiç bahsetmedim değil mi? Geldiğimde hava soğuktu. Şimdi ise hem soğuk hem pusluydu. Kara Tren yol almaya devam ediyordu. Bindim bu tren Almanya'nın Koblenz kentine gidiyordu. Hatıralarım canlandı. Bir diğer Alman kenti Bochum'dan trenle Köln ve Bonn üzerinden Koblenz'e kadar inmiştim. Ama ne var ki çıkarken çıkamamıştım. Zira biletçi görmediğimiz için bizi uyarın olmamış, biz oldukça fazla güneye kadar inmişiz. Dönüşte bunu anladık. Zira karşımıza çıkan ilk kondüktör kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde bizi indirmişti.

Trene saat sekiz buçukta binmiştim. Tam bir saat sonra Trier tren istasyonundaydım. İstasyonun hemen karşısında birkaç tane dönerci vardı. Her ne kadar çantamda yiyecek ve içeceğim olsa da bu akşam

yemeğimin yerini öğrendiğim anlamına geliyordu. Yollar oldukça tenhaydı. On beş dakikalık bir yürüyüş sonrasında sizi Porto Nigra karşılıyordu. Adı üstünde kara kapı. Roma döneminde IV. yy başında inşa edilen bu yapı, Batı Roma İmparatorluğu'nun son on yılında imparatorluk başkenti işlevini gören şehrin kale kapısına aittir. Eski kale girişinden geçiyorum. Hemen sağda yer alan turizm ofisi henüz açılmamış. Fotoğraf çekiyorum. Bir de şehir tarihî müzesi var. Onu ancak öğleden sonra gezmeye bırakıyorum.

Şehir henüz uyanıyordu. Etrafta gördüklerim de zaten çocuklarıyla gezen turistlerdi. Kimi Trier'li dükkanını henüz açıyordu. Takriben birkaç kilometre boyunca eski şehrin ana cadde ve sokaklarında gezindim. Tipik bir Alman kenti. Tarihî dokuyu muhafaza etmişler. (Aslında yeniden yapmışlar demek daha uygun) Turizmden para ka-

zaniyorlar. Avrupalı zaten gezmeyi seviyor. Hafta sonu gezisi şeklinde aileleri ağırlıyorlar. Lüksemburg'un pahalı bir yer olduğunu, bundan dolayı da Lüksemburg'luların da alış veriş için buraya geldiğini internette okumuştum.

İkindiye doğru Trier Şehir Tarihî Müzesine girdim. Müzenin kapanmasına sadece 45 dakika kalmıştı. Görevli bu durumu belirtti. Ben de sorun olmadığını, hızlıca müzeyi gezebileceğimi ifade ettim. Küçük Trier kentinin bile bir şehir tarihî müzesi vardı. Burasının Roma kapısının yanında olduğunu söylemiştim. Zaten Ortaçağ'dan kalma bir bina, gayet güzel düzenlenmiş. Şehir gibi müzesi de küçük. Üst katlarda şehrin gelişimini gösteren maketler var. II. Dünya Savaşı'nda

tahrip olmuş olan şehrin maketi de dikkatlerden kaçmıyor. Şehirdeki eski kiliselerde yer alan heykellerin orjinalleri müzeye konulmuş. Replikaları da kiliselerde arz-ı endam etmeye devam ediyor. Bölümelerde şehrin günlük yaşamına dair objeler, şehrin ünlülerinin resimleri yer alıyordu. Beyaz sakallı bir adam dikkatimi çekti. Evet! Karl Marks'tı bu şahıs. Okuduğum metinlerde herhalde gözümde kaçmıştı. Yahudi asıllı Karl Marks'ın Trierli olduğunu böylece öğrenmiş oldum.

Müzenin bir kısmında Kur'an-ı Kerim surelerinden örneklerin yer aldığı mihrap, bir levha ve bir seccade teşhir ediliyordu. Hemen yanında ise Yahudilerle ilgili objeler vardı. Kendi şehirlerinin tarihinin aktarıldığı bu müzede diğer dinlerin de

temsil ediliyor olmasından dolayı mutluluk duydum. Anladığım kadarıyla şehrimizde yaşayan, buraya yerleşen gayrihristiyan unsurlar da bizim için önemli diyorlardı. Küçük müzenin satış ofisi de müze gibiydi. Muhtelif replika tarihî objelerin satışı gerçekleştiriliyordu. 199 euroya güzel bir Roma miğferi vardı. Param vardı, fakat taşıyacak imkânım yoktu. Talihime küstüm.

Akşam olmuştu. Sabah gördüğüm dönerciye gittim. Kendisi Elazığlı imiş. Adı İlhan. Çok erken yaşlarda gurbete gelmiş. Bir miktar hayat hikayesinden biraz da Trier'deki Suriyelilerden bahsetti. Sayıları giderek artıyormuş. Hatta çıkan bir kavgada bir Alman'ın Suriyeliler tarafından öldürüldüğünü ifade etti.

**Müzenin bir kısmında Kur'an-ı Kerim surelerinden örneklerin yer aldığı mihrap, bir levha ve bir seccade teşhir ediliyordu. Hemen yanında ise Yahudilerle ilgili objeler vardı. Kendi şehirlerinin tarihinin aktarıldığı bu müze-
de diğer dinlerin de temsil ediliyor olmasından dolayı mutluluk duydum.**

Akşam Lüksemburg'a dönmüştüm. Ertesi günü sadece birkaç saatim vardı. Büyük çantamı otelin lobisine bıraktım. Sırt çantam ve fotoğraf makinem ile Lüksemburg'u gezmeye başladım. Cadde ve sokaklar dünkü gibiydi. Bomboş ve ıssız. Ama güzel oluyor. Sokakların dili olsa da anlatsa. Saat bire kadar vaktim vardı. Eski Lüksemburg derin bir vadi ile kesilen, ortasında küçük bir derenin aktığı hoş bir kent. Her iki tarafın bağlantısı bü-

yük viyadükler sayesinde oluyor. Görebildiğim kadarıyla üç büyük viyadük vardı. İlginçtir ki üçünün de üzerinden geçtim. Yüksek köprülerden güzel manzara fotoğrafları çekiliyor.

Avrupa kentleri artık birbirine benziyor. Yüksek kuleli ve çatılı katedraller, devlet kurumları, yollar muntazam, temiz, ferah. Buraya kadar sorun yok. Bu kısımları gezdikten sonra, derin vadiye bakılan yerlere gittim. Aslında eski tarihî

şehir merkezinin tam burası olduğu anlaşıyor. Derenin aktığı kısımlarda düzenleme yapılmış, eski sur ve kulelerin bir kısmı restore edilmiş. Yer yer bilgi levhaları asılmış. Spor yapanlar, gezenler, fotoğraf çekenlere güzel bir ortam sunulmuş. Eski evlerin bulunduğu sokakların arasında ise Venedik'i aratmayan bir sahne vardı. Sadece gondollar yoktu. Bir köprü üzerinden geçtim. Köprüden suyun menbana (suyun geldiği taraf) doğru baktığımda, orada hoş bir yer vardı. Birkaç kişi oradan benim olduğum tarafa bakıyorlardı. Tabii olarak oraya gitmek istedim. Zaten zaman içerisinde sizde de bir meleke oluyor. Nereden bakılabilir, nereden fotoğraf daha iyi çekilebilir şeklinde. Gittiğimde zaten birkaç tane de levha koymuşlar. Manzara gerçekten güzeldi.

Eski şehrin ara sokaklarında dolaşırken aklıma Ankara ile ilgili güzel projeler geldi. Malumunuz şimdi Hacı Bayram ve çevresinde bir kısım düzenlemeler yapılıyor. Bunlara katkı mahiyetinde olması için ben de şunları ilave etmek istedim. Dış Kapı'ya Osmanlıya yakışır bir şehir kapısının inşası, Bentderesi olarak bildiğimiz yerde akan Hatip çayının -ki zaman içerisinde yer altına alındığından- yeniden yer üstüne çıkarılması ve burada bulunan çift kemerli eski köprü'nün yapılması. Evet. Bunlara bağlı olarak olarak zaten çevrede yeniden inşa edilen ev ve konakların bir kısmının müze, kafe ve butik otel olarak değerlendirilmesiyle de, bölgenin tarihte olduğu gibi bir mesire yeri ve gerçekten yaşanabilir bir ortam olarak hem Ankaralının hem de şehri ziyarete gelenlerin kullanımına sunulmasının Ankara için bir değer olabileceğini düşünmekteyiz. ■

“Anladım işi, sanat Allah’ı aramakmış; / Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış...”

Necip Fazıl KISAKÜREK

İSLAM SANATI

Prof. Dr. Selçuk MÜLAYİM

Ali AYGÜN

Prof. Dr. Selçuk Mülayim, “İslam Sanatı”nda İslam kenti ve mimarisine ilişkin konularla başlayıp üretilen eşyanın plastik ifadesine kadar eserinde olabildiğince etraflı bir bütün sunmaya çalışıyor. Geniş okumalar için kitabın, bibliyografya ve görsel malzemeyle zenginleştirildiğini görüyoruz. Mülayim; İslam sanatının, aynı inanç sistemini benimsemiş uluslar ve kültür çevreleri için geçerli bir üst kimlik olduğunu, Endülüs’ten Hindistan’a kadar uzanan İslam ortak paydasının bütünleştiremediği çeşitliliklerin oldukça fazla olduğunu dile getiriyor.

İslam sanatı, Türk sanatı ve Türk-İslam sanatı gibi başlıkların kavramsal ve terminolojik tartışmasıyla konuya giriş yapan yazar; sanat dönemlerinin, mevsimler gibi periyodik biçimde birbirini izleyen süreçler olmadığını bu dönemlerin aniden ve durduk yerde doğmuş olabileceklerini kabul edemeyeceğimizi belirtiyor, itici güçler, ilişki ve etkileşimlerin üzerinde öncelikle duruyor. Yapıların süslenmesinde ve eşyanın işlenmesinde ülke, toplum ve tarih devrelerinin farklı diller oluşturduğunu dile getiren Mülayim, ne Afrika’nın ne de Sibiry’a’nın bu kuralın dışında kaldığını vurguluyor. Bunun gibi her İslam ülkesinde özel bir değişim sürecinin yaşandığını, toprağın fiziki ve ekolojik koşulları, hammadde kaynakları ve insan kapasitelerinin farklılık gösterdiğini kabul etmemiz gerektiğini söylüyor. Ülkeler ve eserler arasındaki çekim farklılıklarını belirtmek için bir kesit olarak Anadolu örnekleri üzerinde durmamızın bile yeterli olacağını ifade ediyor.

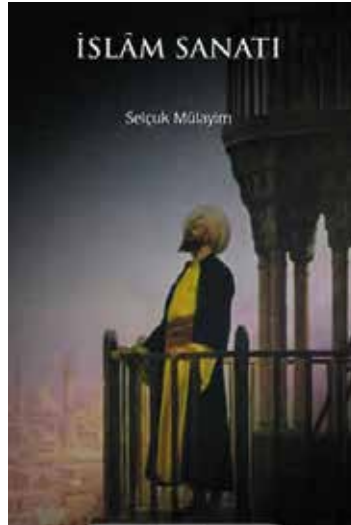
İslam kültürünün yayıldığı bölgelerdeki mimarinin, daha eski yerel kültürlerden gelen inşa teknolojileriyle İslami akaidin o gün için gerektirdiği ihtiyaçla-

rın kavşak noktasında ortaya çıktığını belirtiyor Mülayim. Gayrimüslimlerin oturdukları mahallelerin ayrı olması, suya duyulan ihtiyaç, ayrı bir mezarlık alanı ve beş vakit toplanılan cami, şehir gelişmesinde başlıca belirleyiciler olmasına rağmen Roma ya da Rönesans yerleşmelerinden farklı, hatta aynı kültür çevresinde bile çeşitliliklere açık bir gelişme söz konusu olduğunu vurguluyor. Yapı türlerindeki çeşitlilik, hanedan veya devletlerin hüküm sürdükleri şehirlerin silüetlerinde beliren girinti ve çıkıntılar,

belirli toplumsal ideallerin yerel teknolojilerle birleşebildiği ölçüde zenginlik kazanmıştır diyor. Mina-re, kubbe ya da konutların çatıları, insanların hangi kültür çevresinde yaşadıklarını anlatırken mimari dokuya yaklaştıkça beliren kemer formları, taç kapılar, eyvanlar ve diğer unsurlar, hangi şehre ya da dönemin üslubuna yakınlaştığımızı açıkça fark ettiren göstergeler olduğunu, buna göre formların kimliğine göre Kahire ya da Kerbela’da olduğumuzu anlayabileceğimizi söylüyor yazar.

Eserin sonunda yazar, “Yarınki İslam Sanatı” başlığıyla çağdaş İslam sanatçılarına önemli bir eleştiride bulunuyor. Onların, hem geçmiş

hem de geleceğe ilişkin sorunlardan uzak durmaya çalışarak “sanat dışı” saydıkları konuları yapay bir sınır çizgisiyle ayırıp çevrelerinde gelişmekte olan insanlık durumunun temel dinamiklerinden sıyrılmaya çabaladıklarını belirtiyor. Oysa onların anlamlı bir sanat kültürünün desteğinde, sağlam bir vizyonla yola çıkma zorunlulukları olduğunu altını çiziyor. Gelişen, büyüyen ve yükselen değerlerin yeni oluşan sanat çevresinde yerini alması, sanatın gelişme halindeki topluma yeni seçenekler sunmasının ancak bu şekilde mümkün olabileceğini vurguluyor. ■

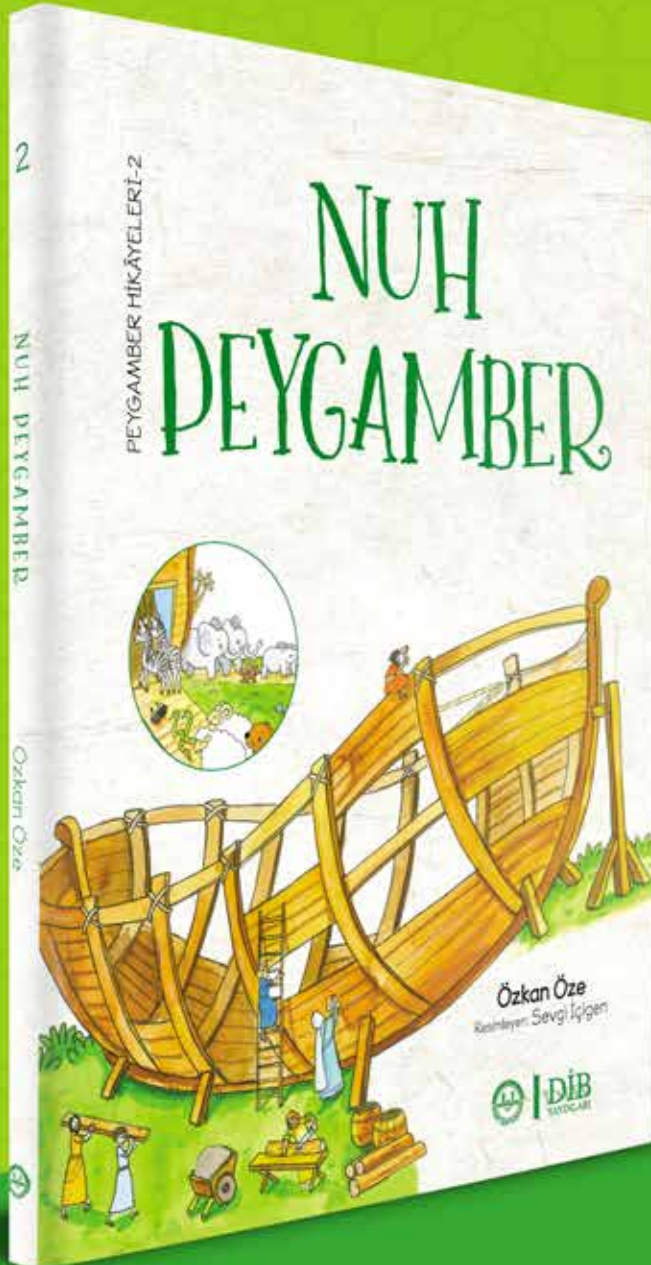

YENİ
YAYINLARIMIZ

NUH PEYGAMBER

— Özkan Öze —

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden, yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

Şüphesiz biz emaneti
göklere, yere ve
dağlara teklif ettik de
onlar onu yüklenmek
istemediler, ondan
çekindiler. Onu insan
yükledi. Çünkü o çok
zalimdir, çok cahildir.

(Ahzab, 33/72.)

FIYATI: 7TL